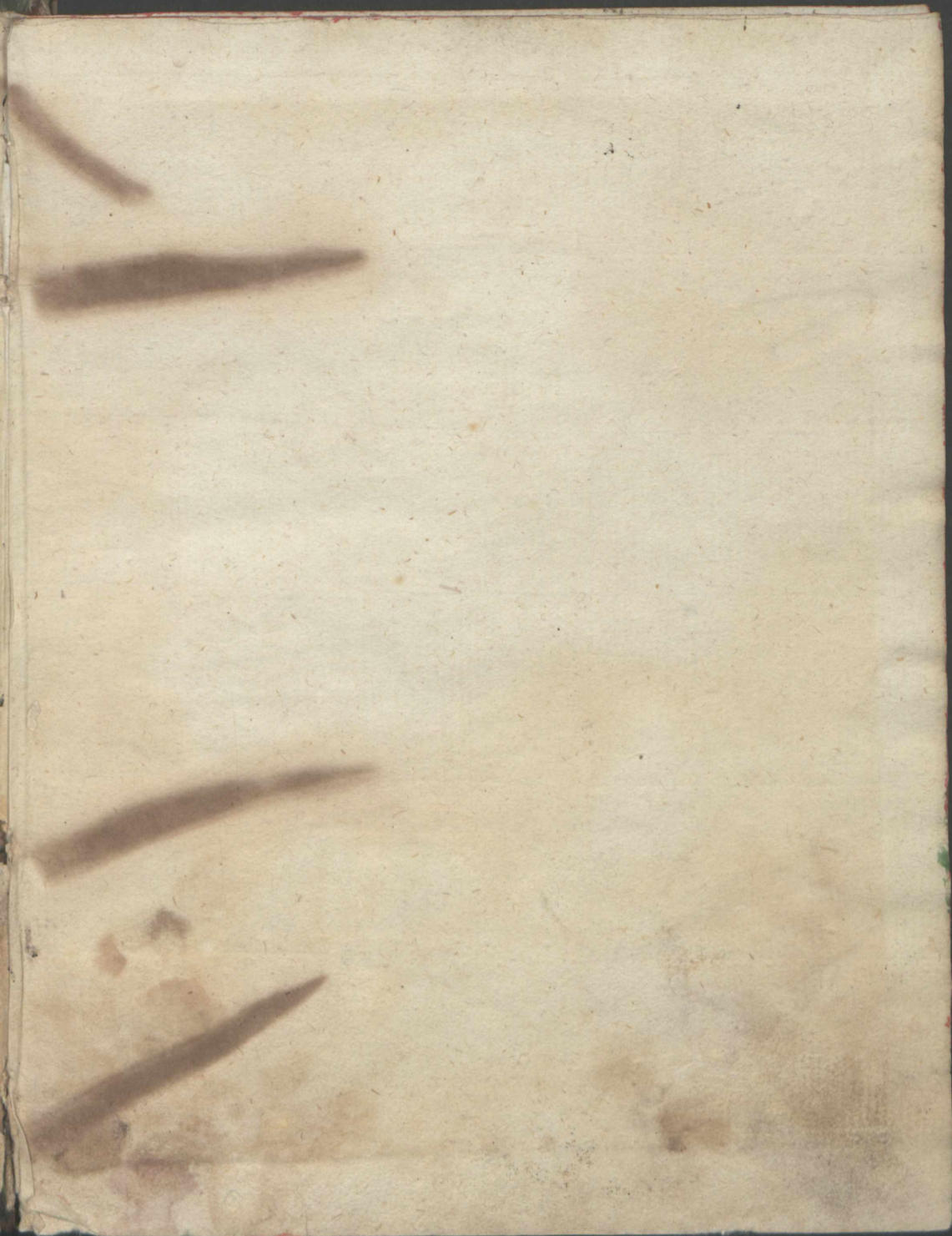

8282

8283

BIBLIOTEK
SEMINARI
SANDOMIERSKIEGO

Smagulecki
O Exorbit.

1850

O EXORBITAN-
CIACH

Ktore vv tym vvieku nie-
ktorzy Ich Mość Pánovvie
Svviety, zádáia.

P I S M O

Zacney pámieci Jego Mści Pána Mácieta
Smoguleckiego / Starosty
Bydgoskiego.

Teraz nowo przedrukowane. *LD*

W K A L I S Z U,

W Drukárniwy Woyciecha Gedeliusá / Typo-
graphá J. M. X. Arcybiskupa Gniezmién.
Roku Pánstkiego 1622.

Pro Bibliotheca Ecclae Colled. Sandomy 1707

8282
BIBLIOTEKI
SEMINARIUM
SANDOMIERSKIEGO

Wydawnictwo
M. J. Zawadzki
Warszawa

PISMO

Wydawnictwo
M. J. Zawadzki
Warszawa

Wydawnictwo
M. J. Zawadzki
Warszawa

DRUKARZ
Do Czytelnika.

Pzed kilklat / podał był do druku Jásnie
Wielebny Jego Mość Xiódz Arcybiskup Gnieznieński
terásnieyszy / do reku swych oddáne písmo / máto co
przed śmierció zacney pámieci Jego Mości Pána Mácieia
Smoguleckiego Starosty Bydgostiego / o Exorbitancyách /
ktore niektorzy Jch Mość Pánowie Swietoy Duchownym
niewinnie zádaio / od niego do reku Jego Mości oddáne.

W ktorým godny ten niesmiertelney pámieci czlowiek /
wywiódl to dostátecznie / z Praw / Przywileiow / y Historiy /
ze wielka w tym krzywdie odnosi Duchowienstwo : á omyslne
to o prarogatywach rozumienie y wdanie / wiele dusz w nies
bespieczestwo zbáwienia záwodzi. Nž tedy Káiozeczka tá /
godna iest od wssytkich ludzi zacnych Stanu Slácheckiego
czytánia : lubo po dwákróć wyslá iúž z Drukárniey moiey /
jednák y trzeci raz / záwolo y rozkazaniem Jego Mości Xiódzá
Arcybiskupa / miedzy ludzie podáie. Zyczoé / áby czytálk
wssyscy ochotnie / ktorzy chca prawdziwo w rzeczách tych
mieć wiadomosc / á czytáiac to uználi / ze wssytkie prarogaty
wy / ktorými szyczo sie Jch Mość Duchowni ná spráwiedli
wym y gruntownym záśádzone sa fundámencie / Bostiego
y ludzkiego práwa. Co v zna láeno Káiozy / ktory
non praiudicato animo , y z rosodkiem
spráwiedliwym czytác
bedzie.

Regeſtr rzeczy vv tey kſiaźce zawvartych.

1. O Annatách / pagina 5.
2. O przyłozeniu Opactw y inſzych duchowienſtw do Biſkupſtw. pagina 33.
3. Strony forum z Duchownymi in perſonalibus, tam ciuilibus, quam criminalibus. pagina 36.
4. O dárówiznach Duchownym dobr Rzeczypoſpolitey przeciwko ſtatutowi Aleſándrowemu. pagina 51.
5. O dobr Ziemiſkich kupowaniu przez Duchowne. pagina 53.
6. Strony kupowania dobr ná powinne przez Opáty. pagina 62.
7. O pęſiach. pagina 67.
8. O elekcyách Opátow. pagina 68.
9. O chowanie dzieci ſlácheckich w klaſtorách. pagina 72.
10. O Exorbitancyách y Jurisdykciey Duchowney. pagina 74.
11. O wáźnoſci ſtrony rzeczy Duchownych Konſtytuciey Anni M. DC. VII. y drugich dawnieyſzych Anni M. DX. LIII. pagina 80.
12. O Przſcripcyách. pagina 88.
13. O Dzieſięcinách. pagina 92.
14. O Szolęſiach w dobrách Duchownych / y ſłużeńiu przez nie do wojny. pagina 107.

Z Korbitancya nie innego nie jest / ieno
 wykroczenie z koley y zwozycznego trybu / iesli
 chcemy wiedziec y dobrze osadzić kto wykrocza
 z koley / y iesli jest / y kiedy to wykroczenie / trzeba
 weyrzec iaka była koley / iaki tryb rzeczy tych / ktore mienio /
 że przez Stan Duchowny / z koley swey wypadacia. A iż nas
 przod od Annat poczęto / y w tym pierwsza Duchowna Korbit
 tancya / to jest iako się rzekło wykroczenie z koley pokazano wey
 szremy co to jest Annata / y iaki w nas w Polsce od dawnych
 czasow w tych Annatach tryb się zachowywał. Dlugiemu się
 słowy nie bawiac / iż człowiek Pan Bog stworzył ku chwale
 swey świętey / tą chwałą ponieważ potrzebowała co by kolo
 niey chodzili wstawicznych y osobnych slug / ktorzy iż bydź
 nie mogli / kiedyby byli nie mieli o czym słyszeć iako samże Pan
 Bog w starym zakonie rozkazał / Num. 18. aby wszyscy Lewi
 tom y slugom tego pro ministerio quo seruiunt in taberna
 culo fœderis dawali dziesięciny / tak zarazem też postanowił
 żeby z onych dziesięcin Lewitowie imieyszy oddzielali deci
 mam partem Decimæ Aaronowi naywyższemu Kapłanowi /
 ktorego dla lepszego rzadu w Kapłanstwie potrzebnego bydź
 wpatrował. Z tego wizerunku od samego Pana Boga podan
 nego wziął Kościół Chrześcijański i stał w stanowieniu dzies
 ięcín / dla obecia y pożywienia Kapłanow : zradże mamy
 przykład wniesiony Decimæ Decimarum, to jest iako pospos
 licie mówią Decimarum Papalium, Kollete / Annaty tym pos
 dobne subsidia, na poratowanie y zatrzymywanie powagi w Ko
 sciele s. Namiestnika Chrystusowego naywyższego Kapłana /
 ktorego zwierzchności tak w Chrześcijaństwie / iako y w starym
 Zakonie porządna służba Boża potrzebowała. Co iż ma
 A 3 w sobie

w sobie wielka sflusność / bo iáko S. Thomasz piſe. Naturalis
 ratio dicitur, quod illis qui habet curam animarum, de cõ-
 muni multitudinis ſtatu prouideatur. Ale ráczey iſtne S.
 Thomasz 2. 2. q. 87. a. 1. ſłowá tu kláde. Naturalis ratio dicitur
 ut his qui diuino cultui miniſtrant, ad ſalutẽ populi totius
 populus neceſſaria victus miniſtraret: ſicut & his qui com-
 muni vtilitati inuigilant Principibus & militibus. Wic iſ
 wielena tym należało / żeby iáko w nawiekſzey czci / y ozdobie
 naywyſſey Káplan był zoſtáwiony. Wielka teſ záwoſe była y
 gorocz ſezodroblivoſc ludu Chrzeſciánſkiego / od poczátku
 Wiary s. przeciwko naywyſſym Koſciólá Bożego Káplanom
 y Biſkupom Rzymſkim / rozumieio / że co ſie wzgledẽ chwaty
 Boży Nymieſnikowi Chryſtuſowemu czynilo / że ſie iáko by
 ſá nemu Pánu czynilo y oddawáto. Zázdroſcilo im tego dzi-
 wnie Pogánſtuo / wlaſnie iáko teraz czynia Heretycy / y takieſz
 teſ wrogánia czynili wyrzucátoe przed oczy Chrzeſciánom ko-
 ſtrowne Papieſzow bántiery y pompy ich / iáko káždy obaczye
 moſze z hifſtoriey przed tyſiáce n y pultzwárto ſtá lat od Amiá-
 ná Márcelliná Pogániná piſány. Ná toſz przeſzſiwoey przy-
 mawátoe on Rzymſki Práfectus, Prátextatus ſolebat lu-
 dens Beátu Damasco dicere. Facite me Romanæ urbis Epi-
 ſcopum, & ero protinus Chriſtianus. Ale czym bárſiey to
 gryzlo Pogány y nieprzyiácioly Koſciólá Bożego / tym ieſze
 bárſiey y ludzie Chrzeſciánſey do ták owey ſie ſezodroblivoſci
 ſwiatey pobudzáli / tym chetni dobrá ſwe / doſtátki ſwe / druz-
 dzy cáte Pániſtwa ſwe ná ozdobe Stolicie Apoſtolſkiey / y Ká-
 planá ná niey ſiedzacego oddawáli. Táť Konſtántyn / táť
 Fráncuſey y Niemiecoy pierwſſey Ceſárze / táť Wloſey Páno-
 wie nádáli Koſciólowi Rzymſkiemu / táť Krolowie Angiełſey
 Hiſpánsy / Portugálsy / Sytyliſey / Wegiełſey / Słowáccy /
 Bárwáccy / Duſſey / ſámiſz ſiebie w hold temuſz Koſciólowi
 23 poddáli /

o Annatach.

7

poddali / y trybuta mu pewne na każdy rok postapielit. Szczęście
Państw swoich / y ozdoby swoje na tym sądząc / gdy sie tey Sto-
licy pomizali / y one sobie wieksemi dobrodzieystwy y szodro-
bliwością obowiazowali. Toż rozumienie w przodkach na-
szych było / toż nabożeństwo czynieli / y z tad podatek Piotrś s.
od Przodkow naszych postanowiony / to jest glowny po wszyt-
kiej Slachcie y poddanych pieniadz / od każdej osoby / y pew-
na miara owśa. Rzecz jest ktora nie bärzo dawno ze zwyczajów
wyšla / ale iestliście zapomnieli / abo pomnieć niechcecie / stu-
chaycie waszych historykow / a mianowicie Długosza. A. D.
1045. Volens Calimirus Rex Poloniae, parere pactis cum
Summo Pontifice Benedicto primo per Legatos Polonorum
factis, concordie omnium deuotione & cösensu decreta est
& innouata (bo y przedtę to bywalo / y zaraz podobno z Wi-
sła Chrześciánstwu wniosło sie było. Gdyż Bolesław wtory zaraz
po Miecislawie Krol Chrześciánski / dawniey iesze czterdzie-
scio lat przed Kazmierzem / skarzył sie przed Papieżem na Hen-
ryka Cesarza / że kwoli niemu promissum Principi Apostolo-
rum Petro censum persoluere non liceret.) Ale stuchaymy
Długosza. A. D. 1013. Et vniuersali mandato sancita mori /
solutio vnius vsualis obuli de capite, tam ciuitates, quam
oppida, vicofq; & rura colentium, in duabus Prouinciis,
videlicet Gnesnensi & Cracouiensi, ac Diöcesibus eisdem
subiectis, videlicet Posnaniensi, Plocensi, Lübecensi, Cul-
mensi, & Camenecensi impetrata. Ab eo quoq; tempore
Regnum Poloniae factum est Romanae Ecclesiae, imo Vicario
Iesu Christo Summo Pontifici feudale, & tributarium, nec
vnquam tributi praedicti solutionem passum est, quacunq;
öccasione aut pacto intermitti aut rescindi: Videbatur
autem census iste qui denarius S. Petri appellatur, primum
Polonis difficilis & grauis, vt potē qui secum perpetuam
trahebat in Polonos obnoxietatem: postea tamen profi-
cuus, & commoda varia cögnitus est, Poloniae Regno
praeiussit

præstitisse & præstare, vt non ab homine, sed ab ipso Deo gentis Polonorum Principi, impositio eius credatur profuissse. Quamuis enim per multa annorum spatia impositionem præsentem sequentia, Regno Poloniæ in plures Ducatus & Prouincias scisso ipsum a nonnullis finitimis gentibus & nationibus, præsertim á Bohemis, & Fratribus domus Teuthonicæ nigram crucem in albo habitu deferentibus, in suis Prouinciis & pertinentiis fuerit occupatum & direptum: nullum tamen tam validum tam efficax ingenium, quamuis ad id plurimi interpositi fuerint industriosi labores & conatus, poterat reperiri, quo proprietate Regno Poloniæ in huiusmodi terris, & Prouinciis competes, potuisset per huiusmodi occupationem aboleri. Quinimo denarius S. Petri prædictus cæteris testimoniis suppressis, aut vetustate abolitis & consumptis, & iniustam terrarum occupationem vociferatur & detegit, & illas de sorte iure, proprietateq; Regni Poloniæ fuisse, & esse demonstrat. Ab eo siquidẽ tẽpore, vsq; ad diẽ hanc, omnes veteres Regni Poloniæ Regiones, omnesq; Ecclesiæ Poloniæ ditiones, vno & perpetuo honore iuris vsurpato, & nunquã intermisso tributum denarii S. Ecclesiæ Romanæ tradunt, præter Camenecensẽ Dioccesim, ex speciali Apostolico priuilegio, ad preces Legati Apostolici capti, & ex diuturna seruitute opera Episcopi Camenecensis in libertatẽ restituti, liberatã & exẽptã. Optarẽ autẽ ego vt Ruthenæ, Lithuanæ, Pruthenæq; regiones, postea Regno Poloniæ vnitæ, pari cẽsu oneraretur, futuro sæculo, futuræq; ætati terminos & iura Regni Poloniæ testaturo. Do tad Dlugoż, Byly pãnswatery Bze czypospolitey daleko ybożse / szupleysse / znedzone / rozermãne popłodrowãne / zewsiad od nieprzyiacioli vci smone / á przecie nie mowili przodkowie nasy Polacy (bo iesze nie slychãc bylo w polsse tychnowych Ewãngelickich modrości (zeby to rãczy do stãrbu obracãc. Lecz oni mowili Pãnu Bogu rãczy / rãczy S. Piotrowi / y iego Namiestnikowi, Naprzecomicysa y napewo

o Annatach

9

niekta obrona od Pána Boga začínáiacz przez Ktorego Re-
 ges regnant, Który trās fert regna & constituit, Który odro-
 biny Ktore sie ná chwala iego / ná slugi chwały iego obracáia /
 boynemi blagosławienstwy y szeslwością nád gradza. To
 ták sami swieccy przeciwko naywyżšy Piotrá s. stolicy / od da-
 wnych časow zachowywali sie: á což Duchowni: ták že po wšy
 stkim Chrześciánstwie / Duchowienstwo o głowie swey / y čia-
 žarách Ktore ponosi / o wšytekich rádzo / pieczo zároše miálo y
 obmyslawálo. Z tad od kilkunastu set lat Collecta, Oblatio-
 nes, pusečizny po Xizzy / Decima Papales, subsidia Ecclesia-
 stica, á nie tylko decima pars decimarum, ále y tertia pars
 decimarum: iáko bylo wšytko Duchowienstwo w Polsce ná
 trzy láta Imocēcyusowi Papiězowi ták iákos przed pułczwár-
 to sta lat / A. D. 1248. pozwolilo od Fryderyká Cesárzá / bárzo
 vtrá pionemu, Z tad že Póslowie ná wybieránie tych rzeczy / z tad
 Kolektorowie Stolice Rzymstiey / z tad záš ná miesce onych
 wyżey miánowaných ráchuntow nástąpiely Annaty / to iest /
 pewny podatek zá okreslona tára / ná pierwszym wstepowáníu
 ná Duchowienstwo. W czym myla sie bárzo / Ktorzy wniešie
 nie tych Annat pod Janem xxii. Kládo / ták iákos okolo roku
 1316. ábo y čí Ktorzy pod Bonifácýsem ix. w roku 1389. Bo
 dobrze przed nimi zá Klemensá V. ná Koncilium Viennens-
 skim / byly tráktaty o Annatach / nie iáko o rzeczy noweý / ále iá-
 ko o zwočzáyneý y dawneý / y rádžono o tym ná tym Koncilium
 žeby ná miesce ich vicesima redituum, dwudziesta częšć
 Duchowných dochodow / do Rzymu oddawána byla. Leoz iž
 tá deliberatia skutku nie wzięlá / Annaty po stáremu ná swym
 miesceu zůstály. In Constantiensi Concilio, sess. 43. potym iž
 byly stárki strany niektorych abusus w Annatach / Ktore byly
 wprowadzone w rozerváníu Kóšciolá Božego / zá nie zгодні
 Papiězow obieránie / postánowiono ná tym to Koncilium
 w Konstánoveý / áby sie w to weyrzálo / y wedle slušnosći zábie-
 žálo. Jákos vczynil dosyć / nowy sámže obrány Papiěz Marti-
 nus V.

nus V. Kanony niektore strony tego postanowiwšy / Sess. 43. y narodami concordata y v gody poczyniwšy. Na ktore iž pozwolita Korona Polska / y kontentowala sie nimi / znać poty bo byli na tym Koncylium Arcybiskup Gniezniński / Biskup Poznański / byli Posłowie Krola Jagella Polsey / y Wielkiego Xięstwa Litewskiego / zezwalaiac na wszytko / strony iakiegoš tylko Galkemberta lotra / ktory sie puscił był pišmy všczypliwemi / na sławe narodow našych / ad futurum Concilium apelowaliti iako každy ex Actis Concilii Constantiensis obaczyć može. Poniewaž tedy Annaty od tak wiele set lat w Polsce zwyczajmi dawnemi / y konsensami Rzeczypospolitey potwierdzone sa / ten tryb był / ta koleia prowadzily sie z dawnych czasow rzeczy Duchowni iak oš sie to co swa koleia z dawności idzie / wykroczeniem z kolei y Exorbitancya nazywac može * Uiech každy baczny y rozumny rozsadzi / y owšem to Exorbitancya zwyczajie ledwie nie zaraz z wiara Chryšcianiška przyete odmieniać / postanowienia tak wiele wiekow swiatobliwych przodkow našych wzruszac / z trybu dawnego / y z kolei zwyczajney wyšpaczac / a nowe postanowienia za iadem dopiero kacerškim do Polski wniešione wšczynac / y o ty co przodkowiem našy w osobie Namiešnika tego Panu Bogu oddawali z Judasem przekletym mowic: *Mar. 14. Vt quid perditio ista, poterat vnguentum istud venundari plusquam trecentis denariis, & dari pauperibus.* to iest na obrone Rzeczypospolitey obrocić. Tuby Judasowška racyey Exorbitancya nazywac / toby wykroczeniem z kolei nie to co z dawności strony tych to Annat koleia swa chodzilo / y do tad w Polsce zarwie bywalo / y da Pan Bog bedzie. Ale rzeczest że te Annaty poslednieyše / Koncylium Bazyliyskie Sess. 2. zganielo / y podnioslo. Odpowiadam krociuchno / że po wieššey czesci to nie bylo Koncylium / ale niezgodne Conciliabulum schismaticum, seditiosum, & nullius prorsus autoritatis: iako ie Koncylium Later. Sess. 1. na ktorym tež byli Posłowie od Korony Polskiej nazywa

o Annatách

II

nazywa. A tak teżli sie kto ná Koncyljach sádzí / nie ná zgo-
nych y rozermánych sádzí sie ma / ále ráczey to o nich rozumieć
co zgodne Koncylia / y od Bosćiotá wšytkiego Božego przyie-
te / o nich sádzá y rozumieć. Ze sie ná tym fundámenćie oprzeć
nie mozeš / rzezeš podowno / oo nam do Koncylia y praw ko-
ścielnych / Kiedy mamy o Annatách swe Konstytucye. A nas
przod Zygmunta stárego. Anni M. D. XLIII. dwie zarázem /
iedná po drugiey / ná iednymże Seymie w te słowa nápišane.

*Annatae ne dentur Romano Pontifici amplius, sed potius in
defensionem Reipublicae conuertantur.*

Satisfaciendo postulationibus DD. Consiliariorum no-
strorum saecularium, & Nuntiorum terrestrium, mitte-
mus ad Patrem Sanctum Papam petitum Annatas, vt ne cas
de Regno efferri permittamus, sed vt remaneant pro de-
fensione Reipublicae in Regno. Quodsi eisdem impetrare
non possumus, tum iam ex nunc renuntiare illis debemus,
cas nos neq; duros, neque efferri permissuros.

De eisdem Annatis.

S. R. Maiestas, inter alias legationum causas apud Ro-
manum Pontificem contendet, vt Annatae mancant in Re-
gno ad Reipublicae tutelam.

Nie dárnomie chćiał przed ocy przelożyć / y ośás kiedy by-
ly wczynione przypominieć. Bo ie Konstytucye wšytkieby mia-
ly bydź podniešone / iáko herbort ná Końcu swego Statutu
námienia / y ći sámi co to pisáli tak rozumieć y mieć chca / gdyž
zá Exorbitancya iedné Duchownych / tež to kládo / że te Konsty-
tucye / Anni M. D. XLIII. co omiš sámi czynio / póciagáio ćich
kiedy im sánućio / á odrzućáio kiedy im nis wedle myšli go-

dzo. Alez tedy ná Konstytucyách Seymu tego/trudno sie sądzić
 iednak iakożkolwiek weyrzemy w nie/ co w sobie miało/ y iako
 słusność zawieráto. Naprzod mowi pierwszaz żeby za prozba
 Posłow do Wyś. s. posłać/prosba o Annaty. Tio słusnieysze
 go/ nie spráwiedliwszego. Onego bowiem nie tego inszego/
 nie Lutrow/ nie Káluinow/ nie Atryusow/ nie nowo wykła
 tych Ministrów/záwse Rzeczpospolita tá za głowe Kościola
 Bożego przyznawáto/ onego za naywyższego Duchowiaństwa
 y rzeczy Duchownych sprawce y opiekuná miało/ cheynie z da
 wności też cokolwiek z Państw swych dla wéćiwosci/ y podpo
 ry naywyższego Apostolskiego tronu wdzieláto. Taki bowiem
 zwyczaj nam byl od przodków podány/ byli tego Papieże laca
 sty ráchniac/ in possessione zdawná nie wotpliwie. Słusna
 tedy prosić ich o to/ do czego záwse práwo mieli/ żeby to má
 iac w rekách/ z reku swych wypuścili/ y ná co inszego obrozić
 chcieli. Ale to co przytym przyšyto/ áz názbyt gruba nieślus
 ność y niespráwiedliwość: iesli nie vprosiem/ dawać nie bez
 dziem ich. Lepiey nie mowić Aut Rabi. Tamiešnikowi Chry
 stusowemu/ niż sie tym sposobem klániac/ lepiey dáleko nie
 prosić/ niż precibus contumacibus, wiecey iesze obrázy
 przydawać. Bo iesli on nie ma práwa/ á ia mam práwo do te
 go/ o co prosze dla czego/ y ná co prosić/ y modlić sie o swoje.
 Frustra in negotio tuo, vbi ipse sufficere possis, alterius o
 pem implores. Lecz iesli ia wie miał tego nigdy w reku/ nie
 miałem iako żywo do tego práwa/ á ten ktorego prosze/ zá prá
 wem swym byl tego z dawności in possessione, dla Boga co za
 słusność/ co za spráwiedliwość/ y iakie wždy práwo bez sadu/
 bez práwa wydzierac mu to/ y mowić: ieseli nie zechcesz/ musis
 ieseli nie dasz/ weźmiemy. Jezeli co tak dobrze/ może bydz/ y ie
 zeli takie práwo w Polsce idzie/ że Dominus his opus habet.
 brac/ to za tym/ y przywołasz sie sobie/ choć do tego práwa nie
 máš. A kiedy by też Krol Hispáński/ ktory nie mála pensya
 posyłał Krolestwa Neapolitáńskiego Krolowi J. M. do Pol

ſi na koſzdy rok / wezynil taki Statut / żeby poſłać Poſty do
 Warſawy na Seym / proſiac aby ta penſya rączey na obrons
 Kroleſtwa Cleapolitańſkiego zoſtawiała t iednak ſi impetrare
 non poſſumus, tum ex nunc renuntiare debemus, eandem
 nos neq; daturus, neq; efferri vlla ratione permiſſuros.
 Prawda żebyście zaraz na to ſarknali / y rzekli t nie ſuſtne to /
 nieſprawniedliwe to / y ieſze podobno gorzy / poſtanowienie.
 Dawal Ciec iego zawſze Krol Philip wtory / ieſt na to prawo
 dobre. A pewnie ſuſtniebyście to mowieli / y pewnie oſadzieli.
 Lecz wedle tego trzebá y ſiebie ſadzić / ieſli ieſt z ſtrony czyiey
 o ktorym mowil / penſyey Cleapolitańſkiey / dobre prawo / ieſt
 ieſze daleko lepſze Koſciola Rzymſkiego na Annaty. Bo by o
 naylepſzych prawach y Kontraktach / kiedy ſie tak dalece nazbyt
 nie zaſtárzei / moze iſtak ołwiek Kontrouerſya bydzt ale o rzes
 czach ktore tak wiele ſet lat wżywanie / y prawa potwierdzieli /
 wſytkie prawa mowic zakázui. Gdyz takowymi dawnoſciami
 mi vgruntowane rzeczy / vim Konſtytuciey máia / vim tituli,
 non hominis, ſed legis, & excludunt omnia impedimenta,
 & prohibitiones, wedle ſamychże Ewangelickich Juris
 ſtow. Przektete to ſpoſoby / ſic volo, ſic iubeo. Boday ſie
 w Polſe nieſniely. Nie tak czynieli przodkowie naſzy / nie tak
 inſey pobożni Krolowie / y Pánſtwa Chreſcianańskie / nie tak
 z ſtolica Apoſtolſka poſtepowali. Przypomnicie ſobie dawne
 dzieie / kiedyście o ozdobe tytułu Krolewſkiego ſtáráli ſie / kiedy
 ſcie o Krole proſieli / kiedyście za III. Kazimierza tez prozba
 ſtrony dzieſiecin / tak y ſwietopietrza wnoſieli / kiedyście ſie z
 Krzyżakami prawowali / ieſliście takich ſpoſobow wprozbách
 záżywali / bedziemy wiedziec co z tym rzeć / ieſli nie vproſiemy.
 Nie tak czyniono / ale z wielka zawzdy wéćiwocia proſiac / y
 potreby ſwe przektadaiac / ieſli co vproſono / zdziak y wdzia
 cznoſcia przyimowano / iako od Oycá ſynowie t ieſli tez nie /
 rzeconom wyrozumowano. Toz y w inſzych Pánſtwách / ze ſie
 dzialo / iacno pokazac. Gdy ſie byli na Anglia ciſzary wielkie

względem ekspedycyey Palliorum wnioty / nie tak przecie w ty
 chodzono / non permittamus, ale sam Krol Cadutus Magnus
 nabożna peregrinacja do Rzymu przed sie wziawszy / staranie
 wozynil / że to postromiono. Gdy we Francyey o też Annaty
 przyšlo było do zaburzenia / sad był pierwey y sadowe w Párs
 lamencie uznanie / y acz przeciwne Annatom / iednak to wшыtko
 zniestiono potym / y przecie Annaty ná plácu zostály sie. Tak
 że w Rzeczy Niemieckey zá Márymilianá / Kiedy o Tureckey
 wojnie rádżono / y o Annatach też miedzy inszymi sposobami
 pieniężnych ratunkow myslono / nie z takowa legacja do Rzy-
 mu / do Alexándra Papieża / wyprawowano. Widzieli baczni
 w ten czas y rozsdomi ludzie / gdy te Konstytucya knowano / iás-
 kie w sobie absurda y nie slusnosć miála / dla tego napisáli dru-
 go po teyże záraz / immediate Konstytucya / Ktora sie też wy-
 zey przed oczy položyla / w który to tylko co było slusnego / y
 co sie z rozumem zgadzalo / wlozywszy t to iest / żeby do Dycá
 swietego posláć / y prosic go aby Annaty zá pozwoleniem tego
 przy Rzeczypospolitey zostawaly / ostátek / to iest owe Klausule /
 si impetrare non possumus, renuntiare illi debemus, nos
 neq; duros, neq; esse per milluros, iako inconueniens
 opuséili. Tak że choćby byly tego Seymu Konstytucye nie
 warpliwý ważności / tedy przecie iedná przez druga / pierwsza
 przez poslednieysza zniestóna iest. Bo iestli nie ná zniestienie
 pierwszy / druga záraz o tymże napisána byla / niech kto pokaze
 y wynaydzie insza przyczyna / poniewaz to w sobie wшыtko ma
 co pierwsza / to tylko odciawszy co było absurdum, y nie slus-
 nego. Co sie tym nie ledá iako potwierdza / że potym záraz
 w drugim roku ná Seymie Roku M. D. XLIV. opuścżono tak że
 on przydatek / że dáwać ich nie bedziemy / to tylko wlożono / że
 per Nuntium Annatas impetrare conabimur Lecz zámiechac
 wшы już Konstytucyey M. D. XLIII. nie chcąc sie ná ważności
 ich tak dálece sadzić / rzeczećie że sa insze poslednieysze práwa o
 Annatach / żeby w Koronie zostawaly / ná obronę Rzeczypos-
 politey

spolitey zá Augustá / zá Stephaná / y zá pánování dšísieyše
 go Krolá J. M. świeže / Anni M. DC. VII. Jest to tak przy-
 znawam : ieno že y te poslednieyše Konstytucye nic w sobie
 skutecznego nie máio / y tak že same sie przez sie znosá. Weyrzyć
 w nie zdrowym okiem / y dobrze wważyć / gdyž scire leges non
 est hoc verba earum tenere, sed vim & potestatem, tedy ká-
 cnie to každý przyzna / y samže osadzi. Pozwalamy powiáda /
 pierwsza Augustowska Konstytucya / aby Annaty zostawáły
 w Koronie / ná obrone Rzeczypospolitey. Druga tak že / ná tey
 že sie funduicé mowit : iż Annaty pierwsza Konstytucya pozwo-
 lone ná obrone potoczna / tamže máio byđz oddawáne od pos-
 sessorá. Tož trzecia / powtarza wyšsey miánowane Konstytus-
 cye ponawiajac. Prawdá to jest / y niech to tak bedzie / pozwo-
 lita Rzeczypospolita / iesli iednak co weczyni wátpie / pozwolili y
 Duchowni / aby Annaty w Koronie zostawáły. Wezynili to co
 z nich moglo byđz / życza tego / y ná pozwoleniu Krolá J. M.
 y inszych nic nie schodzi / ale žeby to bylo skuteczne pozwolenie /
 postąpić dálej trzeba bylo. W każdym bowiem stánowieniu o
 takich rzeczách / do ktorych nie tylko ja sam / ale y kto inszy má
 práwo iákie / záwsze subest tacita clausula, sine prauidicio
 iuris tertii, ius & inter esse habentis, ktora nec abesse po-
 test, nec abesse praesumitur. Tak rozum y spráwiedliwość vs-
 czy / tak wšytkie práwa stánowia / tak práwnicy wšyšey sie zgas-
 dzáio. Iž tedy Rzeczypospolita nášá z przyięciem wiary Chrzes-
 scianškiey / przyielá tež práwa Duchowne / y stánowiac Biskupa
 pštwá podala sie pod wladzú Duchownú / wylaczywšy z Jus-
 risdikeicy swey / opátrzyła ie pierwey iesze niželi dobrá slá-
 checkie wielkimi wolnošciami / & immunitatibus Ecclesiasticis.
 approbowála przez tak wiele set lat prerogatywy / y insze-
 go mniešyego swego Duchowienstwa / y Stolicé naywyšsey /
 iáko z inszych miar / tak strony Annat / pótrebá bylo strony te-
 go otrzymác pírwý pozwolenie od Oycá s. ktorego wladzy we-
 dle praw y porzadku košciola powszechnego Kátolickiego / Du-
 chowienstwo

chowieństwo y rzeczy duchowne podlegaia. Albo znieść bylo
z hzretyki wszystkie s. Kanony / Koncylia / y postanowienie
kościelne wzruszyć / porządki starodawne Kátholickie popso-
wác / y naše práwa / strony immunitates Stanowi Duchowos
nemu nádánych od przodków nášych swiatobliwych / y od
Krolow poprzysiężnych. Musiałoby to pierwey swánt wziąć
także władza / y prerogatywy Seolice Apostolskiej / dopiero
zátý mogłyby mieć takowe kóstitucie skutezna exekucya. Lecz
nie derogowawšy niwczym temu wszystkiemu / iákož póki ieno
w Polsce Kátholicy są / zá lástka Boža derogowano bydž nie
može / niepodobna žeby się to oboje ná iednym plácu zostác mo-
gło / Koncilia / Kanony / práwa / & immunitates Ecclesiaz ,
władza rzadu kóścielnego / náwet Wiára Kátholicka / á
przywłaszczanie sobie dobr od swieckich kóścielnych / y obraz-
cánie ich ná potrzeby swieckie wedle woley swey. Gdyž to iest
przeciwko wszystkim práwom / y sámym Pogánom / przeciwko
wszystkim Koncilium / y Kanonom / iáko ieno się Chrześciańska
Wiára početa. Bo nie tylko zákáznia / tykác się swieckim
dobr duchownych / ale y wielkie przekleccwá / frogie exkómus
nikácye y anáthemata ná takowych kláda / Ktorzy to czynia / á
bo o tym státuta pišć się wáza / abo w pišaniu ich pomagáia /
badž tež fauormitich są. Pominawšy dla vprzykřzenia się /
dawniejše Kanony y postanowienia Cóciliorum, Agatélis ,
Aurelianéšis, niektore tylko posledniejše przypominie / á osó-
bliniez vchwały Concilii Oecumenici Lateranensis. III.

Ne Laici Ecclesis imponant onera.

Cap. 46. sub Innocentio III.

Non minus pro peccato eorum qui faciunt, quam pro
illorum detrimento qui sustinent, graue nimis esse di-
gnoscitur, quod diuersis in partibus mundi Rectores &
Consules ciuitatum, nec non & alii, qui potestatem habere
videntur,

videntur, tot Ecclesiis frequenter onera imponunt, & ita grauibus eas crebrisq; exactionibus premunt, vt deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quã sub Pharaone fuerit, qui diuinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem omnibus alijs seruituti subiectis, Sacerdotes suos, & eorum possessiones, in pristina libertate dimisit, & de publico, illis alimoniam ministravit: Isti verò vniuersa ferè onera sua Ecclesiis imponunt, & tot angariis eas affligunt, vt illud eis quod Hieremias deplorat, cõpetere videatur: Princeps Prouinciarum facta est sub tributo, siue quidem fossata, siue expeditiones, siue quælibet alia sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum Clericorum, & pauperum Christi vsibus deputatis, cuncta volunt ferè compilari: iurisdictionem etiam & auctoritatem Episcoporum, & aliorum Prælatorum ita euacuant, vt nihil potestatis eis in suis hominibus videatur remãsisse. Super quo dolendum est pro Ecclesiis, dolendum etiam nihilominus & pro ipsis, qui timorè Dei & Ecclesiastici ordinis reuerentiam videntur penitus abieçisse. Quocirca sub anathematis districtione seuerius prohibemus, ne de cætero talia præsumant attentare, nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint, vt absque coactione ad reuelandas communes necessitates, vbi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules aut alii de cætero id præsumserint, & commoniti desistere fortè noluerint, nec cõmunioni fidelium reddantur, nisi satisfactionem fecerint competentem. *Takze tez wlasnie y drugie Læteranskie Koncylium III. Sess. 9. Præsumptione eiusmodi sub Anthematis districtione prohibuit, transgressores & fautores eorum excoõmunicationi præcipiens subiacerè, donec satisfactionem impendant competentem. Quoniam verò ne sic malitia quorundam contra Dei Ecclesiam acquieuit,*

quieuit, adiciamus, vt Constitutiones & sententiæ quæ ab
 excõmunicatis huiusmodi, vel de ipsorum mandato fue-
 rint promulgatæ inanes & irritæ habeantur, nullo vnquã
 tempore valituræ. *Toż pónowil Bonifácýus wídzæc abufus
 swiecfich/* qui Ecclesiarum Prælatis, Ecclesiis, Ecclesia-
 rumq; personis regularibus, & sæcularib* imponunt, onera
 grauia, ipsosq; talliant, & eis collectas imponunt, ab
 ipsis suorum prouentuum vel bonorum dimidiam, decimã
 seu uicesimã, vel quamuis aliam portionem aut quo tam
 exigunt, & extorquent, eosq; moluntur multifarie subiu-
 cere seruituti, suæq; submittere ditioni: & quod dolenter
 referimus, nonnulli Ecclesiarum Prælatis, Ecclesiasticæq;
 personæ trepidatæ ubi trepidandum non est, transitoria
 pacem quærentes, plus timentes maiestatem temporalem
 offendere, quam æternam, abufibus non tam temerarie,
 quam improuide acquiescunt, Sedis Apostolicæ auctori-
 tate seu licentia non obtenta. Nos igitur *mowi Bonifácýus*
 talibus iniquis actibus obuiare volentes, de fratrum no-
 strorum Consilio, Apostolica auctoritate statuimus, quod
 Imperatores, Reges, seu Principes, Duces, Comites, vel
 Barones, Potestates, Capitanei, vel Officiales, vel Rectores,
 quocunq; nomine censeantur, ciuitatum, castrorum, seu
 quorumcunq; locorum constitutorum ubilibet, vel qui-
 busuis aliis cuiuscunq; præminetia conditionis & status,
 qui talia imposuerint, exegerint, vel receperint, eo ipso
 sententiam excõmunicationis incurrant. A supra dictis
 autem excõmunicationum & interdicti sententiis, nullus
 absolui valeat, præterquam in mortis articulo, absq; Sedis
 Apostolicæ auctoritate & licentia speciali. *Wiektoze tyłko
 kłausury odmieniwosy/ toż też w rzeçzy samey postánowili po-
 tym Benediçtus XI. & Clemens V. Toż ostátnie sroiete powo-
 fechne Koneylium Trydenskie potwierdziłow te stowã Sess. 22.
 64. 11. Si quem Clericorum vel Laicorum, quacunq; is di-
 gnitate,*

gnitate, etiã imperiali aut regali præfulgeat, in tantum
radix malorum omnium cupiditas occupauerit, vel alicu-
ius Ecclesiæ, seu cuiusuis sæcularis vel regularis beneficii,
Mõtiũ pietatis, aliorumq; piorum locorum iurisdictiones,
bona, census, ac iura etiã feudalìa, & emphyteuti-
ca, fructus, emolumenta, seu quascunq; obuentiones, quæ
in ministrorum & pauperum necessitates cõuerti debent,
per se vel alios vi vel timore incusso, seu etiã per sup-
positas personas, Clericorum vel Laicorum, seu quacunq;
arte aut quocunq; quæsito colore in proprios vsus cõuer-
tere, illosq; vsurpare præsumserint, seu impedire, ne ab
aliis ad quos iure pertinent percipiantur, is anathematũ
tam diu subiaceat, quamdiu iurisdictiones, bona, res, iura,
fructus, & redditus quos occupauerit, vel qui ad eum quo-
modocunq; etiã ex donatione suppositæ personæ perue-
nerint, Ecclesiæ eiusq; administratori siue beneficiato in-
tegre restituerit, ac deinde a Romano Pontifice absolutio-
nem obtinuerit. Quod si Ecclesiæ eiusdem Patronus fuerit,
etiã iure Patronatus vltra prædictas pœnas eo ipso pri-
uatus existat. Clericus verò qui nefaræ fraudis & vsurpa-
tionis, huiusmodi, fabricator seu consentiens fuerit, iisdẽ
pœnis subiaceat, nec non quibuscunq; beneficiis priuatus
sit, & ad quæcunq; alia beneficia inhabilis efficiatur, & a
suorum ordinum executione, etiã post integram satisfac-
tionem & absolutionem, sui ordinarii arbitrio, suspenda-
tur. *Nátoniec sluchaycie iák ie wtey mierze eo rok y insiey zdaa
wná Papiése / y przesty Paulus V. in Bulla cœnæ Domini
Exkommunikácie Kládzie, Excom. 17. Itẽ Excomunicamus, &
anathematizamus omnes & singulos, qui iurisdictiones &
fructus, redditus & prouentus, ad nos, & sedem Apostoli-
cam, & quascunq; Ecclesiasticas personas ratione Eccle-
siarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Eccle-
siasticorum pertinentes vsurpant, vel etiã quauis occa-
sione*

sione vel causa sine Romano Pontifice, vel aliorum ad id legitimam facultate habentium, expressa licentia sequestrant. Quicquid collectas, decimas, tallias, præstantias, & alia onera Prælati, Clericis, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis illorumque fructibus, redditibus huiusmodi absque simili Romani Pontificis speciali & expressa licentia imponunt, & diuersis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita etiam a sponte dantibus & concedentibus recipiunt. Nec non qui per se, vel alios, directe vel indirecte, prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem consilium vel fauore, auxilium præstare non verentur, cuiuscunque sint præminentia, ordinis, vel dignitatis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali aut Regali fulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii Potentatus, quicunque etiam Regnis, Provinciis ciuitatibus, & terris quoquo modo præsidentes, & Consiliarii, & Senatores, aut quauis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innouantes decreta super his per Sacros Canones tam in Lateranensi nouissimo celebrato, quam a aliis Conciliis generalibus edita, etiam cum censuris & pœnis in eis contentis. Quicquid ex eorum prætenso officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcunque Personas Ecclesiasticas, Capitula, Conuentus, Collegia Ecclesiarum quarumcunque, coram se ad suum Tribunal, audientiam, Cancellariam, Concilium vel Parlamentum, præter Iuris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directe, vel indirecte, quoniam quæsito colore; nec non qui statuta, Ordinationes, Constitutiones pragmaticas, seu quauis alia decreta, in genere, vel in specie, ex quauis causa, vel ex quoniam quæsito colore, ac etiam prætextu cuiusuis consuetudinis aut privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel factis, vel ordinatis

dinatis vsi fuerint, vnde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliás quouis modo restringitur, seu nostris & dictæ sedis, ac quarumcunq; Ecclesiarum iuribus quomodolibet directe vel indirecte, tacite vel expresse præiudicatur.

Może nie słuchac nieprzyjaciel Kościoła Bożego / abo od niego odsepciony / my Kátholicy słuchac musimy / pomniac ná dekret sámego Chrystusa. Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Rzeczysz że iuz to prozno / szkoda o tym y dyskutowac. Bo iesli o to idzie / że w Augustowskiy / y Stephánowskiy Konstytuciey nie w spomnionó Papiésá ktory z dawná miał interesse do Annat / tedy y to iuz zásiécia. Gdyz prawda iest / że præiudicium tertii, ius & interesse habentis, záwse excipitur, y ma miec swoie mieysce / iednak przecie tak nisi ei per expressum derogetur Co sie iuz w ostatniey o tym Konstytuciey zá pánowánia dzisieyszego R. J. M. státo. Roku M. DC. VII. Rzeczelnie bowiem w niey Klausulá derogatoria iest wlożona. Wyca s. pozwolenia / w tey mierze dosiżemy / y choćby też przez takie przyezony effe-ktu to nie wzięto / teráznieyszym postanowieniem / vim & robur suum miec ma. Odpowiadam pomniac co in sego / do praw tylko / ná ten czas nászych mowiac / że y tá poslednieysza Konstytucya / nie tylko że nie nád in se pierwsze skutecznieyszego nie postanowielá / ale y owsem to iesze potwierdziá / że owe wyzey miánowane Konstytucye tak máis bydz rozumiane / iáko sie przez miá objaśnilo y powiedziáto : to iest że pozwolne sa Annaty Rzeczypospolitey absq; tamé derogatione iuris tertii. to iest absq; derogatione iuris Apostolici, iáko rzecelniey mi słowy w teyże Konstytuciey. Anni M. DC. VII. wyrażonó. A to co in sego iest ieno postanowic / żeby chłopá ściáto / á przecie żeby mu glowá nie spadlá. Własnie iáko by rzeczonó / niech beda Annaty do stárbu oddawane / ale is to iest przeciewo- to práwu Stolicy Apostolskiey / niech beda przecie oddawane.

Al nie on se to spiritus vertiginis, ktorym Pan Bog zaszlepiá
 kiedy chce/ żeby rzeczy nie slusne do skutku nie przychodzily?
 Azas mogo duo contraria in eodem subiecto subsistere?
 Azas mogo duo contradictoria de eode verificari? mogas
 bez pozwolenia Stolice s. kiedy indziej obracac sie Annaty a
 przecia nie deregowac ani wtlaczac prawom dawnyu iey /
 przy ktorych nie tylko stoi/gdy kto przeciwko niy bez pozwo-
 lenia iey czynic co chcialbytal y tych wshytkich/ktorzy sie tego
 waza / frogich Klow dekretami od powshchnosci Kosciola
 Ratholickiego odsezepia, Powiadais o Jaszorkach ze rodzas
 same sie gubiorat wlasnie te Konstytucye/ przeciwko dawny
 zwoyczajom Kosciola Bozego ziadu iaszorczege Kacerstkiego
 legac sie/ sameš sie przez sie psnia/ gubio/ y znoso. Trudno
 tedy Exorbitancya to sie nazywac ma/ co jest przeciwko tak
 wym prawom/ ktore abo sa abrogowane/ abo sameš sie zmio-
 sly/ y sameš te stanowieniach swych droge sobie do exekucyey
 zagrodsily. Kaczeby to Exorbitancya/ a nie ledá iaka/ chwy-
 tając sie nowych nie pewnych scieżek / dawny gosciniec opus-
 szac/ y sacrilegas manus scigac z Tabuchodonzorem ná
 rzeczy Koscielne/ przywlaszczac sobie z Ananiasem y z Saphyro/
 pozyci Panu Bogu oddane/ chciac z Haretyki matka swa Ec-
 clesiam zniewazyć y wciagac/ aby wstawicnie zniewolenie swe
 y trybut oplakiwala narzekając ze Princeps Prouinciarum
 facta est sub tributo. Wroce sie iesze nie co do Konstytucyey
 A. M. DC. VII. Naprzod com pod watpliwoscia mowil/ iz
 rzeczy sa zastarzale/ ze ná Augustowstka y Stephanowstka Kon-
 stytucyey/ o Annatách nie bylo cõsensum spiritualium, to bez
 watpliwosci teraz powiadami ze Duchowni/ y ná te o Annat-
 tach/ y ná inſe wshykie anni M. DC. VII. Konstytucye/ ktore
 sie tkno rzeczy/ praw/ y swobod Duchownych/ nie pozwalali/
 y nie pozwalanie swote publice oswiadczali, Chooby tedy do-
 brze sama byla przez sie ta Konstytucya sie nie zmiosla/ y do ex-
 eucyey drogi sobie nie zawarta/ przeciwnie sobie rzeczy ex dia-
 metro

metro stánowiąc i tedy przecie dla tego samego / że była sine
 consensu stannu Duchownego wpisana na placu sie zostac za-
 dno miara nie może. Bo iesli ieden Poset / iedna osoba / może o
 nas wstret czynić zgodzie wszystkich / nie mogą bydź ważne
 postanowienia / kiedy ieden nie pozwala / a iakoż mogło bydź
 ważno to czemu nie iedna osoba / ale wszytek Ordo Ecclesiasticus
 kontradykował / primus & principalis. y ktory pierwsza
 zawsze czesć w Rzeczypospolitey naszey odnosil. Albo trzeba
 tedy fundament naprzednieyszey wolności naszey polamac y
 poprowadzić / to iest / żeby bez nas na nas stánowienia ważne nie
 byly / abo wisc co nad pozwolenie wszystkich bez zgodnego co-
 sensu Ordinum wtracocono bywa / ważności mieć nie moglo.
 Słychamy czesto querele wasze / y wskazywania / że napisano w
 Konstytucyach to y owo na nas / choć iakoż miemiecie nie bylo
 na co wszystkich zgodzicie niewpátrmiacie / ze sami toż czynicie sá-
 miż te ze przykłady prawá swie psuic wnosicie / y tymże was
 Pan Bog karze / czym grzeszycie / y strzeż Boże / iako wolności
 wasze z Duchownego stannu gdy kwitnol / naypierwszey poczas-
 tek miały / tak zaś spráwiedliwym sadem Bozym / za takowoye
 mi konteprami slug Bozych zebyscie o swánt ich nie przyszli.
 Do tego czytacie te to Konstytucy / A. M. DC. VII. O Anna-
 tach: iest zda mi sie y czemu sie rozsmiac / y czemu sie podziwo-
 wac. Smiecie sie owemu parágraphowi / ze máis bydź oddane
 na obrone Rzeczypospolitey / sub pœna duplisis pœna de bo-
 nis mobilibus & immobilibus propriis, in defectu verò de
 prouetibus & redditibus repetenda. Wprzod inż polozywszy
 de bonis mobilibus & immobilibus propriis, ali potym in de-
 fectu verò de prouetibus & redditibus. Ażáż redditus & pro-
 uetus nie inter mobilia cęsetur, iako wszyscy co namniey prze-
 wa świadomi wiedza. Wisc ażáż teo pœnis abo per lucris
 może onerowac dobrá nie swoie / na ktorych tylko dożywoacie
 ma. Ażáż nie máś statutu / że gdy dzierzaroca co winien / że nie
 na dobrách na ktorych tylko vsum fructum má / zyski y cęszary
 dlugoro

długow iego sctogac sie nie moga z kiedy y Papieżowi przyia-
 dzie dac Annate / y Rzeczypospolitey druga / za czym Biskup
 w biewszy sie w dlugi nie znosne / iesli mu dochody pobiora / iako
 to bedzie mogli powinności Senatorskie y Biskupie z wcirowo-
 scia należna odprawowac z A nie toz to iest per indicium
 Biskupy y Biskupstwa chciec zmienic y poprowac z chciec in-
 scare ludzic prada dobr Duchownych / y potym pomieszywszy
 Duchowienstwa / abo ie rozszarpawszy / pomalu z Kosciola Bos-
 zego Babilonia wozynie / Harezye wprowadzic z temu sie tez
 nie leda iako smiecie / ze wazywszy sie tak wiele wtey Konstytu-
 cyey / nad wszytkie starodawne y tey Rzeczypospolitey prawa /
 y Koscielne / ozemu tez nie wazono sie oznaczyc zarazem forum
 o te Annaty / y o pccny na Biskupy z Gdyz iesli ozego tedy tego
 bylo trzeba / zeby sie bylo to dziecie okrzcielo. Nie widze insey
 przyezyny / ieno ze sama absurditas sprawila / ze sie milczes-
 niem zatrzec musialo. Ale o tym niżej zdarzy sie dostateczniey
 mowic. Przystepuie iuz do rzeczy tych / ktore mi w tey Kon-
 stytucyey wielkie podziwienie czynia. A naprzod wydzivic sie
 nie moga / iako to w niey napisano co iako żywo iasnie / oczy-
 wiscie / y nie iest y nie bylo. Do effectu; powiada Konstytucya
 przywodzac statuc Krola Zygmunta Dziada / y Zygmunta Au-
 gusta Wnia naszego / y Stephana Przodkow naszych Konstytu-
 cye o Annatach wozynione; Postanawiamy / aby kazdy z Xiezy
 Arcybiskup y Biskup / ktorzy od nas beneficia otrzymawac be-
 da / takowa summe / iako do Rzemu nomine Annate dawano /
 dac byl powinien / Koronny do skarbu Koronnego / Litewski
 do Litewskiego Xiastwa / w rok po expedicyey Sacri na obrone
 Rzeczypospolitey. Jezeli dobrze po Polsku rozumiem / nie insey
 sens tych slow / iano takowa druga Annata iako sie iedna Pa-
 pieżowi daie / aby byla dawana y Rzeczypospolitey / za czym
 Biskupi powinni by zaraz na pierwszy wstepie / ledwo sie cze-
 go tknowszy / dwie Annacie placic / dwie angarie ponoscic / w
 rozne dwa dlugi zachodzic. Niestze co takiego / aby przez nay-
 mnieysze

mnieysze podobienstwo w Konstytucyách ktore badz zádygmuntá
 tá stárego / badz Augusta / badz tez Stephána / kiedyžkolwiek
 y iákožkolwiek byly utworzone / Wiech ia nie bede sadzi / ale
 niech każdy co ieno ma sensum communem, sam sie osodzi
 weyrzawszy w nie. Bywalo to przyznawam / y w inszych Páńs
 twách / że sie o te Annaty Krolowie y Páństwa kłopotály / by
 wály o tym wrzawy w Niemcezech / bywały w Hispániey / aż
 bylo przyslo ad pragmaticam sanctioné, przeciwko tym to
 Annatám wydáney / ktora przecie zniešioná jest / potom y kásoz
 wána. Jednak przecie wszyscy kłopotáli sie o to z miłosci / y ex
 zelo przeciwko Duchowienstwu swemu / nie żeby sami chcieli
 sobie Annaty od Duchowienstwa przywlaszczać. Oto tylko slo /
 & in Conciliis. y w rožnych Páństwach / gdy o tym záciagi by
 wály / żeby Biskupi ich / y Duchowienstwa pláceniem Annat
 do Rzymu pćiozeni nie byli. Nigdzie sie nie wažono / aby to sa
 mi sobie mieli vsurpować / gdyž to jest iásnie y przeciwko wszy
 skim práwom / y przeciwko wseláktey spráwiedliwosci. Bo
 jeśli to Papiesz slusnie czyni / że Annaty bierze / á czemuž mu ie
 odepinowác / jeśli nie slusnie / á czemuž máž te nie slusnosć po
 pelniác / y tez křzywde czynić / Jeśli simonia iáko niektorzy po
 wiádáli Annaty dawác / á czemuž sami te simonia wyćiagacie /
 Dopiero zá dygmuntá stárego kiedy poczeły w Polsce Luter
 skie wiary zawiéwác / spráwiedliwosć tez zá tym / y postepki / ze
 retyckie w spráwach Duchownych zawiéwác sie poczeły. Ciežko
 kto przez Annaty czyni Duchowny / ráczy my sami ángáryzuy
 my ich / choć do tego daleko mnieysze / bá zgotá žadnego práwa
 nie mamy. Wiech kto inszy nie bierze / ale my przecie bierzmy /
 y hárpaymy ile možeme. Co ácz niezgodná z práwem y slusnos
 ćci / y podpada pod klátwy kóšcielne / jednak przecie znošniey
 ša ángária ná Duchowne / komuž / temuž / byle ieno raz plácic.
 Ale żeby y do Rzymu Annaty dawác / y takowe drugie do
 šárby Koronnego / nie máž tego / y nie naydzie we wsytkich
 Konstytucyách / y dšiwno mi iáko to nápisác možono.

piero Konſtytucya A. M. DC. VII. nowo te nieznoſno / á przed
 tym nieſtychána ángaría wnieſć chćiano / cieżarow co raz to
 wiacey duchownym przyczyniając / duplicando lateres ſlugō
 Bożym / iako Żydom w Egiptcie. Czego y Pogańſey Phárao
 nowie nie czynieli. Oni bowiem w naywiękſzey niewoli / w nay
 więkſzym niedoſtátku poſpolitym y ſćiſtoſci / nie kazali tykáć
 ſie dobr / y dochodow Káptanow ſwych. A my obmyſławania
 ſkárbu poſpolitego / naprzod od krzywō y ángárzey Káptanow
 ſlug Bożych / ex ſacrilegiis, & ex ſpoliis rzeczy Pánu Bogu
 poſwieconych záczynamy. Ale ieſliby Duchowni ná zalożenie
 ſkárbu mieli te ſtkády czynić z dobr Koſćielnych / dálekoby pew
 nie zdobr ſlácheckich ſuſniey ſie to czynić miało. Nie ia to mo
 wie / mowi to rzecz ſamá y ſuſnoſć / mowia to ſami nieprzye
 ćiele Koſćioła Bożego / prawda y ſpráwiedliwoſć przye
 ſnieni. Sluchayćie Andrzeia Grycego / Andrzeiſkiego / Ewán
 geliká ſlawnego / de ordinanda Republica piſacego / ieſli by
 mieli dawác Annaty powiáda. Homines Eccleſiaſtici quibus
 immunitates legibus ac moribus noſtris datae ſunt, eum
 uſus poſcit tributa conferunt. Quid tandem facere con
 uenit homines profanos? quorum deſenſio Reipublica eſt
 propria, qui bonorum ſuorum certos habent hæredes, qui
 priuilegiis multis donati ſunt á Republica, certe cōtribu
 ente vna parte, alias iactare aliquas libertates iniquum
 eſt. Omnes uehimur quaſi vna naui Reipublica, vno mēbro
 corporis laborante, aliis vita iucunda eſſe nequit. Hoſte
 etiam quem Deus auertat graſſante, eodem in periculo
 ſunt bona omnium, tum profanorum, tum Sacris inſtitu
 rum. Azaż w tey mierze nie dobre? azaż nie práwne árgumens
 tá prowadzić? Azaż dobra Koſćielne y ſlácheckie nie ná to ſá ná
 dáne / żeby iedni Pána Boga chwálili / á drudzy Rzeczy poſpe
 litey ſłużyli / żeby iednych doſtátki ná odpráwowanie chwały
 Bożey / á drugich ná obrone oyczyzny obracáne były? Azaż Ká
 ptani omnium gentium legibus nie miało publicorum one
 rum im-

rum immunitatem? Azaj y my takowych ze praw nie mamy/
 ze iezeli niewiekse wolności máta Duchowni/tedy przynamni
 w swobodách y prerogatywach wszytlich/dobrá kóscielne sa
 z dobry slácheckimi porównánet: A iákož przeciwko takowym
 wszytkim práwó co raz to bázšiey ángaryzowác y uciázác Dus
 chowianštwó/ze wzgárda sámego Pána Boga ktorego slugas
 ni sa; gdyž wzgárda y Erzywda slug / Pána káždego sie tknoć
 musí: Temu sie tedy podšiwowawšy/nie muriey w wielkim po
 dšiwieniu u káždego báeznego/ y Pána Boga sie boiacego bydž
 musí: iáko ludžie Kátholicey tákie rzeczy pišác/ ná nie pozwa
 láć/ábo ich pomagác mogá / wiedzac ze takowe przywlašzác
 niá rzeczy Duchownych sa przeciwne kósciolowi Božemu/ y
 práwom iego/ y wszytkim šwietym Kánonom. Wiedzac ze sie
 od kóscioła Božego przez to wytklerymi czyná/ y duše swie i
 šli poškutowác nie beda zátacášot: bo iesli temu nie wierza/ nie
 sa y nie mogá bydž Kátholicey iesli wierza/ iákož sie nie dšiwow
 wác/že tak šrodze obciázáta sumnienie swóie/ y w tákie niebez
 spieczštwó duše swie wdawáta. Dla tego Kátholicey niedbáti
 choš sie tákie Kóšty rúšoye pišáty: bo widzieli že z tego wie miáto
 bydž nie: gdyž sie tak záwše pišáty/ že przecie epekwoyey mieć
 nie mogly/ y cum protestatione iáko iest w Konstytucyey An
 ni M. DC. VII. absq; tamen derogatione iuris Apostolici.
 Bože day to/žeby to ráutowác y wymowić mogloriednáť przez
 šrzegam že sie ná to zgdázáta w šprávách Duchownych/ y w
 rzeczách sumnienia sie dotykáta obiegli / že to nikogo od Kr
 Kommunikácyey/zwielu przyczyn/ktore v nich láčno obaczyć/
 wymowić nie može. Lecz pušćwšy to wszytko iuž ná strone/
 poydžieš zemna Polityce/ y spytaž mie žebyćci powiedziáť seze
 rze/iesliby to nie lepićy/dwie Annacie dawác/bo to iest absur
 dissimum: ále žeby tá iedná ktora do Rzynu dawáta/ráczey sie
 do šárbu Rzeczypospolitey oddawáta/gdžieby to bez grzechu
 sine laesione iurium & immunitatum Ecclesiasticarum, zá
 pozwolemić nášwego Duchowienštwá/ y Papiškim bydž moglo

Z tego po mnie chceś / powiadam szersze da Pan Bog że nie
 widze o coby stać tak dalece y kłopotać sie / y dla czego by daw
 ny tryb y zwyczajie nieytko tego krolestwa / ale też y wszytkiego
 Chrześcianaństwa wzruszać y odmieniać / kiedyby to tak wielka
 była liczba Biskupow / y tak bogatych w Polsce / iako w inszych
 państwach / a mianowicie we Francyey / kiedy powiadaia że jest
 więcej niż sto Biskupstw / dwanaście Arceybiskupstw / pięć set y
 czterdzieści Opactw / y inracy ich przechodza dwanaście mils
 konowrabo też kiedyby nie tylko z Biskupstw / ale też y ze wszy
 tkich inszych v nas duchowieństw / iako kiedy indzie czynia / An
 nary płaconorgdyż to na wielkie sumy y mało nie miliony godzie
 indzie wychodzi na każdy rok / iako o tey ktora dopiero przy
 mniał Francyey świadczy Mollinusz. iesli mu sie wiara w tey
 mierze może dać / wielkiemu y iakonemu nieprzyjacielowi ko
 ściola Bożego. Miałaby sie pewnie na co chciwość iaszyć / bys
 łaby z tad nie ledá iaka podpora na potrzeby potoczne starbo
 wi pospolitemu. Ale v nas y z samych tylko Biskupstw Annary
 ida / y tych Biskupstw wszytkich liczba XV. ábo XVI. z ko
 rzych ledwie siedm nie źle nadanych / ostatek iesli nie nedza /
 tedy przecie wiera nie państwo / y nie wielkie też tary Annat
 od nich przychodza. Takze kiedyby kto chciał we stu lat wiele
 z Annat pożytku przydzie na każdy rok / rok podle roku kła
 dac / porachować / nalazby / máiać zwołaszać respekt na gracye
 ktore sie wtey mierze czesto czynia / że to annuatim trzysta ábo
 4. sta złotych uczyni za ledwie / y dla takieyby sraśki wzruszać
 prawa wszytkie / odmieniać zastarżale zwyczajie / obalcie na rzecz
 pospolite / przeklećwa kosciele / y nie błogosławieństwo Pań
 skie / Ledá słachćie dostacni na Weneceya / na grzechy / na mą
 nosci rok po roku z Polski w cudze kraie więcej wywiezie / niż
 co sie do tad z Annat do Rzymu dawalo / wdzieczność polska
 zuiac tey tam narowyżsney stolicy Apostolskiej / y matce naszey /
 ktora nas z Pogánow y z synow smierci naprzod Chrystusowi
 porodziła / y wiara swieta Chrześcianaństwa oswieciła / y oney na
 uczyła / ktora pilna nad nami opieka y straż záwsze trzymala / y

wielkimi ozdobami y dobrodzieystwy Rzeczypospolite wcieli-
 Nie rozumiecie zeby sio stolicy s. o te odrobinie Annat was-
 szych goz y odrobinami slusnie nazwac moge. Bo ni skod-
 mniey tego iako z Polskiey nie przychodzi/ ieno zeby sie za po-
 zwolenie tego polszez/ zt odliwy przyklad y w inszej pascwa nie
 podawal. Wspomnicie sobie ktorzy wiecie/ a ktorzy nie wiecie
 dowiedziecie sie od tych ktorzy wiedza/ iako znaczna suma byl
 Sixtus V. Papiez Stephánowi na Moskiewska wojne/ na káz-
 dy miesiac pozwolil y naznaczyl/ ieno ze w tym gdy iuz pienia-
 dze byly w Wiedniu/ Stephánowa smierc zakroczyła/ y naya-
 dziecie ze te wasze Annaty do dwu set /abo y daley lat nie wzy-
 ma tego/ iakoby to bylo wiele wynioslo/ co iuz byl Giec s. z
 milosci przeciwko Rzeczypospolitey naszey naznaczyl/ kiedy by
 byla smierc krolewska nie przeszkodziela/ i zeby to bylo przyna-
 mniey do kilku miesiecy potrwalo. A za wziasz wiadomosc
 o naglych potrzebach / takowych szodroblivosti Gycowie
 swiacti z Krolew J. M. Panem naszym terazniejszym nie zazy-
 wali. Wiele smierci Biskupow/ y wiele Annat potrzeba na ta-
 kowe sumy/ ktore sie z szerey chaci y milosci przeciw narodo-
 wi naszemu dobrowolnie wysypaly. Takowaz sie to Stolicy s.
 wodzie cznoscia od Rzeczypospolitey ma oddawac/ zeby staro-
 dawne tey prawa gwalcie/ y do czego zawsze za swietobliwych
 przodkow naszych zdawnosci in possessione byla wydzierac sie
 tey miastory chozby tez dobrze takowa suma wynioslo/ iako sie
 iuz pokazalo/ ze nie wynosi/ zeby bylo na co sie takomic/ sam
 Pan Bog widzi/ ze nie zyczyl bym tego Rzeczypospolitey/ iako
 wprzejmy Syni Matce swey/ aby takowymi sposobami potrze-
 by swe by naywieksze latac miata. A iz Polityke wspomnie nie-
 mnie / ale Politykowi samych w tey mierze prosze sluchaycie.
 Przednieysze szrodlo Polityckie sa historie/ y wiadomosci da-
 rnych dzieiow. Weyrzec wterniech te naprzod/ powiedza iako
 sie takowe vsurpacie Panstwo dobr Panu Bogu oddanych na-
 dawaly. Macie wpismie swietym przyklady o tym Tabuchos-
 donozora

donozora / Dan. 5. Antyochá / 1. Mach. 6. Zeliodoré / 2. Mach. 3.
 Ananiášá / Záphiry & Act. 5. mácie w Dyodorách / y Justy-
 nách wáſſych o Xerxesách / Kámbiſeſách / Brenách / pełno / y
 indziej wſzedzie takowych przykładow naydziecie / że to nigdy
 ná dobre nie wyſſlo / y že ſie tego každý byle miał rozum / w bo-
 iáſni Bożey záwždy wyſtrzegal. Ale oſobliwie przypomnié-
 ſobie o Rzymiánách kiedy poráſzeni od Fráncuzow gwałtownie
 musieli wolnoſć zloté okupowác. Jz wielki był w ſkárbie niez-
 doſtátek / do czegoſ ſie w tákíey niewoley y oſtátníey potrzebie
 rzuciły & Do doſtátkow podowno y rzeczy Bogom ſwoym poſ-
 ſwieconych & Nie. Swoie wlaſne zbiory / ſwe ſprzety / ſwe o-
 chedoſtwa / ná oſtátek cokolwiek ieno ieſoſe zlotá y kleynotow
 v žonek náłží / to z nich pozdeymowawſſy znieſli ná kupa.
 Sluchaycie przyczyny / y przegladaycie ſie w tym zwierciedle.
 Vt ſacro auro abſtineretur. powiáda Linius. Jákož tákích
 ludží Pan Bog nie miał błogoſłáwíé / y w zwoycieſtwaách nád
 wſytkim ſwiáté nie miał ſzeſćíé & Julius Ceſarz nád ktorego
 nie bylo wſwiecie woíeniká fortuníeyſzego / y podowno Polí-
 tyká wielkſzego. Bo ácz bylo w Rzeczypoſpolitey Rzyſkiey ták
 wiele głow foremnych y przedziwnych / á przecie wielki niez-
 przyáciel iego Kato dawal mu ſwiádecctwo / pewnie nie dá-
 mo. Vnum ex omnibus Ceſarem ad cuertendam Républi-
 cam ſobrium acceſſiſſe. Ten záſeďſy w Woynie wnetrzna z
 Pompeiuſem / ieſli co tedy to / iáko rzecz w Polityce magni mo-
 menti. choć w krotce y bárzo zwieſle o rzeczách ſwoych piſao /
 eſt ſto kroć przecie nád zwytká breuitaté ſwois inculcuia. že
 on w wielkú woynie nie tykal ſie rzeczy Bogom poſwieconych.
 A ſtrony Pompeiuſá powiáda že pecunia & á municipiis exi-
 guntur, & é fanis colluntur, omnia diuina & humana iura
 permíſcentur. A tákže ná drugim mieyſcu nátráca / že Pom-
 peius pecuniá omnem omniaq; ornamenta ex fano Hercu-
 lis in Oppidum Gades intulit. A o ſobie záſe coř že gdy tám
 potř przyiſchał do Gades / Ceſars powiáda / wſytkie refer-
 ri in-

ti in templum iubet. Tož náraža po dwa kroč o pieniadzách
 Dyánný Ephezyſtký / že ná nie adharenci Pöpeuſowi waży
 li / á od Ceſárza zároſe ochromione byty / zá wielkú rzecz ná po
 tomné cháſy podátac / že iſta duobus temporib^o Epháſie pe
 cunia Caſar auxilium tulit. Jeſli tež chcecie mili Politycy /
 weſcie ſwego Zwáneliſte wráka Tácytuſa / á weſcie one ſlo
 wa v niego / gdy ó podatkách zá Veroná piſe. Inq; eam pra
 dam etiam Diſcellere, enimvero per Aſiam atq; Achaíam
 non dona tantum, ſed ſimulachra abripiebantur. Vwažcie
 y diſenſy ktore ná te ſlova rožni Authorowte nápiſali. Proſe
 tedy czyli nie mody był Ceſarz / ktory ſwiáty ſáme Rzymiány
 opánował / czyli nie potrebný bywał / ktory tak wiele woio
 wał / niewypowiedziáne largitiones czyniel / y miedzy ludzmi
 ſynał niewypowiedziána ſezodroblivoſcia / á przecie choc
 w naywiekſzych potrebách ſwoich nigdy niechcial doryka
 niem ſie rzeczy Bogom ſwym poſwieconych ſežesčia ſwego
 zárážac / wiedzac y wwažac / že to inultum bez značnego ka
 rania Boſtiego nie bywáto / y nigdy ſie nie nádawáto. To Po
 ganie. Jeſli tež weyrzycie ná Chrzeſciánſkie Pány iáto Koſtán
 tyná / Bárta Wielkiego / y inſych / ktory Pána Boga ſie bo
 tac / ráczy ná chwale Božá z wielkú ſezodroblivoſcia nákladá
 li / náydziecie ich dziwne ſežesliwe Pánowie / z wielkú ſlawo
 y dobrym poſpolitym. A rych záſ przeciwným ſpoſobem / ko
 rzy angáryzowli Augi Bože / y ná rzeczy ſie Pánu Bogu po
 ſwiecone tárgáli / dziwne nie ſežesliwe / ſtráſliwe / y mizerne
 ich po wielkſey czeſci ſwiátažecie / y w wielkich plagách y
 kłopotách / nie fortunne pánovania. Žeby m nie przedlužyl / o
 Vlcephorze Phoece Ceſáru tylko przypominie / ktory mawiá
 ioc: Ab Episcopis pauperum pecuniam conſumi, milites
 inopes eſſe, kažal byl koſcielne prowentažahánowa. / y ná
 ſtarb poſpolity po zmárych Biſkupách dobrá ich obračac / coſ
 ná kſtalt Annat / co ie to teraz do ſtarbu obročic chcemy. A
 ſpráwił že tym což to ſpráwił že y woſſá iego pobite / y ſáme
 go zábito /

go zabito: y nie koniec temu/ ale do kąd ieno te práwa y zwy-
 czaje od niego wniesione trwały/ nie dobrego sie w Páństwie
 tego nie działo. Aż to widząc nękarány/ dobrze Basilius Iunior
 Porphyrogeneta, angarie, y postanowienie ono zle Nice-
 phora zmioł/ y kássowal Konstytucyę swoiętę przyczyne dá-
 iac/ y oświadczájác to przed wšytkim światem / że nie co infes-
 go/ ale práwo przeciwko slugom Bożym/ y dobrom Duchow-
 nym wezynie od Nicephora/ praesentium malorum causam
 fuisse, & radicē yniuersalis huius subuersionis & confusio-
 nis, vt quæ ad iniuriam, & contumeliam non solum Eccle-
 siarum, & sacrarum domorum, sed etiã ipsius Dei facta sit,
 & maximē cūm id re ipsa expertum esset, ex quo hæc lex
 est obseruata, nihil boni penitus in hodiernum vsq; diem
 vita nostra occurrit, sed eōtra nullum penitus calamita-
 tis genus defuit, y dla tego powiáda że postanowił: Statuit
 per praesentem auream bullã, vt lex praedicta ab hoc praes-
 senti die cesset, & deinceps infirma & irrita permaneat, &
 locum habeant, & in vsu sint quæ de Dei Ecclesiis, & san-
 ctis, & religiosis domibus facta sunt leges. To nie ia ale
 samże Cesarz w swoiey Konstytucyey to czego doświadczył po-
 wiádatnie discours to/ ale po Karaniu samegoż Cesarzá pewna
 experientia. Emanuel potym Cesarz práwo to przeciwko Dus-
 chownym/ o ktorym sie dopiero mowilo/ od Nicephora wezy-
 mione/ á od Bazylusa abrogowane / poczał byl znou odży-
 wiac y wprowadzác/ miemsc że sie od naboženstwa odrywali
 ludzie Duchowni / pieczotowaniem okolo dobr y dochodow
 świeckich/ y pod tym praterzem / poczał byl dobrã koscíelne
 zágrabiác. A nádátos sie to y iemu: precinżko czuisc nád sobe
 ciężko/ niszcząc sie krzywd swoich slug reke Bożo/ blad swoy
 obaczywszy/ dal pokoy Duchownym/ y dochodom ich/ y owšé
 ná obronę ich wydał Bullam, ktora Medicatricem nazwał/ to
 jest iakoby plastr leczacy wystepek/ ktory byl przeciwko slugo
 Bożym/ sbo ráczey samemu Pánu Bogu popelnil. Dawšy tes
 dy pos

dy pokoy dostac'om ich / o to tylko prosit Duchowienstwo / że
 by nářtali onych ktorzy dzwiektem trobienia swego hiero-
 chum zburzyli / y temu tez modlitwami swemi / veluti quibus-
 dam spiritualibus tubis, pomagali. Zeby iáko Moyses pod-
 pierac'o Káplanow zwyciezyl Amálechá / tak on tez nieprzy-
 taciela zwyciezyc swego mogil y kwoli temu potwierdzac im
 práwa y wolności / y zákazowac zeby nulla iuris allegatione
 oppugnentur ab eo, qui velit pro fisco seu publico dicere,
 Kládzie te przyczyna. Recte enim scit meum Imperium, Regé
 non seruari per multam potentiam, & Gygantum non ser-
 uatum iri in multitudine virtutis suae. Já czym ná Konie ty
 Konstytucyo swo wiáze. Si quis igitur voluerit per auaritiá
 aliamuē quampiam causam, ea contemnere quae aurea
 bullae mei Imperii oratione definita sunt. Primum quidem
 SS. Trinitatis splendorem, cum ad tremendum sistemur,
 Tribunal non conspiciat, excidat autem á Christianorum
 parte vt Iudas, & praeter hoc execrationem sibi conciliet
 primogenitorum Sanctorum, Iustorum & Deiferorum Pa-
 trum, qui ab xpo prámortui fuerunt. Z takowych przyklá-
 dow ktorych pełno wšedzie / we wšytkich Hystoryách / y stá-
 rych wiadomościách / wšyscy tez Politycy takowo nie wátpli-
 wo konkluzya czynia / że zmiowazenia slug Božych / przywla-
 szczenia rzeczy Pánu Bogu poświęconych / miály záwše wielka
 nágáne / y nie nádawáły sie / y owšem wielkie záwše plagi / niez-
 szeszcia / y karánia Božkie przynosiły. Tak náydziecie v swych
 Politykow / Pátrycyusow / Tholosánow / Amiratow / Dáneu-
 šow / Bočkerow / Marianow / Rybádinerow / Chočkerow.
 Tak sámš Ewángeliocy / Ministrowie / ktorzy ieno máie sen-
 lum comúnem, pišo y náuczáo / Diekiermanus Mistrz y Mi-
 nister Gdański / takowy w swoiey Polityce Banon Kládzie: že
 Princeps iure non potest res Sacras, & bona cultui Diui-
 no, etiam in genere destinata, etiam ea quae superstitioso
 cultui deseruiunt, in vsum profanum transferre. Tož

Wychcesz Minister Gorkicki in axiomatibus Ecclesiasticis,
 przykłady potwierdza. Lecz pusćiwosy na stronie dawnieysze
 experientia, y wiadomości/ przypominie też niektóre/ ktore
 na terażnieysze czasy y świeże wiadomości przed oczy przekla-
 dają. A naprzód o Emanuelu Krolu Portugalskim za czasow
 Dycow naszych powiadaia / iż musie było w Afryce sześćć
 bårzo poczetortego sześćcia żeby był mogli tym lepiej poprzeć/
 iak około Xieży strony rąntku chodzić ale potym wosytko iak
 wciał/ sześćć upadło y odmieniło sie / iak o piśe Ozorius w
 Historiey swojej. W Hiszpániey też daie coś Duchowienstwo
 na zatrzymanie pewnych Galer / lecz konfederia to ludzic
 od niemálego czasu mądrzy/że y ten podatek / y inſe tym podo-
 bne Xieże wyćiągania nigdy nie sprawiły nic znacznego y ows-
 kem iakoby sześćć iakos odeymia. Toż pewna kiedy sie byli
 Chrześcianie przed kóło set lat rzucili na wybawienie Hierus-
 zalem ziemie s. znaczne zwycięstwa odniesli / y dotazali swego.
 Aż zaś gdy kwoli tej wojnie ktora zwano święta / ieli Xieża
 ciemiężć/ angarie y podatki wielkie na nie kláć / odiał zara-
 zem Pan Bog sześćć y ono wosytko błogostawienstwo Páń-
 skie/ktore było ná Chrześcian y odpadło. Boie sie zebym cze-
 go głupie nie rzekł / iednak rozumiem że prawda zszerego ser-
 cá pochodzoca / nie na obraze / ale ad edificationem, nikogo
 báznego nie obrazi / y zgorſzenia mu nieczyni. To powiadam
 że iakto sie y w nas teraz poczeły te Duchowne rąntki zágeszać
 te przyczyna rozumieia niektory / że wosytko nie sporo / by
 naywiecey podatkowano / wosytko iakos Pan Bog nie bło-
 gostawi. Co piśa Naturalistowie o Orlim pierzu / że przy nim
 woselákie inſe nisozeie : ledwo sie to nie własnie dzieie dostá-
 ekom y stárkom świeckim / gdy Duchownych do nich zágar-
 nia ia y przynieſywá. Zyczylibym tedy Wyuczynie miły / nie tyl-
 ko na postanowienia kościelne párzác / ale też wważáie stáro-
 dawnych dzieiow iednostáyne przykłady / wważáie y wosy-
 tich Politykow consensum, że sie to żadney Rzeczypospolitey
 w dobro

w dobro krew nie obracáto / żeby y oná takowými zaszeptámi
 rzeczy Duchownych gniewu Bożego / y nie biogostáwieni swá
 ná sie nie obaláta. Mali o skárbie swym obmysl. wác / mech iná
 czeq obmyslawa : Nie od Krzywdy to Bożych / y ángárzey
 slug iego zaczynáć / iáko Petrus Blezélis w takowysj másterzey /
 gdy tak že Duchowne kwoli rekuperácezey zemie swiátey áns
 gárzowác chéiano nápisal. Non de spoliis Ecclesiarum, non
 de sudoribus pauperum viaticum sibi & suis exhibent, sed
 de redivibus propriis, aut de práda hostili, bella Christi
 conficiant. Non enim est abbreviata manus Domini, ut qui
 magna fecit in Israel, etiam in populo acquisitionis bra-
 chium suae magnificentiae non exaltet. Certé in exitu Israel
 de Aegypto, Dominus de spoliis Aegypti ditavit Hebraeos :
 ingressus autem populus terram Chanaan de prádis hosti-
 libus innumerabiles ibi diuitias aggregavit. Imò bellorum
 lex publica est, ut munificentia Principis, suis commilito-
 nibus, de Castrensi obuentione stipendia largiatur. Quae ra-
 tio est, ut qui pro Ecclesia pugnent, Ecclesiam spolient ?
 quam inimicorum spoliis, donis triumphalibus ampliare
 debuerant. Putantné insipientes & miseri, quod Christus
 qui summa iustitia est, velit sibi de iniuriis, & Sacrilegio
 exhiberi Sacrificia, aut sustineat commissa spolia prospere-
 rari ? Si enim testimonio veritatis in igne aeternum mitti-
 tur, qui sua pauperib⁹ non dedit : ubi quae so mittendus est,
 qui bona pauperum vel Ecclesiae rapuit ? Pro suis & confi-
 milibus filii Ephrem intendentes & mittentes arcum con-
 uersi sunt in die belli. Nunquam pauperum, nunquam Ec-
 clesiae spolia prosperum habuerunt euentus auspiciam.
 Ideo in vltima peregrinatione effusa est contentio super
 Principes, & errare fecit eos Dominus in inuio, & non in
 via. Fuerunt contritio & infelicitas in viis eorum, quia
 viam pacis non cognouerunt. Patrimonium Christi & Eccle-
 siae suae hodie vertitur in occasionem scandali, & matrem

seruitutis. Certè sub Pharaone cùm ex Principali decreto omnes ad solutionem quintæ partis generaliter vrgerentur: Sacerdotes tamen fuerunt ab obseruantia & onere illius constitutionis immunes. In libris etiam numeri ad figuram perpetuæ libertatis, præcipit Dominus Leuiticam tribum ab omni publica functione liberam esse, Summiq; Pontificis duntaxat arbitrio subiacerè. Quid aliud á Pontificibus vel á Clero potest vel debet Princeps exigere, quã vt incessanter fiat oratio ab Ecclesia ad Deum pro eo? Omnis Pontifex ab hominibus cõstituitur, in his quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & Sacrificia pro Rege & Populo, & si iratus est eis Dominus Sacerdos medius intercedat, & in tempore iracundiæ fiat reconciliatio. Iratus Dominus Populum Israel delere decreuerat, stetitq; Moyses in confectione in cõspectu eius, motumq; diuinæ indignationis oratione placuit. Flumina diuinæ animaduersionis sauebant in populum, & Aaron arrepto turribulo mediº interuientes & mortuos se flammæ obiecit, cessauitq; quassatio. Item contra Amalech Israel præualebat Moyse orante & erigete manus suas ad Dominum, & postea temporibus Iosue, sacerdotibus vociferantibus muri Iericho corruerunt. Scio quod si angariis, præ angariis, exactionibusque capitationibus: cæterisq; sordidis, & extraordinariis muneribus Ecclesiam decreuerint prægrauare, quàm plures eius rei fautores inueniat: Ipsi enim Euangelicæ libertatis obliti, quæ non solum filios Dei, verum etiam & amicos facit, in ignominiam seruitutis perpetuæ sibi permittent aurè subula perforari. Sic olim Rege Antiocho iura templi & Sacerdotii peruertente, multi de Israel egressi sunt, qui solius adulationis, aut vani timoris intuitu, in consensum illius Tyrannidis transierunt. Tu verò Reuerendissime Pater (ty Cny Senatorze / ty Cny Pośle /) pro domo Israel ex aduerso ascendas, & pro testamento Dei murum in expugnabilem

gnabile te opponas. Enorme namq; fama, & animę discrimen incurres, si hanc iniuriam CHRISTI silentio aut neglectu dissimules. Doctrina & exhortatione tua recolat se nõ ad oppressionem pauperum, sed ad tuitionem Ecclesię potestatem gladii ab Ecclesia suscepisse, nec de thesauris Ecclesię qui solum debentur pauperibus, sed de fiscali & rario bella Domini prælietur: neq; confidat in fortitudine aut multitudine armatorum, sed in Domino. Quia testimonio Salomonis nomen Domini plurima fortitudo, Dominus fortitudo plebis suę est: quod apertissimę liquet in præliis antiquorum. Quomodo enim persequabatur vnus mille, & duo fugabant decem millia? nõne ideõ quia Dominus Deus conclusit illos & vendidit eos? Nec enim in gladio suo possederunt, terram, & brachium eorum non saluauit eos, sed dextera tua & brachium tuum Domine, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis, sibi autę complacerebit Dominus in eis, qui fideles fuerunt in Testamento eius, sine fide autem impossibile est placere Deo. Hęc est enim victoria, quę vincit mundum fides nostra. Jáť swoich napominal Petrus, y ia teź ius słowami tego rzecz te kończy.

O przyłączeniu Opactw / y inšyich Duchowieństw
do Biskupstw.

DRUGO Exorbitancya w tym kładu / że X. Arcybiskup Lwowŝki dziśiejszy / y X. Biskup Wendenŝki / Opactwa 3 Biskupstwoy trzymają. Zdawna sie to tak y kedy indzi / y u nas zachowywalo / że gdy tego znaczne iakie obolicznosci potrzebowaly / za pozwoleniem R. J. M. y dispensacya Papięska / czesko kręć zwołaszę do Biskupstw ubożŝyich / to Opactwa / to inŝe ad subsidium Ecclesiastica beneficia przyłączano. Trwalo to od dawnych czasow / a nigdy tego za Exorbitancya nie miało. Teraz dopiero przed kilka lat A. M. DC. VII. nowa rzecz

38 O przyła: Opactv do Biskup.

wniowſzy / nowe prawo wtwoi zywſzy / ſine conſenſu ordinum
 chcieć dawne ztym zwoyżać / bez zgodnego wſyſz-
 kich ſtanow pozwolenia / niech każdy oſodzi / nie rózeyby to
 Exorbitancyo y peronie nie ledá iáko názywáć: Bo iákom iuż
 o Annatách wyſey mowiac powiedział / wſytkie te Koſtytuoye
 A.M.DC.VII. rzeczy ſie Duchownych dotykáiace / byly nie tylk
 ko bez pozwolenia ſtanu Duchownego / ále y owſe ipſo recla-
 mante, & contra proteſtante. utworzone y nápiſane. Trzeba
 tedy pierwey dawne práwa y fundamentá wolnoſci náſzych
 zmieſć / dopiero tákie Koſtytuoye y ſtanowienia waźnoſć beda
 mieć / ktorey nie iedná oſobá / choć y to doſyć bywa / lecz totus
 Ordo Eccleſiaſticus Kontrádykował. Wic y okrom tego / że
 nie widze / iáko tákowe z inſzych miar práwa ſwieckie waźne
 bydź moge o rzeczách Koſcielnych. Zyczylbym iáko y w inſe
 wſytkie A.M.DC.VII. o rzeczách Duchownych Konſtytuoye /
 ták y w te o ktorey teraz mowiemy / żeby pilno każdy báczny
 zdrowym okiẽ weyrzał / y bez affektu wważył. Dwoie z Biſkup
 pow Annaty bráć / Biſkupow ná legácye / ná Komíſſyey / y ná
 wſytkie inſe náycieźſze Rzeczypoſpolitey ſpráwy náraźáć /
 Biſkupy po Seymách wloczyć / Biſkupy teź przy boku Paſkim
 do mieſzkania obwięzowáć / á zágrádzáć im droge ad ſubſidia,
 żeby to & cum honore Reipublicę, & cum decore Sacri Or-
 dinis odpráwowáć mogli. Nie mowic o tych Biſkupách ktos
 rzy ſa doſtáteczniey nádánitále o tych mnieyſzych / ktorych wic
 ny iákie facultates ſunt, y iáko tákim ciężarom wydołáć mo-
 go. Tym zdániem / kiedyſcie chcieli práwa o tym piſáć / rózey
 bylo zábieżec pluralitati beneficiorum w oſobách mnieyſzych
 Prálatow / ktorzy ſie podowno tácniey przez tego obyſć mogli
 ſiedzoć domá y Koſciolow ſwych pilnowáć / nie biegáć o po
 Seymách y potrzebách Rzeczypoſpolitey. Ale wlozywſzy ták
 wielkie ciężary ná Biſkupy / gdy tego potrzeba ſie pokáże / zwoła
 ſzycá gdy znácznie opera ich indiget Reſpublica. zágrádzáć im
 droge do porátowánia y podpory / niech każdy mądry y roſtro-
 pny 1930

O przyła: Opactv do Biskup. 39

pnę rozsadzi / jeśli to do rzeczy / y jeśli także bonum publicum
wty vertitur. żeby rzący Opát priuatus. niż Biskup Senator
ná posługách Rzeczypospolitey pieczołowicy dobr klastornych
żącywał / gdy tego siusne circumstantie osób / czasow y roz-
nych przypadkow potrzebe bydy wkażo t Lecz iuz nie bawiać
sie ty / gdyż niemáš o czym mówić / choć by tá dobrze Konstytus-
cya ważna była o nieprzyłączeniu Opactw do Biskupstw / tedy
przecie żadney Exorbitancyey niemáš / że y Arcybiskup Lwows-
ski / y Biskup Wendencki Opactwa trzymáto. Notissimi bowiem
iuris est. że leges futura. non praeterita afficiunt. A. J. M.
X. Lwowski y X. Wendencki Opactwa trzymáto z Biskupstw
dobrze przed ta Konstytucyą A. M. D. C. V. II. Tu zá wspomnie-
niem tych dwu zacnych ludzi musi sie niečo ná niewdzięczność
pożalować. Nie kładá podobno Exorbitancyey / że mále dzia-
łki ze niewiastki / co sie ni do czego Rzeczypospolitey nie przy-
godzo / po kłku Starostw trzymáto zá to wádzi że X. dzisieyszy
Arcybiskup Lwowski dwoie Duchowieństwa oboie dosyć bláhe
trzymá / tory y do Dycá s. dwu Krolow Pánow nászych Ste-
phána s. pámieci / y Krola J. M. sze sliwie nam pánniácego
legácy z pochwało odpráwił / y potym w wielkim zaburze-
niu y iuz práwie wypowiedzianej Tureckey nieprzyiązni po-
koy y odnowe przymierza przez dziełność y rostopność swoje
długi czas w Konstantynopolu przemieszkał / y z niesmiertel-
no swoia Dyeziznie pániacka y przyśluga spráwił práwie ná-
nádzicie. A to kogo swedzi że X. Wendenckiemu Opactwo da-
no ná żywność y porátowanie ostatniey nádze y w pádku po-
stráceniu Biskupstwa / po poimaniu Bráta / po odwazeniu wszy-
tekich dostátek y máietności / wiary y státeczności Rzeczypo-
spolitey w Instanciech dotrzymawáisc kiedy takowa wdzia-
czność pláćcie / táko wam poddáni wászy / zwlásezá obcy wia-
ry y státeczności dotrzymawáć beda t A to iuz sámí wlástnie
Synowie tey Dyezizny wola sie do Szwedow do Nostwy przes-
dawáć t ni czemu to infemum / ieno takowym wászym wozie-
cznościom

40 O przyła: Opactv do Bisku.

cznościom erga bene meritos przypisyście. Jesli rzecz się iż
takowe trzymanie Biskupstw z innymi duchowienstwami a osob-
liwie Opactwy jest nie tylko przeciwko tej Biskupstwie / ale
y przeciwko postanowieniu Conciliorum, y tak jeżeli nie prawa
nasze / przynamniey przeciwie sanctiones kościelne violantur.
Odpowiadam Kroćniczko / że to jest przeciwko prawom Ducho-
wim / kiedy słusnych do tego przyczyn nie masz / y pozwolenia
najwyższego kościoła Bożego sprawce y opiekuna. Jednak iż
Matka jest / a nie Matkocho stolica Apostolska / wedle tego iako
przyczynę wpatruie / postępuje sobie w tej mierze z Bracia y z
Synami swoimi / to powściągać wodze / to tej też / gdy tego
baczy potrzebe / popuszczając przez dispensacye / y takowi di-
spensationis modus, mowi Jwo Karmenński że / nulli un-
quam sapienti displicuit.

*3 strony forum z Duchownymi in personalibus tam
civilibus, quam criminalibus.*

DAli postępuje y w tym Exorbitancyo pokazuje / że in
personalibus tam civilibus quam criminalibus Duchow-
ni zarówno z świeckimi forum nie mają / y na to pozwolić nie
chcą. Foremna zaś rzecz / czynić to Exorbitancyo / dawnych
praw y zwyczajów wzruszać nie pozwolić / y to także nie pozwa-
lanie / żeby się prawa dawne y nasze Polskie y wszystkiego Chrze-
ścianstwa nie odmiętały / Exorbitancyo chcieć nazywać. Exor-
bitancya musi mieć swoje orbite / to jest swoje koły / swoy tryb /
y kto się koły trzyma / ten pewnie nie exorbituje / ale ten exorbi-
tuje który zraza tego zwykley koły / y z gościncą stopiwszy / na
nowe ścieżki naprowadzić chce. Jakaż była w tej mierze orbi-
ta iaka koły / iaki zwyczaj / iaki do tad w Polsce zawsze pra-
wo / Takie / że zaraz przyzięcie wiary Chrystusowej przyięte by-
ły Kanony / przyięte Koncylia / y inne wszystkie święte postano-
wienia kościoła Bożego / de libertatibus & immunitatibus
Eccle-

Z strony forum z Duchovv. 41

Ecclesiasticis, między ktorymi immunitas fori zwlaszcza in Personalib^o naypierwsza y nayprzedniejsza iest. Tych Przero gartyw & immunitate s naydziecie v Kronikarzow swoich / iak to Boleslaw Chabry pierwszy pol^o Miecislawie Krol Chrzeszczanski przestrzegal / y iako tych karat / co sie na nie targali. Gdy y poty z roznych miar na nie nastepowano od tychze swoich Historikow iacno sie dowiecie / iako temu Kazimierz II. zabiegat / y iako prawo swe o ty wczynione dla wiekszey waznosci chcial aby byly od Stolicie s. potwierdzone / Klado wielkie przeklestwo na tych ktorzyby ie napoty / odmieniac y wzrusiac chcieli. Dostateczniey iesze pod Leskiem Bialym fori wianowicie immunitate opatrzone. Vt principis powiada Bromer / atq; omnium Ducum Procerumq; consensu, & vniuersi conuent^o constitutione, faceret Ecclesiastic^o Ordo omnis cum adscriptiis etiam, & subditis suis ab omnium profanorum iudicium, etiam Ducum, atq; ipsius Summi Principis iurisdictione prorsus liber esset, ita vt ne per exceptione vllam quidem, aut reconuentionem pertrahi ad profanum seu laicum (vt vocant) forum possent, eamq; Constitutione Pontifex Maximus Sedis Apostolicæ autoritate confirmauit. Tegoz y poty zawse wshysy Krolowie Polscy przestrzegali / y tym sie tytule szczecieli / ze sa tutores & obseruatores iurium, libertatum & Priuilegiorum in Ecclesia personarumque sibi subiectarum, propagationem libertatis Ecclesiasticæ ex debito affectates. Jakoż naprzod immunitates Ecclesiasticas y wolnosci ich wewszystkich przywileiach swych y Kosfirmacyach praw Klado. Ten napierwey / od Pana Boga poczynaiaoc / Krolowie naszy przysiegalo. Te prawi y statutami swymi dostatecznie obwarowali / a iak in se prerogatiuas / tak osobliwie immunitatem & exemptione, o ktorych sie teraz mowi / a foro seculari in Personalibus expresse deklaruiat. W niekorych tylko sprawach / to iest in quatuor articulis wzgledem dobr y Krzywd ziemskich / powinni Duchowni v sadu swiesckiego

42 Zstrony forum z Duchov.

ktiego odpowiadać / in se wszystkie excoypuiso causas spirituali
 należące / de quibus se nullaten^o iudicium terrestre debeat
 ingerere, iako Olbrychtowe y Alexandrowe statuta obmas
 wiąia. Co nietylko vnas zachowywato sie zawse / y teraz sie zas
 chowuie w Pánstwach Chrześciańskich / w Niemzech / we Włos
 fech / w Hispániey / we Fránczey / kedy ieno wiara Kátholicka
 mieysce ma / ze Duchowni in Personalibus przed sadem swie
 ckim nie stawia. Prawda ze in certis tantum atrocibus
 casibus w Pánstwie Weneckim y Fráncuskim ex indulto y
 z pozwoleniem Stolicie Apostolskiej: z nie vigore Statutorow
 swych zwykli sie swiececy w takowych przypadkach w sady
 wdawac. Wszakze exceptio non mutat regulam, y wiadomo
 jest / ze iako ieno namniey we Fránczey waza sie swiececy Ducho
 wne in personalibus non priuilegiatis, zaciagac / appellecy
 zaraz do Parlamentow ida / y Parlamentey takowe abusus swie
 ckich Karza y odeymuia. Macie tez Friderici, macie Carolinas
 Constitutiones miedzy statutami swymi / weyrzycie w nie s
 naydziecie daley indziey nie sukaiac / ze sie tak zawse w Chrze
 scianstwie zachowywato. Vt nullus Ecclesiasticam personam
 in criminali questione, vel ciuili ad iudicium seculare tra
 here praesumat, contra easdem sanctiones & constitutio
 nes Imperiales. Quod si secus faceret, actor a iure suo cade
 ret, & iudicatum non teneret, & iudex extunc iudicandi
 autoritate priuatus. Tak sie te Konstytucye przodek naszim
 spodobaly / ze choe o tymze dostateczne swe prawa y zwyczaie
 mieli: przecie y te nie iako obce / ale iako swe własne kazali lau
 do publico cum consensu omnium Ordinum w Rádomiu na
 Seymie za Alexandra miedzy priuilegia y statuta swe wpisac.
 Rzecz z zwyczaie zony iasna prawda / ze nigdy inak tego prawda
 nas niebywato / iednak przecie podobnoy mni nato dbaiac / gdy
 co takiego znaczego przypadalo / inaczy sie wtey mierze zach
 wywano. Weyrzy iesli chceš we wszystkie przestie dzieie / a nie
 naydziez inaczy ieno ze to zawse pro sacrosancto y miano y
 chowano.

Zstroný forum z Duchov. 43

chowano. Za Kazmierzá / predko potym iáko sie byli Prusacy
 do Korony przyloczili / porozumiawszy sie niektorzy w 5 dástu
 Mieszanie z Mistrzem Pruskim / maluczko mu miastá przez
 zdráda niepodáli. Coz Gdanieszanie ná ten czas Kátholicy do-
 brzyz Mieszany swoie / ktorzy ieno byli do zdrády przymieszá-
 li / wszytkie posćináli. A Doktorá przecie nieiatiego Sáchma-
 ná / ktorý byl ledwo nie caput coniurationis, że sie Biskup do
 niego ozwał / iáko by do iurisdycyey iego przynalezal / Ofis-
 cyatowi Biskupiemu oddáli. Wprawdzie circa Annum M.
 CCCCLVI. rzucił sie byl ná dwu Duchownych wrzod Brátkow-
 ski : ale nie vsedł wielkiego kłopotu / tak že choć sam Krol leda-
 wie sie byl z mieszany niezmrugnal / y przy mieszánách stal / y
 zá nimisze goraco przyozymial / tedy przecie musieli niemáto wi-
 ne Biskupowi odlozyc. Znáczny tez byl exces Roku M. CCCC
 LXV. Janápieniostká Archidyakoná Gniezmienskiego / y wiele-
 kich ludzi sie dotykáacy / á przecie nie gdzie indzicy ieno od
 Arcybiskupá ná synodzie byl sadzony. Leez iz sie w imaniu osá-
 dzonego Arcybiskup zdał bydz oziembty / iáko by go dostać nie
 mogli wdáic dopiero zátym ná Seymie w Piotrkowie vslyszá-
 wszy te wymowke Arcybiskupia že go on poimác y dostać nie
 mogli / rozkazano Starostom / aby sie oni staráli y poimáli go te-
 dná z tym doktádem / żeby poimánego do rok Arcybiskupich
 oddáli. Jákož Ócieo sam to potym vczynil / gdy go poimawssy /
 oddal Biskupowi Brátkowskiemu. Jákom iuz nátraócił byl wy-
 stepek iego bárzo znáczny y wielki / á przecie nie dla tego záraz
 mówiono żeby Xiezo in personalibus przez swieckie sadzic y
 dawne práwa odmieniác wtátkowey liezbie Duchowieństvá / á
 zwlaszczá in longo tractu temporis nie moze bydz / żeby sie kte-
 dy wystepki iákie nie miáły náydowác : Miedzy siedmiu osob
 w Arce nálazl sie totz ieden násmiercá Gycowski / miedzy dwu
 násto Apostolow nálazl sie ieden Judasz zdraycá. Nie dla tego
 przecie že ieden zly / drugich pograzyc y wolnosci im práwem
 nádáne odeymowác. Nie slusne by to práwo / nie slusna rzecz

44 Z strony forum z Ducho.

była. Bo y między słachta wiele zbrodni/wiele łoderow/á wiec
 by zatym wolności słacheckianu stanowi wymować nádanych
 y nowe práwa wnosić. Za Zygmuntá teź stárego / gdy Sona
 tyná Mnichá Fráncískánowie niektorzy stársego swego zá-
 bili byli w Brákuwie / z wielkó pilnościá nie przez kogo inšez
 ro / ále zá vsíllym stáraníem Biskupa Brákuwskiego poimáni
 byli / y dotożywszy sie o tym Stolicy s. jedni potráceni / drudzy
 ná wíeźzenie potápieni. Te Chrześciánstvá wšytkiego / te te-
 dnoštáyne záwše Rzeczypospolitey nášey práwá y zwyczáie iá-
 ko proše kto Exorbitáncya názywáć má z iákiey wšody miáry
 Dic Quintiliane colorem. Co wšdy zá mydlo w tey mierze ná-
 oczy kładá z iákim wšdy pretextem to zá Exorbitáncya wdawá-
 so / gódzie oni sámi Exorbitáncya wšytkich práw wprawódzić
 chcó. Powiádá to że to iest in contrarium dawnyim práwom /
 ktore omnes & singulos homines & subditos Regni cuius-
 cunq; cōditionis status, gradus aut dignitatis iednem u prá-
 wu poddáli / y tych tylko sámych / á nie inšyich dekrétow execus-
 cya czynić kázáli / á z inšyich miar we wšytkich správách báni-
 cie y exekucya czynić ná Duchownych pozwolili. Puszczám ná
 stronie / że dáleko pierwsza immunitas Duchownych / niź te kto-
 re námientiono práwáto tylko powiádam / że niewiem áby sie
 w stácutách tákowymi náydowáto stowý práwo nápisáne / iá-
 kie mi sie przytoczylo r. á wie to petonie / że nie bylo / y nie máš
 żadnego tákiego / ktore by to w sobie / co pretenduis / zawieráć
 miálo / á tá ich intencja bylá / że zá rozstárgnié Korony mie-
 dzy Káżetámáto nie co powiáć w pozwách / w procesách / w
 sposobie sádzemia / miáł inše zwyczáie y postánowiemia swoje.
 Káżmierz wielki / pod ktorym Koroná poczelá do iedności
 przychodzić / zábiegáisc różnym z tad nierzodom y trudnoścím
 y chesó porzódkami iednymi práwnymi iáko nabárszey zlepić
 rozetwánó Koronę / weczynił práwo. Ne sit tanquá monstrum
 diversa habens capita, ut vno & aequali iure tam Cracovi-
 enses, alias minoris, quam etiá maioris Poloniae inhabita-

Z strony foram z Duchov. 45

tores & cetera Regni nostriterra vtantur & iudicentur.
 A dacie przyczyne / ex quo vnus est Princeps omnium & Do-
 minus . nie pod insymi Xiożety wielka Polśka / pod insym
 Mśla / iako przedym nie dawno bywalo t Lecz iuz tak Mśla
 iak Wielka Polśka zwierzchnosci iednego Pńana y iedney glowy
 podlega. A kwoli temu statuta sive ten Kazimierz wydal / zeby
 y slachta po wszytkich powiatach Polskich vniformiter (iako
 sam swiadczy) in iudiciis zazywala / taz intencya y Wladyśka
 wa Jagiella byla / kiedy w Wilnie do iednego zwoyczaiu prawa
 nego obiecnie wszytkie ziemie Polskie przywieść / y one sposo-
 bem tym zlaczyć. Tenze sens y taz mens iest y insych Konstytu-
 cicy na tenze kształt wezmionych od Krolow Polskich / ktorzy
 kwoli temu statuta zbierali y zebrane miedzy ludzie podawali /
 zeby iednostajnie wedle regulasy sposobow odnich podanych
 w sadach sie Pńanstwa ich wszytkie zachowywaly. A tak wlasnie
 Przyłuski Ewangelik te prawa rozumie. Bo przytoczywszy ie
 powiada: Quæ autem gentes velut Regni partes ad ius Po-
 loniæ accesserunt, & quæ in suis iuribus adhuc persistunt,
 vnius Regis dominationem perpeſta. Vide in: lib. 5. Niecha
 ze kazdy osadzi iestli to co ma do prawa Duchownego / y iestli z tej
 miary Duchowni praw swoich Koscielnych zazywac nie maio /
 zwlaszcza ze przy tychze zaraz prawach ktore przywodza / iestli
 co / tedy immunitates Duchowne a osobliwie sady ich widzie-
 my obwarowane. Bo iestliby to tak slo / zeby siny sie z tod ko-
 niecznie iednym tylko prawem wszyscy / nie czyniac rozności z
 dney miedzy stany / sadzić mielitedyby potrzebazniesc tez pra-
 wo Właydeburskie / trzebaby y Chelmienskie. Nie mogli by sie
 osobnym prawem Prusacy sadzić / nie mogli by y Wolynscy /
 wiec ani Litwacy go yz tez pod iednym Pńanem siedza. Zieby to
 y przewrotne rozumienie bylo. Ale tak sie to ma rozumiec t ze
 w iedney Rzeczypospolitey / pod iednym Pńanem / iednym sie tez
 wszyscy należymy pro diuersitate ordinum & statuum od
 Rzeczypospolitey przyietym y approbowanym prawem sadzić

46 Zstrony forum z Duchov.

máia / to iest wedle praw Kościelnych y swobod od Rzeczypos-
 politey przyiatych / żeby sie Duchowoni sadzili swoim trybem / a
 świeccy też swoimi uchwatami. Sláchtá práwě ziemskim / iea-
 no żeby nie ináčzy wiedznyim Powiećie / a ináčzy w drugim / ináč-
 czy w Wielki Polsce / ináčzy w Máley / poniewáz iednego sa-
 stanu slácheckiego y iednychže swobod zážywaia. A Niesčas-
 nie zas żeby sie práwem swoim Máýdeburškim čiešyli / abo
 też Chełminškim / iáko ktore miásto do ktorego práwa przysta-
 pilo / y onego zá approbácya y pozwoleniem Rzeczypospolitey
 zážywaio / káždy wedle stanu y powołánia swego / iáko slus-
 šnosć y rozum sam pokázuie. Z stáršy częś iuž tego mydla / zes-
 trzymy y ostátek. Przydawáia y to / že Dekreta tytko sadow
 świeckich exequowác vrzednikō práwa náše pozwolity. Pras-
 wda ktore spráwy sámíš świeccy sadza / sámíš też exequio.
 Jesli też Duchowoni świeckich w spráwách sadowi swemu przy-
 naležacych sadzili / tedy ie exkommunikowali / gdy Dekretom
 nie dosyć czynieliz a Stárostowie zas gdy sie w Exkommuniká-
 cyách nie poczuwali / ostátnia exekucya odpráwowáli. W czym
 test ták wiele praw w statuciech / že y škoda alleguioe ich y
 przywodzao ná tym času trawioć. Rzeczest že tákowym iuž ex-
 kucyom zágródzona droga iest przez Konstytucya Anni M. D.
 LXII. Odpowíadam že choćby nie bylo nie inšego / sam tytuł
 pokázuie / qua fide tá Konstytucya uknována y wpišána bylat
 bo tytuł ináčšy / a rzecz ináčša. Co wiedza stáre dšieie / wie-
 dza też iáko to chodžilo. Ná tym sie iednak nie báwioe / powiá-
 dam že to postanowienie nie moze mieć gruntowney wważno-
 Ńti / gdyž uknována bylo iáko sámíš Konstytucya swiadczy /
 bez konsensu Duchownych przeciwo fundámentom wolnošci
 náššych / iáko iuž nie raz sie przypomniaio / żeby bez nas ná nas
 co stanovio miano / przeciwo wšytkim y dawnyim y posled-
 niejšym / ktore ták roskázuio / vt perpetuis temporibus ni-
 hil noui constitui debeat. &c. sine communi Consiliario-
 rum & Nuntiorum terrestrium consensu, quod fieret in
 praiudi-

Z strony forum z Ducho. 47

praedictum grauemq; Reipublica. & damnum atq; in-
 commodum cuiuslibet priuatum. Gdziebyśmy inakże oby-
 czajnie wprowadzić chcieli/nie mogłaby się przesła y foremniego
 ście droga ad Tyrānidem otworzyć/ iako gdyby zmrużnowszy
 się z iedney części było wolno drugo opprimować / y ná nie co
 chcieć stánowić. Jesli by to było y ważno było/ co ná ten czas
 predominantem heresi y potentia rozroznionych w wierze /
 choć absq; cōsensu wszytkich/á miánowicie Duchownych vio-
 lenter stánowiono/á kiedyby też teraz J. R. M. zgodzivosy się
 z Duchownymi y z Kátholikami/ chciał ábo darowé práwa prze-
 śtaw heretykom do exekucyey przywodzić / ábo nowe stáno-
 wić. To by też podobno tym sposobem iść to y ważno bydy
 miasto/choćby Ewangelicy kontradykowali. Szkoda wierze tá-
 kowych przykładow wnosić/ y pomnieć ná ono. Quod tibi nō
 vis fieri, alteri ne feceris. Lecz iakożkolwiek y to práwo choć
 nie zgodne/ nie wszytkich przeciw Dekretow Duchownych ex-
 ecutyey zázánie ná świeckie/ tylko in quātum abusum quendā
 wnosono w exekucyey ná Rycerstwá Koronne nád státut Wla-
 disłai Jagellonis in Jednā fol. 50. iako iásnie Kōnstytucya ob-
 marwia. Kiedy tedy żadnego abusum niemáś/ że iest sententia
 á iudice competēti Ecclesiastico iuste prolata wedle deklá-
 racyey poslednieyszego przywileiu Jagellowego/ niewidze we-
 dle dawnych y świeckich praw kiedy takich abusus nie máś/
 żeby też exekucya bydy nie miała. Lecz niech y to tak bedzie /
 gdyż nie o tym teraz rzecz że Konstytucya A. M. D. LXII. co iá
 reásumowała M. D. LXV. wezwała wstrzet exekucyey Dekre-
 tow Duchownych/ ktore się przeciwko świeckim wyklętym po-
 wysćin czasú náznáczonego rościogály. Nie ma to iednak ná-
 cum causis spiritualium personalibus tam civilibus quam
 criminalibus. ktore iako záwse stárzy Duchowni sódzili/ iák
 też záwse przeciwko swey Xięzy dekretá swe exequowali. Nie-
 li záwse przeciwko swym przesódzony ius captionis, ius car-
 cerum: unáli y potępiáli ná do żywo nie wiszenie / drugich
 degradow

48 Z strony forum z Duchov.

degradowali y palić kazali. Tego žade statut między Xiežo nie
 zahanował / y iako un žadne práwo do tad in personalib^o so
 dow / tak y exekuciey niezabronito. To co przytym przyczytásio /
 žeby przed šwieckim ná Duchownych báníce y exekucie ro
 šciogác pozwolono / tak leuciest / že refutatione non indiget.
 Wyławšy bowiem niektore spráwy / iako Kortezánskie / ponie
 waž šwieccy in personalibus nigdy Duchownych niesadzili / y
 forum nigdy przed nimi nie mieli / iako mogli ná nich Báníce
 šázywác y exekucie czynić. Js sa rzeczy áž nážbyt iásne / y tru
 dno mgle w oczy puszczác / náylepi by w Xiežo w mowić to / že
 iuž vstapili práw swych y vtrácili ie zá pozwoleniem ná Kon
 stytucya A. M. DC. II. bázno by to dobrze / kiedyby to ludžie
 sensum communem nie mieli. Ale kto nie widži / že Konstytu
 cya A. M. DC. II. y inše w niey miánowane Kóštytuoye vczynio
 ne sa przeciwko sláchte generaliter, tak contra possession
 atos, iako tež in possessionatos, y contra Plebeios tak Ciues
 iako y przeciwko tym ktorzy vlcáyska služá y bázvísia sít strony
 Xiežy y Duchownych áni słová. Poniewaž nowe rzeczy stáno
 wiono / iako propter ambiguitatem miánowano diserté slá
 chte osiádlo / mieszány / hultáie / slugi / kiedyby tež bylo w tych
 Konstytucyách y Xiežo závrzec chćiano / peronie žeby ich tež
 bylo nie przepomniáno / gdyž nowe y do tad nie slýcháne prá
 wo przeciwko nim wprowadzono. Rzeczest že wložono cuius
 cunq; status. Tak jest przyznawá že wložono cuiuscunq; sta
 tus; ale ludžie šwieckie. Przypomnieć sobie tak iakoš máto nie
 przed dwiema sty lat postanowienie Synodu Kalistsiego. Ad
 hęc statum usvt singuli Episcoporum suos carceres habe
 ant circa Ecclesiam Cathedralem, in quibus falsarii, incor
 rigibiles & Apostatae, vel alii, qui hoc meruerunt recludá
 tur. badž sláchte / badž mieszány / badž inše Plebeiusse. Ale
 do tego przydano / cuiuscunq; conditionis & przeminentie
 X to práwda že przydano. Lecz sie sámá Kóštytuoya explicitnie
 y deklaracie / že nie mowio tych ktorzyby praxtextem Clerica
 tus ká

Z strony forum z Duchov. 49

tus Karánia mieli vchodzíci ale o tych tylko / ktorzyby pod tytusc
Iem sláshectwá iáko wlasnie so slowá Konstytuczey zá wystes
pti swe y zbrodnié pœnas condignas vchodzili. Przydźie tedy
wspomniec sobie ono Axioma Jurystow / y trzymáć sie go / że
quæ speciali nota digna sunt, nisi specialiter exprimantur,
non comprehenduntur sub dispositione generali. Do tego
choćby dobrze kto ná to z Duchowienstwá pozwolil / tedy przez
cie Ordini Ecclesiastico wšytkiemu tym prazudikowác nie
mogi / y tylkobý spráwiti / żeby ná sie pœnas Canonicas obáliť.
Gdyž iásne iest práwo Duchowne / quod non solum inuiti;
verum etiam voluntarii pacisci non possunt vt secularia
iudicia subeant. Cúm non sit beneficium personale, cui re-
nunciari valeat, sed potius toti Collegio Ecclesiastico pu-
blice sit indultum, cui priuatorum pactio derogare non po-
test. To rzeczest zátym wolno bedźie czynić Duchownym co
cheo / y crimina Ecclesiasticorum impunita zostána. Odpo-
wiádá že sie káždy bázno myli / kto ták rozumie. Bo dáleko iest
predse y snádnieysie przez práwá y zwierzchnosci Duchowne
dochodzenie spráwiedltwosci y naleźnego ná wystepnych / Es-
dy teo potrzeba / Karánia. A z drugiey strony nie máš podowno
ná swiecie kedyby gorzy y nieczemni kolo Kryminalow cho-
dzono iáko v nas wsodách swieckich w Polsce / y zátym teź nie
máš pod słońcem swiatá kedyby wiekša impunitas bylá w ses-
lákich wystepkow y swawolenstwa. Dla Boga nie wiecie co z
swymi Kryminalami rzec / wstáwicznie o ty rádźicie iákobý so-
dy kwoli temu nowe wynáleś y Seymow pomýkác / choť przez
cie že wšytkiego nie / á iesze chcecie sobie in Criminalib^o cau-
sas Xieże przywólasezác. Dopiero by / iáko miedzy wami swieca-
kimi zá tákowymi wášymi w sadzeniu Kryminalow práwy y
zwyezátami / co raz to wiecey zbrodni przybywátoz im dáley ty
báziey swawolenstwo sie wyuzdywa. Ták žeby teź wlasnie mie-
dzy Duchowienstwem przyslo / žeby sie teź tákowa swawola-
miedzy nie wprowadzila. Co teraz iest rzecz bázno rzadka swa-
wolenstwo

50 Z strony forum z Duchov.

wolenstwo iakie znaczne miedzy Duchownymi za władza Biskupow y starzych Duchownych / y porządkiem praw Duchownych / przeciuczko by to w niezadzie waszych praw zagescito sie. Wiec radbym wiedzial / ktoregobyscie Pilata miánowali nasadzenie slug Bozych Pralatow / Biskupow wtakowych spráwách / przyšloby ich podobno do Wojtow odsylac. Nie bowiem nie wstpa o J. K. M. nic o inšych zacnych sedziách došbrych Kátholikách / zeby sie takowych spraw tykac nie chcieli. Nie chciał sie zaiste tykac Konstantyn Wielki / gdy štárgi do niego przeciwko Duchownym przychodšly / mowiac. Vos á nemine iudicari potestis, & non est cōueniens vt homo iudicet Deos, sed solus ille de quo scriptum est, Deus stetit in synagoga Deorum. Nie chciał choć odszepieniec y Aryan / ieno že wielkiego baczenia Theodoricus Krol gdy go do tego prowadzono / aby byl wziat przed sie štárgi / ktore ná Synachá Papięzá kładžiono / powiádašc one złote słowa. In Synodi esse arbitrio, in tanto negotio sequenda prescribere, neq; aliquid ad se prater reuerentiam de Ecclesiasticis negotiis pertinere. Czy nie ráczey trzymac sie tych praw y zwyczajow wšyckiego Chrzešciánštwá / niž nowych wymyslow z zápowies trzenia Kácerškiego pochodzacych? Ale podobno wwlacza sie tym co iuribus Maieštatis. Kto gorecey y pilney záwždy iura Maieštatis przestrzegat y przestrzega iako Fráncuzowie / Špani / Niemcy? A kto kiedy w tych Pánštwách zá vblizenie iurium maieštatis miał / že záwše w nich iako ieno Chrzešciánštwó náštáto áppellacie sie Duchownych v Stolicę š. in personalibus tam ciuilibus quam criminalibus odpráworošly? Czy my podobno sámí lepiey iura maieštatis rozumiemy / y pozczuwamy sie w nich? Nie dawno smy do Máýdeburku po Ortel šáli. á terazby kto chciał poczytác zá vblizenie iuribus maieštatis áppellacie do Stolicę š. ad Vicarium Christi, ktorego záwše wšycké Chrzešciánštwó zá głowé Košciola Božego czéšcilo y vžnawálo / ktoremu Césárze / Krolowie šwieccy podnoškowáli /

Z strony forum z Ducho. 51

słowami / y podnożkami głowy swoje wniżaiocto ktorym proro-
 kowano / że beda Reges nutritii tui, & Reginae nutrices tua
 vultu in terrā demisso adorabunt te, & pulverē pedum tu-
 orum lingent. Nierychło w sytek świat vozo iura Maie statis,
 nie rychło y nas w dziewięć set lat podobno / iako przyielisiny
 wiara Chrześciańska y takowe appellacye w Rzymie odpra-
 rowali. Przydzie sie tedy starodawnych praw y zwyczajow
 trzymać. Rzeczysz ieszcze że diminutionem capitis na świeckie
 zacioga. Odpowiadam że niewidze iako / y nie rozumiem tego
 zniigma. Powiadaia Jurystowie że diminutio capitis abo ci-
 uitate abo libertate, abo familiam admit: y gdsie czego
 z tych trzech rzeczy nie masz / nie moze bydź diminutio capitis.
 Proste tedy kto co traci z tych trzech mianowanych rzeczy / że
 Mieszczanina patrzy Maydeburstkim prawem / Prusaka Prus-
 skim / Wołynca Wołyńskim / Duchownego Duchownym / Ka-
 zdego wedle praw / swobod y kondycyey swoiey & Ażaz zaty
 gardlo traci / y niewolnikie sie stacie: co fit in maxima capitis
 diminutione. Ażaz slachectwo & co sie dzieie in media. Ażaz
 iura successionum? co bywa in infima capitis diminutione.
 Nieslychana to rzecz capitis diminutionem nazzywac / że ka-
 zdy w swoiey infie zostacie / kazdy wedle stanu y kondycyey swo-
 iej praw y wolności sobie nalezacych zazywa. Kieszaby raczye
 capitis diminutionem cierpieli / kiedyby im prawa ich & im-
 munitates odeymowac miano. Jz tedy nie masz nadezym piore
 ka zabawiac / przystepuie do tego co powiadaš że y to wycia-
 ganie ad exteras nationes nieszey stan świecki. Nie widze za-
 prawde iako / czy przez nie rychle sadzenie: czy przez wielkoš-
 koštu w popieraniu spraw & czy przez odleglošć mieysa & czy
 dla darennego koštu y defektu erekcyey & Jesli dla nie ry-
 chlego sadzenia: tym trudno allegowac: nie trzeba w sadach
 Duchownych wyglodac aź we dwie lecie Seymu: Nie trzeba
 czekac na Trybunale w trzecim roku przypadaiacego Woie-
 wodztwa nie trzeba sie obawiac po prawowaniu sie przez kile-
 nascie

52 Zstrony forum z Ducho.

nasćie lat y kostkach podiętych / żeby mie miasto Karantia y nads
 grody iednym slowem / euadec, to jest krzywoprzysięstwem
 zbyć miasto / y inszymi bez rozumnymi y aż nazbyt grubymi zwoy
 czaiow naszymi figlami / ktorymi sie v nas ludzie nieszoz ypsnia /
 y w napewnieyszych sprawách nie sobie pewnego obiecować
 nie mogą. Nie masz tego w sadách Duchownych / zároże iudi-
 cium paratum, zároże sie zá kiltá miedziel nawięcey zá kiltá
 nasćie odpráwić. Zaczyn daleko to zmnieyszy kostem przycho-
 dzi / kiedy sie teraz nie przychodzi tak dlngo ciągnąc / iako
 kiedy przydzie y ná drugim y ná trzecim Seymie y Trybunale
 bydy przez nierychle sadzenie y iawne krzywoprzysięstwa.
 Wiec y zinszych miar przeciwko naywyższemu y naypotężniey-
 szemu y nayzágniejszemu Biskupowi moge y sam / moge y
 samowtor spraw swoich popierác bezpiecznie ná nic sie nie o-
 glądáiec. A tu v nas w sadách świeckich / iako kto rodowity á
 možny acie vindicēdus est vt reus agi possit. iak ná Podole /
 tak sie ná Porozki / ná Sady wypráwować przychodzi. Trze-
 bá zgromádnó ná Seymi / trzeba zgromádnó ná Trybunál / tak
 że może kedy indziey rok zá to żyć co tu w wáshych Sadách
 świeckich kossenie / ieden termin / iednoscrutinium. kiedy mie-
 dzy záwásnionymi stronami spráwy sie toczą y kwoili temu by-
 wonaywiększych y nazálosnieyszych krzywodách / zmieyszy zpote-
 zmieyszymi ledwie inaczy chyba bez iednánia spráwy swe kon-
 czyć zwykli / żeby wždy przecie iak ożkolwiek iak o zezlego tãrgu
 z wsemá do domu. Odleglosć też mieysca kózar nie przyczynia-
 bo miżka zároże obecnie przy boku Pánskim ná dworze Nun-
 cius Papiesti / wiec darwáiec pospolicie Iudices in partib, to
 jest po nástku mowiac bywáie tu w Polsce przez Kommissie ná
 znáčení Sedziowie / tak že mogą tu dálej nie iędzác takowe
 spráwy Duchowne koniec brác. A choćby też dobrze ná náciez-
 sko o same sie Seolice s. oprzec przyšlo / prawdác že tam dálej /
 ale ledwo mie zmnieyszymi koste. Tu nie możesz sie wychylic w
 niechciciách / ábo iestlis troche znácznieyszey bez chłopow / bez
 skap /

Z strony forum z Ducho. 53

Skap/ bez barwra tam sobie samo wtor/ samo trzec/ abo też y
 sam tak poiedziez bezpiecznie iakoby zatóba tysiac pácholtow
 chodzilo. Azasi sami nie czesto tego fortelu zazywacie/ że gdy
 sie wstromie chcecie/w te sie tam kraie schraniać. Do tego tak
 w przednieyszych miastach rzeczy z oboymi przez kursory/ Pos
 sy/ y Kupce sa zKorrigowane / że przedzy czestokroć y zmmiey
 sym kosztem przychodzi miewać listy y Korrespondencie z Rzy
 mu/ z Ucapolim/ z Wenecoy/ miś abo z Poznania/ abo z Gnie
 zna y zinnyszych miast y miejsc tuteecznych. Takomie nie Brat/
 nie swat / nie przyziaciel / abo też sluga sadzi mie tego/ z kim
 mam spráwe/ abo ci/ ktorzych on sam srodziami po obierat nie ci
 ktorzy czestokroć ledwo czytać umieis y Dekreta/ nie przez wi
 dzimi sie Marcowe/ iak kostki rzucal/ padala. Wszak druknia
 decisiones Rotarum, przypatruie im sie swiat / y wy sie przy
 patrzyć możeciey w otrzymanych też Dekreciech iest skuteczna
 epekucya y pradka/ o co sie swieccy wstawicznie frásuiemy/ że
 żadney epekucyey y spráwiedliwosci nie macie. Jako to może
 bydź rzeczesi/ poniewaz exoticorum Decretorum epekucya w
 prawie nasz y fundametu niema. Naprzod odpowiadam/ ieslis
 Zwangelik y nie w wladzy Kosciola Bozego owiec/ że tobie mo
 że bydź exoticum prawo Duchowne/ ale y prawowiernych Ka
 tholtow prawo Kosciola Bozego nie może bydź za exoticum
 poczytane. Pytam cie przyem/ prawo Sastie y Maydeburstie
 iakie to prawa sa zmaloz fundametu epekucyey w prawach na
 szych? Maio. A czemuż? Ze sa od Rzeczypospolitey przyiete /
 y od Krolow miastom poprzyiszone. Toz mow o prawie Dus
 chowym / choc bys ie chcial miec za prawo exoticum, tedy
 przecie ma wstatutach naszych epekucyey vgruntowana. Bo za
 razem z Chrześcianstwem przyimuis slugi tey wiary/ przyie
 lisny y prawa Koscielne im nadane/ trzymalismy ie dotad swia
 tobliwie y nie odmiennie/ te zdawna zawse Krolowie Polscy
 naprzod przysiegala iura & immunitates Ecclesiasticas.
 Trudno tedy mowić zeby wprawiech naszych takowych spráw
 epekucia

54 Zstrony forum z Duchoy.

exetucya fundamētū mieć nie mićalā. Rozęze to ius srowy y go-
 rōcym nāpomināniem Męczennikā s. Thomę Cantuarientis.
 Non vobis ergo vindicetis ius alienum & ministerium,
 quod alteri deputatum est, neq; contra eum contendatis,
 a quo vestram consecuti estis potestātē. Non a legibus pu-
 blicis, non a sęculi potestatibus, sed a Pōtificibus & sacer-
 dotibus omnipotens Deus Christianę Religionis clericos
 voluit ordinari & discuti. Christiani Reges subdere debent
 executiones suas Ecclesiasticis Pręsulibus, non pręferre.
 Scriptum quippe est, nullum de Sacerdotibus, nisi Eccle-
 siam iudicare debere: nec est humanarum legum de tali-
 bus ferre sententiam. Obsequi solere Principes Christianos
 salutē Ecclesię, non suam potestatem pręponere. Episco-
 pis caput Principes subdere, non de Episcopis iudicare.
 Duo quippe sunt quib; principaliter regitur mundus, au-
 thoritas Sacra Pontificis, & Regalis potestas, in quibus tan-
 tō grauius est pondus Sacerdotum, quantō & de ipsis Regi-
 bus sunt in diuino redditori examine rationē. Nosse certē
 debueratis, ex illorum vos debere pendere iudicio, non
 illos ad vestram posse redigi voluntatē. Plurimi namq; Pō-
 tificum, alii Reges, alii Imperatores excommunicarunt, &
 si speciale aliquid inquiratis de personis Principum: Bea-
 tus Innocentius Arcadium Imperatorem excomunicauit,
 quia cōsensit S. Ioannem Chryostomum a sua sede expelli.
 Sanctus Ambrosius pro culpa, quę aliis Sacerdotibus non
 adeō videbatur grauis, Theodosium Magnum Imperato-
 rem excommunicauit & ab Ecclesia exclusit. Qui tamen
 satisfactione cōdigna meruit absolui, & multa alia in hunc
 modum. Quod si me non audieritis, qui solitus sum ante
 Maiestatem Corporis Christi abundantia lachrymarum, &
 gemitibus non minimis orare pro vobis, certē ibidem cla-
 mabo contra vos & dicā. Exurge Deus iudica causam tuā
 memor esto impropertii seruorum tuorum & iniuriarum,
 quę &

o Dárovvihnách Ducho. 55

quæ & tibi, & tuis fiunt tota die. Ne obliuiscaris ignominiarum Ecclesiæ tuæ, quam tu fundasti sanguine, Vindica Domine seruatorum tuorum afflictiones, quorum infinitus est numerus. Superbia eorum, quæ te & tuos oderunt & persequuntur, in tantum ascendit, vt vltcrius non valeamus eos sustinere: Ipse reuera Filius Altissimi, nisi continueritis manus á conturbatione hominum, ad gemitus compeditorum, ad gemitus clamantium ad se veniet in virga furoris sui, quoniam iam tempus est iudicare aduersum vos iniusticias in æquitate & seueritate spiritus sui.

O Dárovvihnách Duchownym dobre Rzeczypospolitey przeciwko Statutowi Alexandrowemu.

Następnie po tey zarázemi y przyczytáia Exorbitáney / że po statucie Alexandrowym / de non alienādis bonis Regalibus, nie máś te go Seymu / żeby czego Duchowni od dobr stołu J. B. M. importunis instantiis oderwać nie mieli. **N**as przod w przywodzeniu tey Exorbitáney one figure / ktora zo wia hyperbole / wpatruie. **B**o po nápisaniu tey Konstytucyey / ktora alleguia A. M. D. LXII. dopiero potym we czterdzieści lat pierwsza donacitka w polsce mlyniaká Wolstkiego rzeczonego od Rzeczypospolitey w Brzesciu Kujawskim wczyniona náydusia / y plácyku iakiegoś do zbudowania klasztorá **M**inistka tegoż zakonu w Plocku. **W**ielkie záiste rzeczy y ná ktorych opes Graciaz záwisy / á w tym przecie czáście iako wiele Seymow minelo. **J**akoż to teraz mówić że málo nie ná każdym Seymie wrywa sie co z dobr Rzeczypospolitey? **á** záś to nie ex culice czynić **E**lephantá? **D**o tego nie widze iako importunas instátias názywác to moze wlasne artykuły slácheckie y postanowienia Seymowe? **K**onstytucya mowi że zá zgodnym pozwoleniem Rády y Poslow Ziemiŝkich & á kto inszy ináozey. **N**ie wiem czy Konstytucyey

56 o Dárovvznách Ducho.

Stytucyey / czy Komu infsemu wierzyć. Može bydy że Duchowni
 że Zakonnicy niedostatkami y niewola przyćśnieni prosio o
 przyczyne ludzi słácheckich: može y to bydy / że słáheccy ludzie
 pobożni y chcuvt pomnożenia chwaly Božey sámiz tak owe stá-
 rania widzoo potrzebne przed sie biora / gdy to w swoie Artyku-
 ly wpisuió / sámi sie ná Seymie o Konstytucyey wtey mierze stá-
 ráio / nikomu to infsemu / ále sámemuž Rycerstwu / sámiz Rze-
 czypospolitey przypisowác trzebá. A zaž iey niewolno z tym czy-
 nie co chceť toby to bylo własczác iuribus Maiestatis. Ktoby
 to z reku Rzeczypospolitey wyimowác chciat. Quodcunq; po-
 stremum populus iussit, id ius ratumq; esto. Kto može reka
 ściśnac / može ía / Kedy rzeczy potrzebuia / otworzyć. Eius est
 nolle, qui potest & velle. Wolno bylo tak wiele inkorporo-
 wác Miástrom / miásteczkom / wolno tak wiele Donácyey poczy-
 nieć prywatnym ludziom / á nie wolno nic obrócít / choć wšytká
 Rzeczpospolita ná to pozwolita / ná chwale Božo / y slug Pánia
 Bogu oddánych : że takowe rzeczy nie byly proponowane ná
 Seymitách / ztođ to pochodzi / że o tų żadnego práwa niemáší /
 y nie wiem krom sámego Lenna Pruskiego / Kedy šlo o cáley
 Prowincyey álienácya / žeby ktora prywatnych ludzi donácya
 ábo inkorporácya honorum Regalium ná Seymitách pier-
 wey proponowác miano. Niemáší tedy w tym namnieyšey
 Exorbitanczey / gdy sie co laudo publico ná Seymie / iáko ná
 infšych Rzeczypospolitey záslužonych / tak y ná chwale Božo
 y slug iego obraca. Ale by to byla áž nážbyt gruba Exorbitanc-
 cya y mežnosne absurdum, Ktoby chciat takowa niewola ná
 Rzeczpospolita wnošít / žeby nie miáta miec o rzeczách swych
 wedle woley swey liberam legum ferendarum potestatem.
 Co námienáio že przecíwne w tey mierze protestácye miáły zá-
 chodšít íž niepowiádaio przecíwko czemu / y Kedy / y Kedy / y ie-
 šli záocne / czy in facie toti Reipub. tedy qua facilitate sine
 probatione dicitur, eadem facilitate sine refutatione ne-
 gatur. Je bywáio czestokróc Artykuly z Woiewoctrw / áby ná á-
liénácye

liencyc żadne nie pozwalano i przyznawam to / że sie to tak czę-
stokroć trafia / ale przecie nie zawoſe / y niektorzy tylko względem
ſwych Woierowocw zlecenia te miewaia. A nakoniec mało na tás-
kich Artykulách / ieſli przy nich nie zawoſe ſtoia / y iednemu abo
drugiemu do zgody inſzych wſytekich przychylac ſie y ſkaniac
przychodzi. Ale dalej poſtepujemy / gdyż nie maſz nád czym
piorká dłuſzey bawic.

O Dobr Ziemſkich kupowaniu przez Duchowne.

V W tym teſz powiadaia Exorbitancy / że Xiſza máietnoſci
Ziemſkie kupuia / pokazuiac to bydz przeciwko Konſtytucy-
cyom zá Zygmuntá ſtárego A. M. DX. & A. M. DC. VI. do tego
A. M. D. XXVII. Takſe przeciwko Konſtytucyom Auguſtowa
ſkim. A. M. D. LXII. Wezmiz te práwa przed ſie y weyrzimy w nie
y potym niech káſdy oſodzi / ieſli ieſt w tych práwach ſtrony Dus-
chownych iáka Exorbitancyat / a w przod pocznimy od Kon-
ſtytucyey A. M. DX. W ktorey ieſt poſtánowiecie to / że dobra
nieruchome teſtamentali ordinationi minime ſubiecta eſſe
debent. Bo byl dawny ten zwyczaj w Polſce / iáko ſamá
Konſtytucya obmawia / żeby tylko teſtamentá condantur de
bonis mobilibus. A to moim zdaniem iz my w Miáſtách
málo mieſtkamy / y że ná wſiách trudno bylo záſzywac tych cau-
telas & ſolemnitates. ktorych kedy indziej ad validitatem te-
ſtamentorum záſzywaia. Zábiegáiac tedy Przodkowie náſzy
ſálfom & impoſturis. przykládem práwa Máýdeburſkiego / nie
chcieli miec waſnych teſtamentálnych ſtrony rzeczy nie ruchom-
nych Ordinatii. Dwaſáiac teſz podobno że ludzie przy ſmierci
nie bywaia inſz po wiekſzey częſci przy baczeniu / y ſo bárzo
ſozodrzy y predcey do dárowania tego czego inſz ſámi záſzywac
nie moga. Dla tego chcieli aby ludzie co máia wola czynic / żeby
zá ſywota czynieli y rozſodzali nie dopiero po ſmierci / kiedy ná
ſwiecie ich inſz nie bedzie. Jednák że przecie in fauorem Eccle-
ſiaz ſtrony

sia strony Ordinaciey testamentow ad pias causas de rebus
 immobilibus trudności zachodziły / zabięgaćc takowym Kon-
 trouersiom / uczyniono Konstytucyo że acz Sacram pietate op-
 primerc nie chcemy / iednak postanowiamy / żeby testamenty
 ważne nie były ieno de rebus mobilibus. A to że takowy zwy-
 czay zawiesz był w tych Pánstwach ad euitandas fraudes & plu-
 rima inconuenientia, żeby o dobrách nieruchomych bądź ad
 pias causas, bądź też nie ad pias testamentalne ordynacje wa-
 żne nie były. Wiec też żeby gestym z tad ludzi wystawioznie umie-
 ráiacych legatami y obseruacyami znaczna diminutio defen-
 sionis Reipub. nie byłá to tylko ma w sobie tá Konstytucyo A.
 M.D.X. O Kupnách / żeby Xieža nie mieli nie á nie przyt upowác
 ná chwał Božo / y słowa w tej Konstytucyey nie máš. Jáť óz
 zwyczaj y to práwo / o ktorym sia mowi / o testamentách żeby
 ważne nie były de rebus immobilibus, nie gwoli Xiežey Ori-
 ginaliter było uczyniono / ále z inszych przyczyn z dawná in ge-
 nere komužbykolwiek sluzily / żeby o rzeczách nieruchomych
 testamentá ważności nie miały / nie pátrzáiac iesli sie koscieto-
 wi ábo komu insiemu dostać máto. A dla tego też rozumiem / że
 ten Statut nie podpadał pod censuras & Bullam Coena, po-
 nieważ directe nic ná stan Duchowny nie wciaga / tylko dawne
 práwo y zwyczaj potwierdza / żeby wszystkie ordynacje o rze-
 czách nieruchomych ważne nie były choć sub hac generalitate
 per accidens drogá sia testamentom de rebus immobilibus ad
 pias causas zawiera. Nie ten bowiem był cel tego práwa vt
 pietas opprimeretur, aby sie Ecclesiaz & bonis operibus wymá-
 sstala / żeby sie temu przeciwdkowalo : ále że Przodkowie nášy
 zdawná zawše pátrzac ná okolicznosci kráior / y rzadow
 swych / potrzebne také práwo rozumieli / máiac y z inszych miar
 do tego przyczyn / y osobliwie żeby zabięželi fraudibus, dla ktor-
 ych były w nich zawše podeyżrzane testamentariz ordinatio-
 nes, y niechćieli / żeby mieli umieráiacy y nápoły pospolicie
 przy baczeniu będący, in eo statu disponowác o rzeczách nie ru-
 chomych //

chorych / ale żeby o nich przy zupełnym tak ná cieie iáko y ná vs
 mysle zdrowiu be sac disponowali. Uiechże pokáza y miánuis
 ktorey máisnosći ktora po Konstytucyey nápomnuoney Xieža
 przez testámentálna Ordynácyá dostáli / tedy im pozwoleny
 że iest Exorbitáncyá przeciwko tey Konstytucyey. Ale iessi nie
 tákiego pokázác nie mogo / iessi tá lex inuiolabiliter záchowuie
 sie / iessi ták w sadziech practicatur, iáko kto moze powiádać
 o Exorbitáncyey w tey mierze / kiedy sie nie pokázuię y pokázác
 nie moze : A to rzeczesz Kupuis Xieža. Tráfia sie przyznawam
 iż Kupuis / kiedy tego chwala Boža y rationes ich potrzebuis.
 Bo im tego żadne práwo nie záchronilo / y przeto też nie moze
 bydź Exorbitáncyá práwa ktorego nigdy nie bylo. Lecz tego
 czego práwo zázakázalo nábywánia przez testámentálna Ordyná
 cyę zámiechywáia. Insa iest dáleko przez Kupno dostáwác : á
 insa przez Ordynácyá ostátniey woleyt insa titulo lucratiuo
 nábywác / insa titulo oneroso, owego práwo zázakázalo / tego
 to iest Kupná nie zázakázalo. Bylo wiele przyczyn / ktorem iúž ná
 mienit / że testámentarias Ordinationes zázakázano ták ad pias
 causas, iáko y nie ad pias, ktorych w Kupowániu ták dálece nie
 wpatrowano. Jednák dwo przećie rzeczesz że defensio Reipub.
 minuitur ták gdy przez Kupno / ták gdy przez testámentá Ordí
 nácyę dobr ziemskich vbywa. Odpowíadam że nie iednákowo.
 Wielka iest miedzy tymi dwiema sposobámi w nábywániu ro
 źnosć / gdy sie co z testámentow dostáie / ábo zá pieniádze Ku
 puie. W tym ták iáčne osuťanie chorych przy baczeniu nie bez
 daczych / o czym inszym nie myslacych / nie przy áktách / nie przy
 sadziech / nie z wáznych deliberácyeyt ale ex instinctu choremi
 przytomnych. A Kupná zás v sadow in mente & corpore fa
 nos bywáia z wielká deliberácyá. Wiec y ná te same / ktora
 pratenduis diminutionem defensionis Reipub. insa wiera
 niewodem łowic / á insa mála siećia : tego pozwalamy / á
 owego zázakázuiemy. Tákże też insa zá pieniádze Kupowác / á
 insa dármno przez testámentá dobr ziemskich nábywác. To sntá

dmiuchno y czesto przychodzić może / gdyż ustawicznie ludzie
 pobożni umierają / a kupną z trudnością y ciężkością przycho-
 dza / kiedy grose licząc drogo opłacać przychodzi. Uwazając
 tedy wszystko dobrze prawo nasze / dobr nie ruchomych na coż
 Polwiek by się to obrocić miało dyspozycey testamentalnych
 zakazało / a kupować nikomu nie zależało / y wiera nie idzie to za
 tym / dysponować się testamentem nie godzi / wiec się też nie go-
 dzi kupować : bo się y tobie nie godzi świeckiemu testamentem
 immobilia nabywać / a przecie wolno kupować : także y Duchos-
 wym choć przez testament nabywać nie wolno / ale przecie za-
 swe kupować wolno. Wielka bowiem jest differentia inter hos
 duos modos acquirendi, różne też swe w nich prawa stano-
 wiać Rzeczpospolita consideracie miała. Rzeczese / że tenże
 też Zygmunt uczynił Konstytucyę żeby po Mnichach klasztor y
 nie dziedziczyły z dobr ziemskich. Odpowiadam że także tak
 przez testamenty y przez successy nabywać infa rzecz jest / a
 infa titulo oneroso, przez kupno za pieniądze dostawać : tego
 nie zakazano Mnichom / temu tam prawo droge zagrozdilo.
 Jako w gospodarstwie tu się zagradza / a tam się droga wolna
 puszcza : tak też w prawie iedną się droga zagradza z rożnych
 przyczyn / a druga się nie zagradza / y nie przeto / że iedną zagro-
 dzona / druga się iezdzieć nie godzi / Etoro wolno puszczone y nie
 zagrozdzone. A tak słyszymy w postronnych Państwach niektore
 w tey mierze drogi zagrozdzone / Etoro v nas otworzone : a zas
 sposoby nabywania tam pozwolone ktorých v nas nie dopuszczają.
 Co się tynie Konstytucyey Augustowskich allegowanych / że
 bona konfiscowane slacheckie / także y Etoro Kadukami z infsch
 miar po slachcie / na R. J. M. przypadają / mają bydz luz-
 dziom slacheckim tymże prawem rozdawane. Ergo za tym Du-
 chowienstwu niema bydz wolno kupować / niech każdy Jurysta
 y baczny rozsądzi / iesli ważna y prawna konsequencya. A tak
 com wyżej przypomniał y teraz powtore przypominam / że
 qua specialiter nota indigent specialiter sunt disponenda. Ja-
 ko tedy

to tedy przyrodzone ono prawo. Vti quisq; legassit, suz rei
 ita ius esto ze / tego potrzebe bydz vpátrowono / y kiedy indziej
 obreflono rożnymi solemnitatibus y v nas ad res tylko nobiles
 restryngowano / tak też porośechna y wśytkim służaca wolność
 kupowania dobr za sive pieniadze kiedyby było prawo / y to
 mieć chćiało żeby byli iedni kupowali / a drudzy nie: świeccy
 tylko a nie Duchowni / pewnie żeby też to było opisáło y wyrá-
 żiło / gdyż bez tego Regula ona záwóse mieysce ma. Quod non
 mutatur quare stare prohibetur. Jesli wyiedziess ná plác
 právem swym / że non possunt omnes articuli sigillatim,
 aut legibus aut senatusconsultis comprehendi, sed cum
 in aliqua causa sententia eorum manifesta est, is qui iuris-
 dictioni praest, ad similia procedere, atque ita ius dicere
 debet. Za tym takó dla tego testamentow y successyey Pánień-
 skim klasztorom zakázáto práwo / żeby sie služba woienma nie
 vmmieyszála. Iz tak że sie vmmieysza gdy Duchowni przez kupná
 máietności dostawáta / dla tego propter identitatem ratio-
 nis idem też ius per extensionem statuendum est. Naprzod
 odpowiadám / że sie mylisz ná tym / żeby te práwa strony testá-
 mentow y successyey Mniszek kwoli tylko vmmieyszeniu obrony
 postanowione bydz miały. A chceś widzieć to ná oko: kiedy
 kto dobrá nie ruchome przez testamentowa Ordynacya świe-
 ckiemu odkázanie / powiedz mi / iesli iest taka w tym diminutio
 defensionis? Powiesz nie máś. A ważnáż przecie takowa Or-
 dynacya: Nie ważná. Osadz / że samze nie dla tego samego że
 sie vmmieysza obroná / Ordinatie testamentow zakázane sa.
 Wiec też strony Mniszek przyczyne postanowienia Konstytu-
 cya samá kładzie nie tak dalece diminutionem defensionis, iés-
 to vchrońe vnáśey licencyey scandali dissensionis. Miałá tedy
 Rzeczpospolita y in se respekty gdy te práwa stánowila / ktorych
 iuz w kupnách tak dalece nie vpátrowála / dla tegoż też o ku-
 pnách nie takiego nie postanowila. Do tego trzeba pomnieć że
 in odiosis nie bywa extensio iuris, y owšem práwa icy zakázanie

iot á tu iest casus odiosissimus diminutionis libertatis Eccle-
 siasticæ, cuius re wosytkich práwách fauor est maximus Prze-
 to teź tu extensio bydź nie moźe. A ná koniec krobym nie wiesz
 dźiał/ ma wiedzieć/ że leges correctiuz y restrictiuz iuris an-
 tiqui non extenduntur vltra illud, quod lex exprimit; licet
 eadem sit ratio. Kedy nie máś dawnego práwa y zwyczáiu /
 tám moźe bydź extensio iuris casu exprello ad non exprel-
 lum. Ale żeby chćieć argumentákami ex similitudine ratio-
 num stare práwa odmieniać y poprawiać / to áni fundamentu
 w żadnym práwie nie ma; y wosysoy Jurystowie zá absurdum
 poczytáią. Bo práwa iedne drugim práwem nie znoszą sie y nie
 odmieniają. Jż tedy z dawná takie práwo záwzię bylo / że iáko
 komu in seim / tak y slugom Bozym wolno bylo dobrá kupo-
 wać / gdy sie tego potrzebá pokazáá indultum á iure benefi-
 cium non est alicui auferendum, iáko regula iuris mowi / y
 przeciwo to temu chćieć mowić iest przeciwo dawnym zwyczáid
 y práwom Exorbitancye wnosić / ktora strony Duchownych zas-
 dna w tey mierze pokazáć sie nie moźe; poniewaz żadnego prá-
 wa nie máś / ktoreby im takowego kupná bronie miało y zakázos-
 wać. Co sie bowiem tycze práwa od Zygmunta stárego wczynio-
 nego w Prusiech / żeby tám bez konsensu J. K. M. Duchowni
 dobr ziemskich y slácheckich nie nabywáli / rzecz sámá przez sie
 mowi / że tá Konstytucya nie Koronie; ale Prusom naleźy kedy
 tey podobno potrzebá bylo. Bo w Prusiech máto co dobr
 ziemskich sláchtá trzyma / miásta y krolewoczysny máto nie wosy-
 tko zágárnety. Ale iáko oźkolwiek y w sámym Prusiech nie wiem
 iesli doskonále to práwo przyiate bylo. Gdyź tak že zárazem iáko
 Duchownym / tak teź mieszanom dobr ziemskich Krol Zygmun-
 t kupowáć zakázuię / á przecie w Prusiech postáremu mieszas-
 nie dobrá ziemskie kupiá. Jáko tedy podobno nie máś w tym
 Exorbitancyey / że mimo to práwo mieszanie kupiá / tak že teź
 nie moźe bydź / chołby teź co z ziemskich dobr Duchowni kupili.
 Wszakże przecie rozumiem o Duchowienstwie / iáko iest opá-
 trzne

trznie y zwierzchności Pánow swych reuerentissimum, bosie
 gali konsensow J. B. M. ktorych tylko samych wedle tychże
 Konstyrencyey byloby potrzeba. Dawszy iuz pokoy prawu / gdy
 sci go nie stacie. Rzeczysz ze przecie przez te kupna Duchownych
 dziecie sie wielkie vblizenie Rzeczypospolitey y Stanowi sláchez
 ckiemu. Odpowiadam ze iesliis iest bez affektu / sam to lácnie os
 sadzisz / ze w tey mierze ani Rzeczypospolitey tak dálece / ani stan
 sláchecki prauidicium nie ma. Obrona potoczna y defesio Rei
 pub obrocila sie w pobory / y na miysce pospolitego ruszenia pos
 datki nastapily / w ktorych zadnego przez to vblizenia nie odnos
 si. Takze tez iako y inszy zarowno pobornio / takze byle ieno ies
 feze nie wiecey czestokroć z dobr swoich podatkuio / wiecz tych
 dobr nowo nabytych / ktore antiquitus nie sa inkorporowane
 libertatibus & immunitatibus Ecclesiasticis, iako teraz ile wis
 dziec moze na okazowanie Duchowni wysylali / takby tez perwie
 gdyby bylo przyslo do pospolitego ruszenia / z tych dobr per
 substitutas personas w gwałcie y potrzebie Rzeczypospolitey
 poslednieyszymi sie do ratunku nie stawili. Ktoby chcial zdrowy
 okiem w rzeczy weyrzec / z inszyby miary znalazl nie z tey Exorbis
 tancye / ktore sile y obrone Rzeczypospolitey odeymuia y stan
 sláchecki niszcza. Nie macie in populari Repub. leges maxime
 populares Agrarias, abo tym podobnych & to iest nie macie
 miedzy soba terminum praescriptum w nabywaniu y kupowa
 niu dobr ziemskich y zgromadzeniu mairnosci. Moze ieden
 by chcial pul polski kupic to rozpustna mlodz y rozrzutne pod
 zygaia / co vbofych vciiskaia / to inszymi sposobami nabywaia.
 A przecie / co iesze iest aceribus, nie secundum quantitatem
 & possessionem honorum & redituum; iako dawny o tym
 Kazimierzow statut iest: ale tak moze stawic / y w takiej liczbie
 na okazowanie / na pospolite ruszenie / co ma sto wsi / iako ten
 co ma iedne tylko wioske. Z kad po kilku set Rycerstwa stawalo
 abo stanać by moglo do potrzeby / tam z kad iednego abo dru
 giiego widze / chwata Bogu iesli iaka liczba przy nich chłopow
 z ruszniosami robarwie przybranych. Napatrzyliscie sie pod prze

sile okazowania / y coście na nich gorno kazali / porzawszy po
 sobie / ażasście sie samych siebie nie wstydzili. To jest fons mali,
 to jest eo enervat vires Reipub. to czyni ex inaequalitate obroz
 ny wymie / to chćiwosć iakomych pobudza / przez to zbiorę wässe
 ledaiako sie obracacia / tym familie / tym slachta nisezeie y z wćilku
 y nedze w chłopy sie czestokroć obraca. Ze kiedyś niekiedyś kus
 pia iaka wies tu chwale Bożey Duchowmi nietylko żeby to miało
 to psować stan slachecki : ale po wielksey czesći rboższy z tad do
 poratowania przychodza / y upadłe domy sive z nedze podnoszą.
 Nie zubożyła nigdy żadnego Państwa szodroblivosć przecięs
 wko Pańu Bogu y chwala iego dobrze opatrzona / y owšem
 porzycie po Państwach Chrześciańskich w ktorých Ducho
 wienstwa sa naybogatsze / te nabarżey kwitnace znaydziecie / y
 iako wstawie przed insymy przodkuiace / tak w insych wšytkich
 szesliwosćiach opływaiace. Daleko nie chodzac w Koronie
 naywieksze sa y naybogatsze Duchowienstwa w Wielkicy a w
 Małey Polsce / niechże każdy wważy iesli wrozum y w Poliz
 cya y w dostatek y w insze okolicznosci / forenniysza y gestysa
 tam slachta / kedy ledwo co Duchowienstwo y ledwie w kiltu
 nastu milkosćiol widac / niż v nas / kedy sie tak czeste Ducho
 wienstwa zawiaia. Iako do nas wiara Chrześciańska y z nas
 bożenstwem zarazem też politics przysła / dostatki / wolnosć / y
 swobody : tak też kedy do tad namnię chwały Bożey y slug ię
 go / namnię też widziemy y politiem y dostatkow : a naywieccy
 nedze / mizeryi / niewoli y grubey barbariem. Co też przyto
 czono o daleko snadnieyszym do chleba Duchownych przysćiu
 niż swieckich / acz nie do prawa sluzy / ale tylko ad inuidiam
 stanu Duchownego : iednak iakożkolwiek jest / contra manife
 stam experientiam y tego pomiać y opuszczac sie nie godzi. Páz
 trzac tedy w to z pilnosćia / widze że swieccy mało nie wšyscy
 po wielksey czesći do dostatkow przychodza / abo z successyey
 dobr dziedzieicznych / abo z konsensow od Rodzicow na dobrá
 Krolewskie otrzymanych / abo przez ożemienia Pań bogatych
 Dożywo

dożywotnych iako w dobrach slácheckich / tak y w Krolewskich,
 Te wszystkie sposoby záwarte so Duchownymie iedná tylko drogá
 przez náukę / przez industrię / przez wstáwiczne služby Krolom /
 Pánom y Rzeczypospolitey utworzona. Bo choć tráfi sie że
 Xieodz ma bogátého Oycá / byle mu ledá Kánoniké wypráwił /
 choć w kilkunastu lat do praestimonium dosyć lichého nie przy-
 dzie / tego już Ociec miedzy dziedzice nie kładzie. Zaraz skoro
 ieno suránnie we wlecze / iakoby zártym iaki exhaeres sie stal y
 do mátetnosci nie nie miał / chce aby chleb Duchowny o obe-
 sciu iego y cwiczeniu w náukách záwiádownal / zá czym obieżawo-
 sy skoly / pobiegawsy cudze kraie / dopiero po stopniách iako
 per scalam iacob przychodzi sie piac po málu do beneficyeczek
 pinguioris fortunae. A przyszedszy do iakiego kolwiek dostátku /
 ali go wstáwicznie iak in pistrino obracáio po poselstwach /
 Kommissyách y inszych poslugách Rzeczypospolitey. Aż
 tandem aliquando zdrápowasy zdrowie / strawiwszy lata / wy-
 ciagnawszy powinne y samého siebie podluziwszy / przez pi-
 sarstwa / przez Sekretarze / przez Referendarze / Kánderstwa /
 per saxa per ignes, chwálá Bogu iesli Biskupstwa y znaczne-
 go iakiego Duchowieństwa dostapia. Nie wiem iako daley bez-
 dzie / ale nie dawno bárzo iako pomnie od Krolá Stephána po-
 czowasy takowym stopniem zaslug / industria, godnosci / do zas-
 emieyszych Biskupstw y Duchowieństw inszych przychodzono.
 Niechże każdy wważy y osadzi takli to bárzo suádnie iako po-
 wiádaia / tak bárzo látwie / nie pracowite y bez kóstu przycho-
 dzace Xieże wroscienia. Kostrzasnowszy wszystkie ratic spyta-
 mie / choć y nas takiego práwa nie mási ktorym by emptio ho-
 norum Ecclesiasticis zágródzona / ale kiedyby takie práwo by-
 lo / iesliby slusne bylo y slusnie mogto bydz bez wraży summes-
 nia wezmione. Wielka záprawda quastya y ktora nie tylko
 mnie / ale y náuczeniému glowie zabáwić moze. Jednak iuzem
 wyzey / o Amatach mowiac / iasnie dosyć w tej mierze zdanie
 swoje utworzył / pokazalem nie tylko Kánonami y przykladami

znaczenie

66 Strony kupovania dobr.

znaczniemi / iako o tym y Kosciol na ziemi rozumial / y Pan Bog to w niebie przyjmowal. Ta jest summa rozumienia mego z wielkiemi y znacznymi Doktory / że gdsie takowe Statuta czynia nulla urgente necessitate, ex intentione y affektu niechcąc mego contra libertatem Ecclesie, te żadno miara / ani y Pana Boga / ani y ludzi a quibusuis censuris & poenis Ecclesiasticis nie mogą być wymowione.

Strony kupowania dobr na powinnych przez Opáty

Dobry / o ktorey sie dopiero mowito / przyssywacia y te Exorbitancya / że Duchowni niektorzy mają sobie za grzech z dobr Duchownych powinnym dobrze czynić. Wiac że Minichom / Opácom zakazania sub poena excommunicationis mianosci na sive powinne kupowac. Wielka zaiste Exorbitancya / ale Luterska y Haretycka. Co przodkowie nasi / co ludzie pobożni na pomnozenie chwały Bożej / na slugi tego / na klasztor / na szpitale nadali / to na rzeczy świeckie / na kupowanie wsi / na wbożacenie swoich obracac / y za Exorbitancya to przyzytywac że vota fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum na chwala Boża / y na dobre uczynki / nie na wbożacenie Powinnych sie obracacia. O tempora! O mores! Do czego przychodzi? Nie tak s. wiara Kátholicka / nie tak swiaci Doktorowie / nie tak Canones, ktore powiadacia że Sacrilegium profecto committunt, gdy Duchowni y Zakonnicy inaczey / niż na co sa nadane / to jest / gdy nie na uczynki pobożne dostaczkami Koscielnymi sáfusia. Nie tak swiate Koncylium Trydenckie / sess. 25. Decr. de ref. c. 1. Ktore Prálatom omnino interdicít ne ex ređitib⁹ Ecclesie consanguineos familiaresue suos augere studeant, cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas quae Dei sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint, iis, ut pauperibus distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa, imo quam maxime

Strony kupovania dobr 67

xime potest eos sancta Synodus monet, vt omnem humanum hunc erga fratres, nepotes propinquosq; carnis affectum vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. Ale inaczey podowno práwá náše mieč chciásy / y ku temu Konstytucya Zygmuntowa M. D. XXXII. przytaczáta. Nie inaczey. Nie day tego Boże / nie máš z tej miáry w niey nic coby práwom Kościelnym o kólo sáfunku dobr Duchownych przeciwnego bydž miáto. To w sobie ma tylko Konstytucya / że iáko Duchowienstvá sa po wiekšey czesći z dobr ziemskich y slácheckich nádáne tak tež w rozrodzeniu / y z vboženiu y z inšych vpadku Synowie sáfimiey slácheckich má iá mieč pierwšy przystep do zázrymání stanu swego y vrosćenia z dobr Duchownych / á to žeby nie tylko oni sáfimiey žyć mogli wedle kondycyey swoiey ale tež opem multis, se & suos subleuando prařtare. Dobra y ostrožna Konstytucya / choč o sáfimiey tylko Duchownych swieckich mowi / y tož wólasnie w sobie co y Concilium Trydenckie zámýkař kóre iáko gáni y zázáznie nimium studium, to iest cupiditatem ábo affectum humanum ku vbožáceniu powimnych / tak nie zázáznie y owšem pozwala / si pauperes sint, iis vt pauperibus distribuunt: ábo w nášym práwie iáko iest / opem suos subleuando prařtent. Jeno trzebá dobrze pomnieč y vvažác / že nie mowi Concilium, áni náša Konstytucya / žeby bogáte bogáćie ieřce bázřiey / ábo z vbožřich bogáte czynić y ná dostátki ich wielkie vsadzác. Nie mowiá tego / niech im tego niřt nie przypisuiet to tylko mowiá že wolno iáko inšym vbožim / distribuere, wolno iáko kómu inřemu podupádtemu tak y swemu opem subleuando prařtare, to iest rátorwác go z vpadnienia. So to rzeczy miedzy sáfiba bázřo rozne / bogátego ábo vbožiego bogáćie / á rátorwác vbožiego. Tego nie može czynić Duchowny bez grzechu / z tych czesći dobr Duchownych / kóre sie ábo ná budynki Kościelne / ábo ná inře dobre vczynki obracác máia. To zás drugie žeby rátorwác vbožie choč powinne swoie / rozumiem že sine scrupulo

68 Strony kupovania dobr.

conscientia bezpiecznie czynić się może. Bo máia Duchowni
 świeccy / iesli nie własne dominium (iáko ta z niektorých miar
 rozumien) tedy przećie przynamniey vsúm fructum dochodow
 swoich iáko drudzy rozumieo. O Duchownych świeckich iá
 kom iúž nátráćit mowiet Bo rzecz sámá y rozum pokázúie že O
 páci/ Mníшы/ Zakonnicy / ktorzy ipso ingressu do Religiey se
 suaq; dedicant Deo, y czynia sluby Pánu Bogu paupertatis y
 efficiuntur acquirendi proprii incapaces: y dla tey incapacitatem
 nie moga bydz ani heredes legatarii, ani donatarii, ani
 emptores quorumcunq; bonorum. Náwet nie tylko ac
 quirere y habere, ale ani acquirere velle y habere bez grze
 chu smiertelneho nie moga. Gdyż to oboie iest contra votum
 & consequenter mortale. Nie máia Opáci w dobrách kła
 štornych wiscey nie tylko meram administrationem: same fa
 cti, non iuris possessionem. Tak własnie / á nie inaczey ieno iá
 ko wrzednik w máietności twoiey / ktora mu záwiadywac zlecaš.
 Jáko tedy wrzednik nie ma šadnego práwa do máietności two
 iej / tylko že wrzednikúie y rozrzodza / nie może sobie nic nád to /
 eos mu ná wychowanie náznaczył / przywlaszczac / nie może
 z máietności twoiey / dochodow sobie y niťomu pożytkow czy
 nic. Šty by to byl slugá y niewierny. Tož własnie o Opácách
 rozumieć się ma / že tylko dla wrzednikowania do wiernych rak
 máia administracie dobr kłaštornych. W tym tylko iest ro
 źność / že báršiey grzeszy Opác y Zakonnik przywlaszczaiac sobie
 cokolwiek z dobr kłaštornych / niš twoy wrzednik kiedy co ná
 strone swo zágarnia y przywlaszcza sobie z máietności / ktore mu
 powierzył. Bo wrzednik twoy nie przysiega tobie gdy mu wio
 sek swych powierzaš ná wierność / á Opác przysiega per vo
 tum paupertatis Pánu Bogu swemu / že tak žyc chce w tey ád
 ministracoyey y powierzeniu sobie máietności / iáko poslubione
 vota pokázúia y Regula / ktora przynnúie ná Regestrze do wy
 konania mu podacie. Iesli ktory inaczey czyni / iesli quare
 quae sua sunt, non quae IESV CHRISTI, iesli z wrzednikowania y
 dozoru

Strony kupowania dobr 69

dozoru dobr klasztornych sobie powierzonych przywlaszcza sobie co y powinny nabywa / albo tez iesli dochody klasztorne z insey miary y inaczey obraca / niz Regula zakonna chce miec / y nie na dobre rezultaty jako Kanony opisuiat nie moze bydz takowem y administratorowi rzeczono. Euge serue bone & fidelis: ale ser ue nequam & infidelis. A nie inaczey ieno jako wsfyscy inisy Misisy pod penas proprietariorum Monachorum podpadaia / tak oni za takowa sprawa omnium Monachorum maxime proprietarii. Jakieby to byly pceny na takowych / ia tu nie chce przypominac / iadno kazdy z Regul ich zakonnych y z Kanonow dowiedziec sie moze. To zatym rzeczess musis Opaci klasztorom tylko dobra ziemskie zymniexsieniem kuszbey wojenny / y z oblizeniem slacheckim kupowac albo na luxum obracac. Za zaprawde y gruba Exorbitancya. Nie maia / Opaci siebie y swoich z dobr klasztornych bogacie / to zatym na luxum obracac ie maia / albo na przykupowanie klasztorow iadnotnosci z zwlaszcza iesli sa zdawna dobrze opatrzone. A zaż nie powinni opatrowac fabricas & sarta tecta koscielne y klasztorne z azas nie mas w nich co budowac z azas nie gnis / hec klasztor y bedzie drugi kilkanascie / dwadziescia / trzydziesci lat Opatem y wiecey / a y Kolu (jako ono mowia) nie wbie w klasztorze / ani tegly w murwie. Klasztor y ktore ieno zialmuszny zyto / wystawiaia budowania swie y murwia ozdobnie z a te ktore sa bogacie nadane miasto poprawy iesze sie wala. Kto na to bez zatosci patrzyc moze? Wiec iesli nie mas co budowac / choc iest az nazbyt / weyrzec w Apparaty koscielne / weyrzec w potrzeby klasztorne / weyrzec w potrzeby zakonnikow iesli tak wsfytko iest / wecziwosci chwaly Bozey y potrzebom zakonnyim nalezy. A zaż by sie nie moglo przyczynic zakonnikow z azas by sie nie godzilo na cwiczenie w naukach mlodych Clowicyusow nakladac ktorzy maia chec y dowcip z do zacnych Akademii / badz tez w obce kraie posylac z studia w klasztorach swoich miec Biblioteki dla chetnych w naukach zakladac z Byly zaż wofe y

70 Strony kupovvânia dobr

wse y sa tedy indziej klasztorzy iakoby mielkie skarbnice ksiąg
 omnis generis literarum & antiquitatis monumentorum:
 a w nasych klasztorach chwala Bogu iesli sie iaka summula
 spowiednicza abo postella ksznodzieysza znayduie. Z wieksza
 by to dogoda y z wiekszym dobrym Rzeczypospolite y bylo / kie
 dy by na to / y na takowe rzeczy dochody sie klasztorne obracaly /
 niz kiedyby sie nie mowic powinnym wsi / co sie nie godzi / ale
 choc y samemu klasztorowi dobrze przedtym opatrzonemu na
 bywali. Do tego azas nie masz w naisychnosciach klasztornych
 spitalow : azas nie masz inszych dobrych vczynkow / na ktoreby
 sie superflui reditus klasztorne tak w osobach slachetich /
 iako y inszych vbogich y vpadych swiostobliwie obrocie mogli.
 Swiety Augustyn mowi ze quotidie tam multi petunt, tam
 multi gemunt, tam multi nos inopes interpellant, vt plu
 res relinquamus tristes. A kto inszy powiada iesli sie na luxum
 iesli sie na vbogacenie powinnych dobra klasztorne nie obraca
 iaz ze ich nie masz na co obracac. Wiera na to by sie nie na co ins
 siego przed Panem Bogiem skarzye y zatowac / ze dobra Panu
 Bogu poswiecone nie na chwale sie iego / nie na iego potrzeby /
 to iest nie na slugi iego y vbogie / nie na insze dobre vczynki: ale
 na sacrilegia, to iest zbytkowanie carnis & sanguinis obra
 caio. Jako dziwnie sie tym buduje ludzie / kiedy patrze na po
 bozne Duchownych zwlaszcza Zakonnych postepki / w zyciu we
 dle powolania swego / w iakmuznach / w milosiernych vczyn
 kach / w sezodroblivosti na dobre vczynki Chrzeszczanski: tak
 zas z drugiey strony nie moga sie ieno gorzyc / gdy widza inas
 ksy saszunek dobr od Przodkow swych na chwale Boza nadas
 nych niz intencya ich byla y niz powolanie Zakonne niebie. Do
 brze tedy czynia Biskupi / skarsy w Kosciole Bozym kiedy o tym
 pilno piecza mao / tak zeby sie obracaly dobra Duchowney klas
 ztorne iako byla wola Fundatorow y Kosciolow, y prawa iego
 postanowily. Nie moga ieno wielka chwale od ludzi bacznich
 y pobożnych z tep odnosić / y wiekszey iesze zaplacy od Pana
 Boga

o Pensyách.

71

Bogásie spodziewać. Jednak trzeba czynić wszystko wważnie / że by zabiegając iednemu zgorzeniu / wiek sie sie iesze scādala nie poczyniely. Napisal ktos á bázro mōdrze / że trzeba pilno wpatrować: num coercitio plus damni in Rempub. ferat, quam indecorum attrectare quod non obtineretur. Omittere potius praxualida & indulta vitia, quam hoc assequi, vt palam fieret, quibus flagitiis impares essemus.

O Pensyách.

Aloby y w tym miała bydz Exorbitancya / mienio że Duchos
wmi dostepiuce Duchowienstwu per simoniam, przeciwko
prawom Koscielnym y przeciwko statutom inszym / á mianowis
cie przeciwko statutom Olbrychtowym Pensye pozwalajo.
Dluga rzecz nie bawiac / prawda to iest / że ktoby ex pacto ob
biecoral darowac iako Pensya komu / ábo co takowego dla otrzy
mania Dominacyey / Presentacyey / Kollacyey iakiego Duchos
wienstwa ábo Biskupstwa / bōdz Opactwa / nie mogli by
bydz pewnie á simoniae a labe wynowiony ktōzbykolwiek byl
ktoryby sobie tak z strony Duchowienstwu postepowal / bōdz
swiececy Duchoronych ná to wyciagajacy / bōdz Duchorony po
zwalajacy / y tak do Duchowienstwa przychodzacy / etiamsi
Cardinalatus, Patriarchali, Episcopali, Regali, Reginali,
vel alia quavis Ecclesiastica, seu mundana, dignitatibus
praxfulgeant, iako postanowienie prawa Duchownego obma
wia. So zaś insze Pensye ktore auctoritate Pontificis, iako
summi rerum Ecclesiasticarum dispensatoris imponuntur.
Takowe Pensye acz nie so Simoniaea, iednak iz nowo wniešio
ne / iako Konstytucya swiadeczy y inszy twierdza / do tego że po
wiekszey części ludzioru obeym darwane bywały / zakazalo ich
prawo aby w nas beneficia takowymi Pensyami obciāzane nie
byly. Zaste nie wiem / y bázro wartie / żeby sie co przeciw pra
wu temu pokazac moglo. Kto chce rzeczy przygany godne wy
stac /

tylko potrzeba Rem, vt definiat; hominem, vt notet; argu-
mento probet, teste confirmet. Wo inaczý kazdy rozumie/
ze sie to tylko z niecheci ad inuidiam podacie. Jesli sie na wie-
sciach kto sadzi / niech pomni na ono, ze fama nie wierzy nisi
inconsideratus, quia sapiens non credit incerto.

O Elekcyách Opátow.

PRzypisuis y to za Exorbitancyo Duchownym / ze oni wola-
ne Elekcye Opátow znieśli. Jako y inſe rzeczy / tak y to nie
ſuſnie. Ludowik Krol / zaczął v nas wolne Elekcye Biſkupow
mieſzać w rozzerwaniu Koſciola Bożego. Náchylił ich ieſeże bár-
ziey Jagello / a Kazimierz Syn tego zniósł ie do końca y popós-
wał. Daley poſtepując Zygmunt ſtary przez Ciolká Biſkupa
Plockiego poupraſzał ſobie apud Leonem X. przednieyſzych
wſytkich Duchowieſtſtw podawania. Opátow co ſie tycze / tenz
ze Kazimierz wyſey pomieniony zaczął tez noge w Elekcyo
Opátow wkládac. A za Zygmuntá Starego / y za Augusta okre-
ſlono qualitates Opátow / iacyby ná Opáctwa obierani bydż
mieli to ieſt zeby byli ſláhcicy. A to pod prątextem, ze przed
tym y Mnichy y Opáci Niemcy po wiekſzey częſci bywali / zeby
Zerezyami / ktorými byla pod ten czas Niemiecka ziemia zá-
żona / Kľaſtorow y Polſki nie zápowietrzyli. Jakoż poczeli byli
bárzo zá powſtaniem Luterſtwa Kľaſtory niſzczec / poczela w
nich bárzo ſlábiec y gáſnac chwala Boża / tak ſe zá roſpuſzcze-
niem wodzy y rzodu Duchownego / ledwie w drugich Kľaſto-
rach Mnichá abo dwu widac bylo / y toľakich iakich ſam Pan
Bog lepiej wie. Za czym poczal tez dwor w tym nierządzie y
ogoloceniu Kľaſtorow Dworzány ſwe ná Opáctwa zálecac y po-
dawac. A wſadziwſzy tym ſpoſobem iednego y drugiego / zá-
zwyczaj to ſobie wzięli y máioc práwa nie co po ſobie / z reku te-
go niechco wypuſcić. Dobrzeli to abo nie / y mogli to bydż
bez grzechu dyſkurowac o tym ná ten czas niechce / nie wiedzo-
do końca

do końca iesli iákże pozwolenia Stolice s. w tey mierze nie zácho-
 dzor y iesliby záchozily / nie wiedzac qua forma zášty / ná Ko-
 nec nie wiedzac y inšyich potrzebnych okolicznošci : iesli vpra-
 šáoc gráceo wyrażone byty wšytkie impediméta ktore spraw
 nášyich vážne y niemále záchodza / gdyž bez tego gratia inua-
 lida bywáta y subreptitia , y trudno niemi summienta vbespie-
 czáć. Ale puscíwšy to ná strona ozegom nie šwiádom / to co
 wiem przypominie / že tám kedy ieno šwieccy Opáty podawáta /
 tedy pewnie zá Stolicoy s. pozwoleniem to czynia. A miás
 nowicie Kárl V. Cesarz vprošit to sobie byl v Adryanaš Pa-
 piešá. Wšák že choć iákże pozwolenie Papiestkie Krolowie žie
 špáňšoy máta / przecie wielki y záwolány Doktor Nauarrus po-
 wiáda že niewie iákoby od grzechu wymowieni bydž mogli ktes
 dy wiedzac qualitates Osob / przecie seculares nie professos
 podawáta. A což kedy y laicos , y przymiotáni inšymi bárzo
 aggrauatos. Lecziákožkolwiek / choć dawšy Opáctwo / po
 Ortel ná pozor sie tylko do Klastorow pošyta / trudno w tey mie-
 rze Dwor ábo Duchownych winowáć : gdyž wiemy že Biskup
 pi zábiegátao temu došyć z siebie czynily / y pewnie iesli przy kím
 w tey mierze winá iest / tedy ni przy kím inšym ieno przy šwiec-
 ckich / ktorzy šami sie w tym nie kogo inšego winowáć máta.
 Wtracátaoc sie bowiem w rzeczy Duchowne sobie nie przynále-
 žace / unášto vczynienia iákiego rzodu wielšy záwše nierząd
 wnošta / wiešše absurda , y tylko co práwa šwieckie z Duchow-
 nymi pomiešawšy w odmećie sprawy Duchowne zostáwtao.
 Jáko to Každý iácoo baczyć može / gdy w te same práwa weyrzy
 ktore šao Elekcyách Opátow vczynione. Strony Opátow Lu-
 bińckich práwo nappierwše iest. To šzaž nie ma w sobie rzeczy
 pomiešad przeciwnych : šzaž sie go iákó gladium Delphicum ná
 ktora chce strone zážyć nie može. In prefatione mowi de iure
 & consuetudine šánym tylko Mnichom Abbatis Canonica
 Electio przynáleży. Prawda šezera. Lecž šrážem co inšego
 przydano / že nos eiusmodi Abbatis futuri Electionem inti-
 mare

mare & notificare spondemus & presentibus pollicemur, ac etiam a sua serenitate & successoribus legitimis humiliter votum petere & consensum gratiosum postulare & impetrare. Co sie oboietnie náciagác y rozumieć moze. Jestli tak wykladaš iáko sie wlasnie ex tenore verborum precedētium & subsequentium wykládác ma / że post factam huiusmodi liberam Electionem, ma bydž intimatio & notificatio Principi electi, przez to iuž sámó veri Abbatis quoad habitum quæsi iuris choć nie quoad actum exercendæ potestatis. Wszakże przecie niž sie przystopi do Konfirmáciey y Konsekracýey ma bydž requirowáne votum ac consensus Principis de honestate, nie ná zmieszenie porzadney Elekcýey / ale dla wolnego wnošenia przeciwko wybránemu przyczyn / iesliby iákie miał Princeps słušne / dla ktorychby wedle práwa y słušności ná powołaniu tym obrány zostać nie miał. Wedle tego rozumienia bylyby to rzeczy znošne y takowe / ktore by sie práwem y zwyczajem mogly wprowadzić. Ale wykládác iáe Statut wyžey pomieniony y náciagác słowo iego iáko pospolicie náciagác / żeby po smierci Opáci nie drzewiey do Elekcýey przystepowali / ážby J. R. M. oznáymiošy od J. R. M. consens do Elekcýey otrzymano / y żeby nie ktorego imiego oá bierano / ieno ktoregoby Princeps chćiał y ktoregoby podał. To takowe rozumienie iest przeciwko rozumowi / y przeciwko wszytkim práwom / y nie mogłaby tego consuetudo wnieść / gdyž non potest tollere substantialia actus, á przez to tolluntur substantialia actus Electionis, kiedy nie moze bydž obrány / y nie moze bydž Opátem / ieno ten ktory iest a Principe podány. Co ex interpretatione tyłko Statutu iego / ácz nie słušney y mente verbis legis przeciwney moglo sie iáko kolwiek zúciagác. Co Augustowska Konstytueya poniekad stánowi / ktora sie bárzo daleko w tey mierze rozpostárlá. Bo powiáda gdsieby w tym klastorze gdsie Opáctwo wákorác bedžie / nie byl profesowaný náležiön godiny sláchéć / tamže obecnie zdawná mieszkájący / áby z oneyže Dyocesyey w ktorey iest klastor / sláchéć

godny stam Duchownego byl obieran/ y postulowan ná Opáctwo. A bedac tak obrány bez Professyey / ma bydź przez nas loci Ordinario prásentowan/ á zétym przezeń ná Opáctwo instytowan/ ábo potwierdzon/ á bydź ma professowan. Przypás truiac sie tey Konstytucyey nie moze widzieć y nie moze sie dos myślić coby w tey mierze záslusność y z iákiego by to práwá/ że by ráczey świeckiego postulowác / niż tyż Religiey choť z insey Dioecesyey godnego obrác/ ábo wiec mali sie postulowác/ czemu nie ráczey choťby insey Reguly byle Zakonniká postulowác. Jes dnák iákożkolwiek w Konstytucyey o Opácie Lubiniskim wyzey przytoczoney po Elekcyey consensus tytko J. B. M. miał bydź otrzymáney. W tey ile baczyc moze poslednieyszy Augustowskicy/ dáleko więksey salt wezymiono / nie kontentuiac sie consensum presentacyey sie J. B. M. przypisuię / mowiac że przez nas ma bydź loci Ordinario prásentowan. Záczym iesli sobie J. B. M. przywlaszcza ius prásentandi Abbatem, á iákoż moze ga mieć Zakonnicy ius eligendi, ábo postulandi Abbatis? Alzáż te obie rzeczy moga stać pospolu? Porádzicieby sie iesli nie Jurystow/ tedy przynamniey sensum communem. Wiec gdy non Professus postulat, ázáż bywa Konfirmacya postulatí? iáko jest Konstytucya. Jam tak do tad slychal/ że nie bywa tytko admissio: á wielka jest róžność miedzy admisy a Konfirmátia iáko Jurystowie wiedza. Do tego ná co takowych postulowáných Biskupom prásentowác / poniewaž Biskupi takowych prásentacy y práwom przeciwnych przymowác nie moga/ chyba naywyższey Stolicy zwierzchnosć. Rzeczesz se my po prostu idziem nie rozumniemy tych terminos. Ná to odpowiadam że ty gorzy/ że y terminow práwnych nie rozumnieac/ przecie chcemy práwá choť to nam nie przynależy Duchownym tworzyć. Pás trzac ná takowe rzeczy / y czytáac ie czestokroc wiere czesć z śmiechem/ czesć z zálosćia záżywác tego przychodzi. Nástapie to potym y inše práwo Anni M. D. LXXXVIII. w ktorym nowych iesze wiscey rzeczy przyozymiono / żeby Biskupi o

O chovániū dzieci

rzadzie klasztornym po śmierci Opata wiedzieli / żeby Elekcyje
 Opata składali / y o Elekcyách sie z Dworem porozumiewali
 wšytko przeciwko prawom Duchownym / y nie tylko że do tego
 nie powinni Biskupi / ale nie wiadoze żeby sie wedle praw Ducho-
 wnych w to competenter wdawać mogli. Chyba żeby im te-
 go consuetudo dawnościá praescripta pozwalala. Takomies
 nie bazoze do czego by to sluzylu dobrego / ieno ku zaciánnieniu
 wolnych Elekcyj Opátow / żeby abo oni sami powinne y slugi /
 abo dworscy przez nie swe Elekcy na Opátwa wsadzali. Jakoz
 y w tey Konstytucyey Anni M. D. LXXXVIII. toz co y w Augu-
 stowskicy przedtym iásnie wyrażono / że praesentowanego od J.
 R. M. Biskupi instytutować máis / przez co oczywicie wolne
 sie Elekcyje zrośa / gdyz oboie to ius praesentandi J. R. M.
 cum iure eligendi pospolu stac zadno miara nie moze. To co
 porzym iakoby pociosuic M. D. CVII. napisano / nietylko że za-
 stumionym wolnym Elekcyom nie zabiezalo y wsparto ich / ale
 barzi potwierdzilo : prawa M. D. V. y M. D. LXXXVII. salus
 iesze iakoby malo na tym bylo / de iuribus regalibus przydas
 waic. Jesli tedy w obieraniu Opátow iakie Exorbitancye
 zachodza / iesli wolne Elekcyje miesca nie máis / nie Duchow-
 nym / ale sami sobie to przypisujcie. Wasza to wlasna Exorbi-
 tancya / z was samych pochodzi / że wtrocacie sie in messem alie-
 nam, w rzeczy Duchowne / takowe w nich prawa stánowicie /
 ktore miasto rzadu y naprawy / wielke zaprawde inconve-
 nientia y dawnych praw y zwyczajow odmiáne przynosa.

O chovániū dzieci sláhectich w klasztorách.

Iesze y te Exorbitancye strony Opátow pokazuis / że Xieza O-
 paciá prawu o chovániū dzieci sláhectich nie czynia dosyć /
 nie upatruic okoliczności za ktorymi ta Konstytucya stanela
 byla / y że conditionaliter iest uchwalona. Musi sie to znou
 przypomniec / com tez przedtym iuz nárocil (że za powstá-
 niem

Slácheckich vv klafztorách. 77

niem náválnosti z heretyckich / przez Lutrá poburzonych / nie
 tylko w Niemczech wzięła znaczny świat Religia Kátholicka /
 ale y my w Polsce bázrosiny się byli od sásádorów zarázieli.
 Gdy tedy y z Niemiec Mnichów do klafstorów nášých / iáko
 przedym nie przybywáto: bo po więkšey czesći zámtoð Mni-
 chy w klafstorách nášých bywáli / y między nášými teź ošiebłość
 ku chwale Božey zázwiela się bylá. Poczely były klafstory
 bázro nišzyć / etiam magna ex parte desolata cernebantur.
 Jáko Zygmunt Stáry w Konstytucyey swoiey świadezy. Já czym
 wroząc w nich puštki / y że Mnichów ábo nic ábo máto bázro
 zostawáto z żeby przecie dostátki klafstorne ná co dobrego się o-
 bracáły / wšymiona Konstytucya zá Augustá: poniewáž nie jest
 iáki poczet Zákonníków w klafstorách / iáko bywáto przedym /
 winni będą Opáci pewny poczet slácheckich dzieci w klafsto-
 rách chováć. Jákož pewnie lepiejby się byly ná to dobrá klaf-
 storne obrócily / niželiby ie byli mieli heretycy między się roz-
 šarpáć y rozebrać / iáko się tedy indziej státo. Lecz nie dopu-
 šcił tego v nás Pan Bog z opátrznosci swoiey swietey náð to
 Koroná. Jáko się bylo predko zle między námi wzburzyto / cák
 teš predko gášnać y vstáwáć poczyto. Wroćieli się ludzie po wie-
 ššey czesći do stárodawney práwowiernosti / nápełnily się z no-
 wú klafstory tymž sposobem / y w tákichže zgromádeniach
 odpráwne się wšedzie w nich služba Boža iáko y przedym by-
 wáto. Poniowáž tedy Zákonníkami są dobrze opátrzone klafstory
 nie trzeba ich zácztámi nápełniáć / kondycojnálne bylo právo z
 iż nie jest iáko morw Konstytucya tákowy poczet Mnichów iá-
 ko bywáto w klafstorách. Ale iż teraz inž jest z iáski Božey dostá-
 tek wšedzie Mnichów / cellante motiu & causa legis, y lex
 ktora się ná tym fundowála vstála. Jedne powinnošć y ieden
 čiežar nie dwa / Opáci winni ponosić / to jest máta mieć ábo klaf-
 story wedle intencyey fundátorów Zákonníkami opátrzone /
 ábo gđzieby Zákonníków nie bylo / čiežála tego Rzeczpospo-
 lica żeby przynámmey ná čwiczenie dzieci obracáto się to / co

78 o Exkommunikacyách

sie ná Mnichy obracác miáto. Wszakže kedy takowa iest liezbá
 Mnichow przy klastorách iáko przynależy / tym samym znosi
 sie tá powinnośc strony chowánia dzieci od práwa wlożona /
 gdyž in defectu Mnichow / ná mieysce ich práwo chowanie
 dzieci pokazáto y postanowilo. A to oni przecie y nád powin-
 nośc z checi swey y wielom inšym iáko by to iáčno pokazác ystás
 wicznie ná náuki nákladáto / y ná káždy rok pewno summe klas-
 dáto / y oddawáto do rok Biskupow ná ćwiczenie w náukách
 mlodzi / do tego sie obieráto y sposobney. Kedy ieno so Aká-
 demie y Kollegia wšedzie nie máto tych / co z tad podpore y op-
 pátrzenie máto / iáčno káždy obaczyc može. Já co nie przymae
 wiać by nie potrzebnie / ále dziękowác / y inško wdziecznośc
 pokazác by sie godziło.

O Exkommunikacyách y Jurisdykcyey Duchowney

Exorbitancya do ktorey przystepuie niewieni y domyslić sie
 nie moze / do ktorego celu zmierza : a tak tylko ma to co po-
 wierzchnie z sámych slow bacze odpowiać przydzie. Przypá-
 truiac sie im tedy nie widze žeby inšy sens w sobie zawiéráty / ie-
 no že w tym Exorbitancye kládo / že Biskupi choć in rebus
 mere spiritualibus, ábo reż in causis inter ipsosmet spiritua-
 les Exkommunikácye kládo. Dziwne y do tad nie slycháne
 rzeczy / žeby nie miáto bydž wolno Pásterzom w trzodzie swoiey
 zálezcác y odlezcác owie / iáko potrzebe bydž wpatruia. Ażáž ich
 spiritus S. nie posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. A iá-
 kož moga regere iesli odlezcác y zálezcác nie moga / iesli nie mo-
 go coeerece przez karánie Duchowne / co czynic inšego nie iest
 ieno Excommunicatio? Tys sam Chryste Pánie te Exorbis-
 tancye naprzod wntošt / przez práwo swe ktoreš vezynil / žeby
*Math. 18. Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus
 & Publicanus. Act. 4. & 5.* Twoia y to s. Pietrze Exorbitán-
 cya / kiedys Sáphtire y Anániasz o to tylko srodze nagla smier-
 ció skaz

y Jurisdykcyey Duchowvny 79

cio starał / że coś z tego co byli sami darowali Kościołowi zataili.
 A twoja też s. Párole kiedyś kazał auferre malum y tradidisti
 fornicarium sathanaz. Azáż sami Odsezepteńcy od swoich
 zborow / od swoich obiedni nie wyłaczają też drugdy nie
 ktorych swoich / rádzi nie rádzi choć przez dzieki Kościoła
 Bożego iákokolwiek w tey mierze násládując. Sluchaycie co
 samych Poganow w tey mierze rozum przyrodzony náuczal. Pá-
 sko Juliusz Cesarz historya Fráncuska powiáda / że we Fránc-
 cyey tylko dwa stany były w záwołaniu y w wieczności. Jeden
 Druidow / iáko bys rzekli Duchownyt á drugi stan Rycerski.
 Illi to iest Druidowie rebus diuinis prafunt, sacrificia publi-
 ca ac priuata procurant, Religiones interpretantur. si
 quis autem Priuatus aut Publicus eorum decreto non ste-
 terit, sacrificiis interdicitur: hæc pœna est apud eos gra-
 uissima, quibus ita est interdictum, ex numero impiorum
 & sceleratorum habentur, ab iis omnes decedunt, auditum
 eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione
 incommodi accipiant, neque iis petentibus ius redditur,
 neq; honos vllus communicatur. Sluchaycie powtore mo-
 wie y wważaycie. Cożby po Biskupách ieżeli nie beda mogli so-
 dász á rzadzić / y nie sluchających kárác? Owa iednym słowem
 póki Biskupi beda / póki beda rząd w Kościele Bożym y w rze-
 czách Duchownych czynić / póki sie wiara Chrześciana za nie
 posłuszeństwem w Heretye / w Konfuzyo / w Babilonia nie os-
 broci / póki starszych w Kościele Bożym z gruntu sie władza nie
 wywroci / póty Heretycy beda sobie wszystko zá Exorbitancy
 poczytywali. Ale rzeczesz przez Statut M. DII. y przez drugi
 M. D. LXV. Władza Dekretow Duchownych strony Exekucyey
 ná wykłetych iest zniestiona. Odpowiadam zem to inż wyżej
 pokazal że nie iest zniestiona / ieno in quantum by była przez-
 ciwna Statutowi Iagellonis in Iedlna, to iest in quantum by
 były Dekreta Duchowne exekucyey potrzebujące ab incompe-
 tenti iudice lata, ábo żeby kto był iniusta excommunicati-

80 o Excommunicacyách

one in nodatus, iáko tenže Jágello w posledniejšym Státu-
 cie deklarował, Anni M. XD. XXXIII. Cracouia ante festum
 Purificationis. A piérwšy ktory zowio in ledna przed tym
 troche był wozyniony feria sexta infra octauas Epiphaniaz te-
 go teź Roku M. XD. XXXIII. Jesli tedy w Exkommuniká-
 cyey odesláney od Duchownego sadu pro executione; do Stá-
 rosty/znaydzie sie teź lata á competenti Iudice, & competen-
 ter: nie widze wedle tychže sámých iásnych Státutow / przez
 ktore powiádáto že sie Duchownych Dekretow Exekucya zá-
 hánowála / žeby Stárostowie slusnie nie mieli Exekucyey czy-
 nié. Wiere slyšálem iednego Stároste práwá teź wiádomého /
 ktory powiádal že nie widziat iákoby Exekucyey wedle práwá
 mogli sie vchromié Dekretow Duchownych tych / ktoreby baczył
 nie bydž przeciwné Státutom Jagellonis in ledna; to jest ktoz
 reby byly á competentibus Iudicibus Spiritualibus iuste
 ferowane / wedle tego iáko sie same Státutá Jágellowe deklarú-
 jo. Jednák niech to tak bedzie. Niech nie máto czynié Stáros-
 towie Exekucyey nád wykletemi / choé spráwiedliwie / y od
 náležného sadu wykleci sa / y dla tegož by przecie Biskupi nie
 mieli powinnosći swoiey dosyć czynié z nie máto Exkommunis-
 kowác kiedy tego potrzeba vpátrnio: nie máto z owezármie Páns-
 stiey wylóczác zářážonych owiec / kiedy tego przez stáze ábo
 przez krobrosć záwinały z ktore tego práwo / ktory Státut zá-
 kázuje In primitiua Ecclesia zé Pogan nie czynili nád wyklez-
 tymi šwieckie wrzedy Exekucyey / á przecie tych ktorzy to záslu-
 gowáli Exkommunikowano. Jáwiele bym o tym przykládow
 przytoczyć mogli / kiedyby o tym kto wátpil y žebym tego po-
 trebbe bydž rozumíal. Nie miał Stárosty ktoryby nád nim Ex-
 ekucya czynil / á przecie od S. Ambrožego byl Theodosius
 Exkommunikowány. Inša tedy / wládzá Stárostow quo ad
 Executionem temporalem záhánowác á inša wládzá Dus-
 chowná Biskupow quo ad Spiritualem animadversionem
 chéicéznosć. Chooby dobrze Exekucyey práwo contra Excom-
 municatos zářázo / žeby Stárostowie dawney wládze sivey

y Jurisdykcyey Duchowvny 81

nád nimi rościogac nie mogli per temporales pœnas, ale żeby Biskupi nie mieli powinności swey dosyć czynić / y żeby Spirituales pœnas nie mieli irrogare nie posłusznym żaden Statut / żadna Konstytucya im tego nie zăbronila / y zăbronic nie mogla. Co sa tyz Konstytucyey o niedopuszczaniu wyklętych do práwa / dobrze jest y práwnie wărowána iesli będzie tak iáko ma bydź o práwowych wykládána. Bo to sezyra prawda jest / że w tey mierze byly wielkie abusus, nie tylko przeciwko świeckim práwom / ale y przeciwko Duchownym / iesli pozwánym / wzgledem Excommunicacyey w správách swych bronie sie y práwa nie dopuszczano y onych odrzucano. Gdyż Excommunicatio non tollit auxilium defensionis, żeby sie nie mogli pozwány y obwiniony defendere y causam appellationis exercere. In farzeoz jest de Actore Excommunicato: tych práwa Duchowne nie dopuszczá. Nie máia ábowiem Actores takiey necessitatem agendi, iáko máia Rei, necessitatem se defendendi. Dla tego tych práwa Duchowne od sadow odstřycha. A tak by wlaśnie miála bydź Konstytucya, M. D. LXII. o przypuszczeniu wyklętych do sadow rozumiana / Kiedyby v nas nie przez wie dzimi sie práwa wykládano. Zgadzáia sie bowiem ná to wшыscy Jurystowie / że Statuta sunt stricte interpretanda, & in dubio záwŹe jest correctura iurium dawnych praw y zwyezaj tow vitanda. Jednak niech kto rozumie iáko chce / niech sie to práwo nie tylko ad Reos, ale y ad Actores Excommunicatos rościoga: ponieważ y kiedy indziej kiedy maxime viget disciplina Ecclesiastica, y Excommunicacye powage swo máia / przecie sie to nie zachowuje áby Excommunicati etiam Actores mieli bydź od sadow odstřycháni. Tlic to nie ma ad casum presentem, o ktorym mowiemy / że moze wyklęty podnosić áz kora ábo bronie sie w sódzie, nie przeto pœna Spiritualis ktora imponitur vskawa / lecz záwieŹa sie nie co quo ad illum actum w sódzie. A choćby teź zgoła sedziowie świeccy nie chcieli dbać ná Excommunicacye Duchownych / y brachium seculare nie

chciáboby pomágać Duchownemu / nie dla tego przecie zanieś
 chywać powinności Duchowney / y nie kárác kiedy kárání pos
 trzebne bydy widzo. Gdyż iesli nie v swiátá / v P. Boga zároveň
 waźne bydy y beda takowe kárání. To co teź niewiěz iákiey miáś
 ry strony základání win piemieźnych wspominać / iesli miedzy
 Duchownymi w správách sadowi Duchownemu przynależą
 cych iáko sódzić moga / tak teź sam rozum pokázuie / że nie tylko
 Exkommunikowác / ale y inše winy základác moga / wedle te
 go iáko tryb práwny ktorym sie takowe spráwy odpráwuia / nie
 sie. Ulich weyrzy kto chce w stárych Synodow nášych Pro
 winoyálnych vstávy / á osobliwie Synod Kaliski A. M. CCC.
 CXX. Ledwie nie przed dwiema stylat sub Nicolao Archie
 piscopo wśák iest w Druku pospolu z Seáturtem Bazimierz
 wym wydány / iáko czesto tam naydzie nie tylko pœnas Spiri
 tuales, ale y piemieźnych win základání niemniej ná Ducho
 wne iáko y ná swiećie / kiedy tego spráwy y rzad kościelny po
 trzebował. Wic że Duchowni zá Dworem swym pozywać /
 radbym widział co ma zá przygáne y z iákiey miáry. Czy podo
 wno chce żeby po Ratusách Duchowne sady zágaiono. Ulich
 pozrzy po wśytkim swiećie / y niech pokáza iesli iest / ábo był
 inšy kiedy zwyczaj / y ieżeli kiedy / y v nas w Polsce inaczy
 bywało. Jeno że zároveň Biskupi / Vicarii Biskupow in Spiri
 tualibus, Officyalowie ná dworách swych y tam kiedy z dworem
 swym byli sady odpráwowáli. Wedle onego vbicunq; Prator
 salua maiestate Imperii sui saluoq; more maiorum ius dice
 re constituit, is locus rectè ius appellatur. Co teź nátracáć że
 by extra forum cõpetens wyzywác kogo mieli / nie wie żeby sie
 to mogło pokázác. Chciánoli żeby temu wierzono / trzebá bylo
 spráwy y osoby miedzy ktorymi spráwa y inše okolicości miáś
 nowác. Jezeli ku temu sie ścioga że Biskupi Opáci ktorego ábo
 Zakonniká ab ipsorum iurisdictione exemptum sádza / trzebá
 wiedzieć że Opáci y inšy Zakonnicy wśyscy zdawności podle
 gali originaliter iurisdictioni Episcoporum ordinaria y ex
 specia

y Iuryfdykcyey Ducho.

83

specialibus priuilegiis, tylko exempcyo máia od władzey y iuryfdykcyey Biskupow. Jáko tedy Papież nádał te priuilegia, tak ie też sam Papież to podnosi / to rozszerza wedle tego iáko spráwy y czasy potrzebuia. Jesli tedy ie który Biskup w tey mierze czyni z woli y Komisaryey Stolicy Apostolskiej / ábo też trzymáiac sie Conciliorum Láteránskiego y Trydentkiego / y inszey deklarácyej Summorum Pontificum circa exempti-ones Regularium, nie może żaden mówić áby to incompetent er czynić mieli / Eto ieno by namnię práwá Duchownego swiás dom. Nlá to co z nowu nátróciáto / żeby w czym Duchowni Iuryfdykcyey swey in personalibus wpuścić y derogowác mie- li / inż sie ná to dostátecznie wyżej powiedziáto / że sie to niós mu y nie sniéto / y najmnięszego podobieñstwa w tey mierze nie máš. Choćby tedy dobrze bádż to per errorem co takowe go sie sstáto / bádż też per violentiam Tyrannis iáka / Ducho- wnym w tym praiudicium czyniá / nie záty mby przecie wła- dza Duchowna wstawáta / iáko nie wstawáta przed Pogany / gdy iesze byli pod niewola ich / choć ich nie tylko sádzieli / ále y zabúiali / tedy oni przecie rzód swoy Duchowny zachowywali / y nieposlusznych mié czem Duchownym ábo iáko Pawel s. mowí in uirga karáli / Niemoże sie tedy żadna z tey miáry stanu Dus- chownego Exorbitancya pokázáć / kiedy porzódnie w sprá- wách sobie przynáleżacych władzy swey Duchowney zázywáto. Niemaš żadnego v nas práwá / Etreby im tego zákázowác miáto / y owšem iest ich wiele iásnych y rzetelnych Etre im tego pozwaláto y rozkázuiá / áby mieczá swego Duchownego ná obrone dobr Kościelnych y ná karanie wystepnych zázywáli. Dos- syé tego w rózných Statuciech. Byli záwse in possessione tego Biskupi iáko tedy indzięcy po wšytkim Chrzesćianštwie / tak y v nas w Polsce: że y Krole sáme karaniem władze swey Dus- chowney z Páñstwa zražáli / od Kościolow / od przenaswiatszych swiátosci odlaćzáli / Eto co inszego wnoši nie Exorbitancya pokázuié / ále rzód Kościelny z trybu swego y Koley zrázić

choć y porządki wiary Chrześcijańskiej y pomieścić / nie tylko przez
 ciwko dawnyim prawom naszym Poltym y zwyczajom / lecz też
 przeciwko iásnemu piśniu świętemu y rozkazaniu Bożemu.
 Gdyż iako za rozrządzeniem Ducha s. so starszy w kościele Bo-
 żym / tak też musi mieć moc y władza do czynienia rzadu y ka-
 rania y powściągnięcia nie słuchających / jeśli nie cielesnie tedy
 przynajmniej Duchownie. Wzruszając to / nie jest nic innego / tyl-
 ko wzruszając wszystkiego Chrześcijaństwa prawa y nasze też staro-
 dawne do tad zawsze zachowane ile iniquitas czasow dopuszczają-
 ją / wzruszając natomiast fundamenta wszystkiego rzadu y wiary
 Chrześcijańskiej / gdyż bez rzadu Babiloniaby scyry była y
 confusio, iako między Heretyki wodziemy / nie in Ecclesia, eto-
 ra iest tanquam acies castrorum ordinata.

O wvažności strony rzeczy Duchownych Konstytu-
 cyey A. M. DC. VII. y drugich dawney Sydy Anni
 M. D. XLIII.

Ilko zaś Exorbitancy z tey miary pokázują / że stan Ducho-
 wny praw y Konstytucy niezgodnych a mianowicie Anni
 M. DC. VII. za prawo nie przyjął / ktorym nie jedna osoba /
 albo dwie / choćby y to dosyć było / wedle praw y zwyczajow na-
 szych / ale totus Ordo Ecclesiasticus przeczył / kontradykował /
 protestował się przeciwko nim. Jako przywodząc in se Exor-
 bitancye przyręczano prawa choć na pozor tylko mało co do rzecz-
 ezy służące / tak y tu trzeba było cokolwiek prawó choć na sárbo
 tylko y na puszczenie mgły w oczy wynaleść. Lecz rzecz iest tak
 iásna / tak słusnościami wszystkieimi obwarowana / że trudno
 było co przeciwko niej wymyślić. Do ażas nie dostatecznie y
 rzetelnie wszystkie prawa wolają że quod omnes tangit debet
 ab omnibus approbari? Ażas prawó nasze nie toż stanowia y
 jeśli co / tedy to inkultnia często. Tak Bazylisz / tak Alexan-
 der // quoniam iura communia & constitutiones publica
 non

non vnum sed communem populum afficiunt, postanawia /
 vt deinceps futuris perpetuis temporibus, nihil noui con-
 stitui debeat per nos, & successores nostros sine omnium
 Consiliariorum & Nuntiorum terrestrium consensu, quod
 fieret in prauidicium grauiamq; Reipub. & damnum in-
 commodumq; cuiuslibet priuatum, & ad innouationem iu-
 ris communis, & publicae libertatis. Tak Zygmunt / tak insy
 watorowali nam to zawose / ze nie na nas bez nas stanowic nie mo-
 zono / y sacrosanctę tego zdawna przestrzegano. Fundament
 to byl zawose wolności naszey / przeciwko ktoremu ktoby chciał
 co nowego y przeciwnego wprowadzić / wprowadziłby perwne
 nie ledá iakę Exorbitancy na skaze praw / y wolności słache-
 ckich. Dobrze tedy Duchowni na Trybunale czynili ze tego co
 prawein nie jest / co nie bylo laudo & consensu omnium postaa-
 nowiono / za prawa też nie przyznawali / przestrzegali iura Re-
 gni y wolności / zeby nam poinatu nie postanowienie / nie con-
 sensus Ordinum; ale niektorych zawozite nie chęci y wporę / abo
 Drukarze praw nie podawali. Alzaz też Ewangelicy Kon-
 stytucyę tegoż Seymu o Jezuitach Torunskich wasno miec y
 za prawa przyjac chęć i teno ze podobno Ewangelikom wolno
 dawno y nowe prawa odrzucac / a Duchowyni sie nie bedzie
 godzilo teno przecis koniecznie za prawo przyinowac / choc
 rzeczy niezgodnych y mimo consensum Ordinum w pisanych.
 Ale rzeczesz ze nie rychlo Kieza przeciwko tym Konstytucyom /
 Anni M. DC. VII. protestowali sie / iż sie dopiero protestacya
 ich na Synodzie wysległa. Na to odpowiadani / ze sie te rzeczy
 nie w tacie / ani w ciemni iakim dzialy i lecz in facie y w oczach
 wszytkiey Rzeczypospolitey / wiadomo wysytkim / co na ten czas
 na Seymie byli / ze na takowe rzeczy ktore w sprawach Ducha-
 wnych przeciwko prawom y zwoyczajom / y contra immunitates
 Ecclesiasticas wniesione byly / nie pozwalali y iako na
 Seymie zaraz gdy takowe rzeczy przytaezano opponowali sie
 Duchowni / tak y porym skoro to w Druku mimo consensum
 Ordinum

Ordinum widzieli / protestowć sie zarazem nie zaniechali. Iż
 sárby w rzeczách tak iásnych y právem tak dobrze obwarowa-
 nych nie stawáto / ćieni przysadzono iáko czynio dobrzy Málá-
 rze / y z inszey miáry przyszyto plátek y okrzćić chćiono absur-
 ditatem. Niesłycháne v nas rzeczy żeby práwá v nas miáły wa-
 żne bydź / ktore nie sá cum consensu Ordinum uczynione / y że-
 by to Exorbitáncoya bydź miáła tákowy právom wstret czynić
 y kontrádykować. A coż wśdy ná pokrycie tey absurditatem
 wynaleziono : To że Duchowni powiádáto Konstytucyey Anni
 M. DC. VII. zá práwo mieć niechca / á Konstytucyey Anni M.
 D. XLIII. choć były tylko annales, zá wieczne práwá poczyna-
 wáto. W czym nie obaczyli sie że záraz ná poczotku sámish pier-
 wsza Exorbitáncoya o Annatách ná tegoż Roku Konstytucyey
 Zygmuntoy M. D. XLIII. iáť ná fundámencie záśadzili. Zá
 czym może sie rzec. Patere legem quam ipse tulisti. Do tego
 nie widze iáko mówić mogó ći / ktorzy to piśe / żeby te Konsty-
 tucyey miáły bydź abrogowane : poniewáż Konstytucyey Augus-
 stowská o nich uczyniona tákowa jest. Ze dosć czynioć żado-
 ści Rycerstvá Málcy Polski Statut M. D. XLIII. w mocy
 zostáwitiemy do drugiego Seymu / póki czego lepszego okólo
 práwá pospolitego nie postanowiemy. Jáko tedy statowey
 Konstytucyey że do drugiego Seymu do Kompozycyey Dekre-
 towey ekwoya o Dziećiećiny odłożona bysát iż ná drugim Sey-
 mie Kompozycyey nie dosła / co iáť ie mieć chca / áby to ná wieki
 práwo trwáto in infinitum, áby Kompozycyey dosła / iáť wlas-
 śnie Konstytucyey. A. M. D. XLIII. iż do drugiego Seymu ods-
 lozone były póki by czego lepszego okólo práwá nie postáne-
 wiono / poniewáż ná drugim Seymie nie w tey mierze nie stá-
 nęto / miáły by też bydź wóde nich że sámych do tad wáżne te Kon-
 stytucyey / áż co inszego o tym Rzeczpospolita postanowi. Zwlas-
 szcá że Augustowská Konstytucyey nie po prostu do drugiego
 Seymu wáżność Konstytucyey, A. M. D. XLIII. odkłáda / ále
 p iáť in wyrażliwie dokłádem / póki czego lepszego okólo práwá
 pospolit

rzeczy Duchowvnych. 87

pospolitego nie postanowiemy: czego w Konstytucyey o Dzieś
siecinnie nie maś / żeby poki Kompozycya nie doydzie obłożone
bydź miały / tylko do drugiego Seymu / na którym też ma
bydź Kompozycya / to praefinitus terminus, ten kiedy pomie
nał / ażaz nie zostały Duchownym wolne prawa do Dzieśiecin
wzywania. Dawnieysze niech beda annales Konstytucyey te / iako
to powiadaia / nie wiem żeby Duchownym na tym tak dalece
należało / aby o tym inaczey rozumieć mieli. Bo ci którzy dobrze
dawnych dziełow świadomi / wiedzo że nie tak kwoli Duchow
nym iako rzązey in fauorem stanu świeckiego stało sie było / A.
M. D. XLIII. określenie rzeczy sądowi Duchownemu należa
cych. Dziwnie bowiem w nas rozposcierala sie Jurysdykcyja
Duchowna / na co sarkali czesto świeccy / ieno że westło to było
z dawności w obyczay / trudno za tym przychodziło zawzięte
z dawna obyczaje odmieniać / y iesli sie co w tey mierze stanowie
ło / głóziło sie tylko nie co po wierzchu / a nigdy stacecznie w to
nie weyrzano. Co lacinie obaczy kto ieno w stare Statuta weyr
rzy / ktore w prawdzie bywały dawno okolo tego rożne / iednak
z takowymi wśedzie plackami y przydawkami / że zawise też
trudności / tak baba na tychże kolech (iako ono morwo) zosta
wala. Za Kazimierza Wielkiego bylo postanowienie Bodzenty
Biskupa Krakowskiego / ktore za prawo przyiowşy w Statuta
w pisano. Ne Laici ad forum Ecclesiasticum trahantur. Ale
coż porzym / kiedy zarazem przydano. Nisi sit causa Spiritualis
vel spirituali annexa. Ktora proşe jest sprawą ktoraby sie spi
rituali annexa nazwać nie mogła: W kaźdey sprawie idzie
o sprawiedliwość y krzywde / a kaźda krzywda jest grzechem /
grzech zaś jest rzecz Duchowna / a ta stanowi Duchownemu
przynależy / y tak tym sposobem wedle takowych / abo tym po
dobrych naciągania mieszały sie granice Jurysdykcyey świeckey
y Duchowney. Nastopil porzym y Statut Alexandrow. Ne
seculares ad spiritualia iudicia vocentur. Ieno że y ten nie
określił y nie okrzycił iako bylo trzeba miedzy nie biegłymi w
sprawach

správách negotia spiritualia, y mimo ktore żeby sie bylo nie godziło świeclich do sodu Duchownego počiągac / y dla tego przecie różnica nie vspokoiona trwała. Jako y po Statucie Synodu Starego M. D. X. & Anni M. D. XIX. Ne aliquis secularis secularē pro re mere seculari in ius spiritualium conuenire audeat. W tym bowiem słowku zostawilo pofstaremu gniazdo zwykley trudności / nie rozgryzl sie orzech / y nie obiaśmiely sis rzeczy tymż ale rączey ktore by to byly mere secularēs, a ktore nie / wiekſze ieſze controuerſia proſty. Co widząc świeccy żeby tym różnicom koniec uczynili / chcieli mieć koniecznie pewne granice między správami świeciami a Duchownymi / chcieli aby byly mianowane y ſwoimi znakami określone / naznaczywſzy do tego Deputaty / a nie tak dalece Dignitarze z orszakami / ale o ktorych na ten czas ymieszności y biegłości prawney rozumiano. Niemoiowskię Sedzięo Kaliszkiego / y Maciejowskię Sedzięo Sandomirskiego / Przeworskiego Podſedkę Poznanskię / Pieniąſkię Sedzięo Krakowskię / a z Duchownych też dwu Kieży Zamoyſkiego y Nyszkiſkiego Sekretarze. Uczynili temu pomienioni Deputaci doſyc / co na nich bylo wlożono / y iakokolwiek znaki granic / między sprawy Duchownymi a świeciami poczynili / wyimuziac rączey y odgraniczając Duchownym od dawney ich Jurisdikcyey niż przyczyniac inney / tak że nie świeccy / ale Duchowni ſobie warowali że nihilominus nolumus vt in aliquo derogetur iuribus & priuilegiis Spiritualium in Statutis deſcriptis, hoc eſt ne in illis hoc mutetur vel deſtruatur, quod eſt plus in illis ſcriptum quam hac Conſtitutio habet : rozumiac że nie tylko żeby im co miało przybydż przez te Konſtytuoye / ale rączey że im ieſze nie miało wedle dawnych załadow yżyzwania odcięto / y nie co praiudicii uczyniono. Choć by teſdy Konſtytuoye A. M. D. XLIII. gruntowney wążności nie miały / byle ieno dawne prawa inſe y zwyczajie mieysce miały / doſyc na tym będąc Duchownymż gdyż też właſne rzeczy / ieſt ieſze

rzeczy Duchownych. 89

teſeże nie wiecey Jurisdykcyey ich podlegać będą. To co przy-
 tym żrząz przytoczono ſtrony Ráymunda / że go przy prawie
 Sáſkim dla tych co ſe tym prawem ſadza między ludzie podac
 wano / ieſli w tym ieſt iáká wina nie ieſt przy Duchownych / ale
 przy wſytkiey Rzeczypoſpolitey / ktora ná Seymie w Rádomiu
 o to proſiła y uczynić to rozkazała. Pod też wine podpada
 wſyſcey / ktorzy ieno piſmá iákú ku náuce y pożytkowi poſpolite
 temu między ludzie wydawá. Jáko Kotwicá tak y Jároſłáw
 wy / Bożary / Lutkonos / Oſtrorogi / Albertos, Abbates, An-
 dreaffe &c. w náſzych Statútách mamy. Ażá nie wiemy że prá-
 wá ktoremi ſe wſytek ſwiát ſadzi / naywiecey ex Iure Conſul-
 torum reſponſis wroſły & O Juſtynianie piſo że był Analpha-
 betarius, to ieſt że y obiecádlá nie umiał / práwá ktore wydał
 Trebonianus á Dorotheus zebráli; á przecie nie zowio ich prá-
 wem Trebonianiá ſbo Dorothei; ale prawem Juſtyniani, prá-
 wem Ceſárſkim. Tymże właſnie ſpoſobem arbitramentum
 Jaroſłai, Statutum Lutkonis, Statutum Oſtrorogi, decieſio
 Kotwic / nie ſa iákó inſzych oſob prywatnych / ale ſa práwá Ko-
 ronny; ponieważ ie approbowano y w Statúta w piſano. Nie
 wiem iákú kto ma ſinák w náuce y umieieſtnoſci prawney / to ie-
 dnák przypominie com ſlyſal od wielkiego Senatora / że zacny y
 wozony Poſel / ktory tu był do nas od iednego Pána Chrzeſcián-
 ſkiego przyſchał / z pilnoſciá przeczytawſy práwá náſe / wſpo-
 mniał przed nim / że nie widział w nich ná czym by czlowiek mo-
 dry y wozony oko zabáwić mogł / Prom tego ſámego co Kotwic
 nápiſal, Wodayże nam byli y dáley Kotwicowie / to ieſt Iuris
 Póſificii & legum Doctores práwá piſáli. Wdawne wiere dzie-
 ie Poſkie pátrząc przy bokách Pánſkich / ná wyſokich mieyſcach /
 w poſełſtwách / w ſprávách naywáżnieyſzych Kp, co raz to
 w Kromákách / y w Przywileiákách wióże Miroſłáw Nalecium
 Iurecõſultum. Ioáné Suchywilkũ, Iuris Canon. Doct. Magiſtr.
 Rochum Debeniũ / Petrum Vylſchum Iurecõſul. Dobrogõſt.
 Nouodworium Iurecõſultum Matthiá Raccellium Iurecõſult.

Ioannem de Ostrog militem Castellanum Miedzirecensem
 Iuris vtriusque Doctorem, Ioannem Sanokum artium libe-
 rationalium Magistrum, Sendiuoiium Theologiae Professore[m],
 Paulum de Pánczkowicé Licentiatum in Decretis. Takó-
 we były tytuły ktorymi się szczyteli y pieczętowáli Prządtkowie
 wáśy / te vpátrowano gdy ich wzywano do spraw wielkich
 Rzeczypospolitey / przez takich racy po wielksey części chodzie-
 ły práwa y przywileje wáśe. Datum per manus Venerabilis
 Ioannis Lutkonis de Brzeźie Iuris vtriusq; Doctoris Vice-
 cancellarii. Datum per manus Venerabilis Wladislai de O-
 porow Decretorum Doctoris, Decani Cracouiensis, Sedis
 Apostolicae Protonotarii, Regni Vicecancellarii. Datum
 per manus Thomae de Strampino Magistri in Theologia, De-
 cretorum Doctoris Vicecancellarii nostri Regni Poloniae.
 Ktobyście tylo tego nawyliczał. Uciechże każdy wważy lepseli
 práwa ich stáre / czy te ktore wam teraz nie dawno po wielksey
 części Kábulé y Prokuratorczykowie popisáli. Uáóstátek to
 przytaczáto że Duchowni obywátele Koronne do praw postron-
 nych nie ápprobowánych ná Sejmie / áni w Polsce nigdy public-
 kowánych obwiezúto. Nie wiem o ktorých práwách postron-
 nych mówio / kto chce o rzeczách státecznie mówić / iáko uż nie
 raz przypominám / trzeba dziećis okrzćić / trzeba miánować.
 Gdyż nie wiem żeby Duchowni w inšyich rzeczách y sprawách
 świeckich ieno Státnow y Konstytuciey Koronnych zázywáli
 á w rzeczách Duchownych Kánonow y praw od Kościóla Bo-
 żego porósechnego przyietrych / ktore od Korony y Rzeczypos-
 politey náśey / w iedności y społecznosci tegoż Kościóla zda-
 woná bedacey przyiete też sa / y zá postronne nie były nigdy y nie
 mogą bydż poezyeáne chyba od tych / ktorzy ábo przez Pogá-
 ſtwo / ábo przez Odszepieństwo / ábo przez herezye rozroznili-
 sié y oderwáli od iedności wiáry Chrześciańskiey y Kátholic-
 ckiey. Jáko ieno do Polski wiára święta Rzymśka Kátholicka
 w prowadzona / y iáko publikowána była / zárazem też z przy-
 isciem

rzeczy Duchownych. 91

iaciem wiary prawa tey wierze y przodkom iey slużące w pro-
 wadzone były. Tymi sie z dawna Państwa te w rzeczach Duc-
 hownych sadzily / rzadzily / sprawowaly / te w Statutach
 swych swietymi Kanonami nazywalo / y na tych sie wszedzie w
 Sprawach Duchownych referuio. Weyrzycie we wszystkie Akta
 Grodow / Ziemiow / Miast / Konsystorzow / Synodow sta-
 rodawnych Polskich / inaczey nigdzie nie znajdziecie iesli co
 potym poslednieyszych czasow / y na Koncyljach stanowiono /
 wszedzie Pratacy Rzeczypospolitey / wszedzie Posly swe wyrzy-
 cie. Jako mianowicie ze dawnieysze dzieie pomine in Conci-
 lio Constantiensi, Basiliensi, Florentino, Lateranensi,
 Gdzie tez nie zgody y Koncylia rozne w Kosciole Boszym zachos-
 dzily / takze naydziecie w Kronikach swych deliberacie y ra-
 dy Rzeczypospolitey przy kimby sie wiazac / y czego by sie trzymac.
 Niemniej gdy Luther y za Luthrem dzisieyszy inszey wiaz-
 ry Heretycy nastepowac poczeli / azas nie byl na Koncyljum
 Trydenskim Hosius Biskup Warmienski : azas nie byl Posel
 imieniem Korony Herbert Biskup Przemyski : azas nakoniec
 to Koncyljum Trydenskie Akta tego publice, y solemniter na
 Synodzie Piotrkowskim nie przyieto : y wszedzie po Koron-
 nie nie publikowano : nikt chyba podobno gosce v nas / y rzeczy
 nie wiadomy / przec tego nie moze. Szkodá tedy z tey miary
 stanowi Duchownemu inuidya czynic / zeby prawa iakie nowe
 postromne y od Rzeczypospolitey / tak swieckich iako y Ducho-
 wnych zaraz z wiara Chrześcianska w prowadzonych y appro-
 bowanych trzymac mieli. Nouitates zadnych niechca / ktore
 niektorzy stare prawa y zwyczajie za Exorbitancya poczytawac
 iac / radziby wprowadzili. Ius publicum powiada Vlpianus.
 l. i. S. huius studij ff. de iust. & iur. Consistit in sacris, sacerdo-
 tibus & Magistratibus. Jesli to ius publicum Rzeczypos-
 politey naszey de sacris & sacerdotibus nie bylo z dawna / y
 nie jest w Kanonach y prawach Kosciola Rzymistiego Katholis-
 ckiego / niech mi wzozy pokazá / tedy ie naydowano / y gdzie go
 v nas

v nas kiedy z Kod inow w takowych Kontrowersyách siegano /
 kiedy przychodzi sódzie de matrimoniis, de diu ortiis; de gra-
 dibus cognationum, affinitatum, & aliis matrimoniorum
 impedimētis, kiedy de vsuris, y tym podobne sprawy. Radbym
 wiedział w takowych Kontrowersyách / z takich praw / iezeli nie
 z Kanonow Dekreta by y decyzye czynic przyszlo / pomieważ nie
 o tym w prawach naszych nie maś postanowionego / z Kodby
 w rzeczách takowych rozsadek czynic przyszlo. Czyli ex legibus
 Platonis iako czynia vlnabapristow v ktorych wedle lege sPla-
 tonis zony & omnia communia. Czy z Katechizmu Lutrowe-
 go / czy z instytucyi Kalwinowych / czy podobno z Alkoranu Tu-
 reckiego. Alzaz kiedy indzi samis sie Heretycy w takich sprawách
 do Kanonow nie ucietaia? Alzaz y v nas w Miesciech ktore na-
 bierzey Heretyzie opánowaly / ieno ze radnych y rozumensis
 rzadzacych Kanony w takowych prawnych záciągách nieyśca
 nie maia? Alzaz nie wedle Kanonow przez práwa Duchowne
 przed Officyalami / Biskupami sie sódzo? Prožno to / dobrze
 ono Páchole Daryusowe mowilo: se super omnia vincit veri-
 tas, trudne przeciwko niey zawody / y v naywiekszych nieprzy-
 laciol choć przez dziki wladza swo y powage iakokohwiek przez-
 cis zátrzymawa.

O Prezkrypcyách.

NJe mála y to Kontrowersya bywa miedzy nami świeckimi /
 ná Duchownymi / ze Duchowni w sprawách swych Ducho-
 wnych Prezkrypeyie nie przyznawaiu / y wielka w tym zda sie
 nam inxqualitas Iudiciorum. Bo koscioł przeciwko koscioł
 łowi / Duchowny przeciwko Duchownemu moze sie quadrage-
 naria, abo centenaria prescriptione obronic. A sláchtie nie
 moze vwlec Dziešitićiny etiam longissimi temporis prescri-
 ptione. A drugi z Przdokow zasiedztawšy spokojnie / ode-
 śta abo ode dwuch set lat ná iakim gruncie / nie moze sie obro-
 nie im-

nie immemorabili praescriptione ab impetitione Duchow-
nych. Co iá wazaiac absq; omni affectu, náydnie to že nie
przez Duchowne tá praxis iest wniešioná / ale od wielu wietow
w nášych Jurystow wrodziło sie to axioma. Neque contra fi-
scum, neq; contra Ecclesiam praescribi. A súšnie kiedy non
concurrunt te kóre iustas & legitimas praescriptiones czy-
mo circumstantia. Plutarchus kedyš nápisal. Nec mortales
contra Deum immortalem, nec priuatos contra Remp.
praescribere. Jako tedy to iest in communi praxi že contra
fiscum non praescribitur; tak y tá iest praxis, & zgoła ex prin-
cipiis Iuris diuini deducta; ne & contra Ecclesiam praescri-
batur. A to dla tego žeby fiscus nie byl wiekšey prerogatywy
niž Pan Bog / žeby nie byly lepszey kondycey dobra Rzeczypos-
politey oddane; niž dobra Pánu Bogu poświęcone. Miedzy
ktorym iest wielka różnica. Bo possessor honorum Reipub.
non mutat causam possessionis; y do possessyey dobr Rzeczy-
pospolitey káždy ciuis Reipub. może bydž habilis & capax le-
ge Patria, sbo Principis, vel Reipub. beneficio; & do possessy-
ey dobr Pánu Bogu poświęconych de iure diuino nie może
bydž habilis ieno Kleryk. A iž żadna potestas saecularis nie
može kogo wzyńić Klerykiem / peronie tež nie może laico tribue-
re ius possidendi dobra Pánu Bogu poświęcone. Bo ius per-
cipiendi & possidendi redditus Ecclesiasticos, iest ius spiri-
tuale indiuisibiliter annexum Officio Clericali. Przyšto te-
dy Duchownym z wielu waznych przyezyr trzymac sie teyže /
ktore fiscus vsurpat, prerogatiuam: Ne contra Ecclesia cur-
rat laicis praescriptio. Abowiem te bona ktore pietas ludzka
Kosciolom nádalá / non homini sed Deo oblata sunt, nec
sunt amplius communibus vsibus subiecta, ale samemu Pánu
Bogu us chwala / & ná wychowanie slug tego oddane ktore do-
bra názywa Pismo s. *Leu. cap. vlt.* Consecrata & sanctificata.
A ielli consecrata toć pertinent ad ius sacerdotis, & iakoz
može laicus acquirere dominium ich titulo praescriptionis?

Bo praescriptio uest modus acquirendi rerum dominia de iure Ciuili, ktore aby dominia rerum nie byly incerta, & vt litibus finis imponeretur in poenam negligentium ex decursu temporis tribuit possessori dominium rei profanz. Ale dobrá Pánu Bogu poświęcone sa extra commercium hominum, y podług sámych praw písanych nie podlegte prezkrypciey. Bo ius Ciuile nie moze laicum praescriptione habitare do posesiey bonorum ktore sa de patrimonio CHRISTI. Prawdá uest ze to ciezo sláhcícowi dáć Dziesiećine po Solwárku / ábo po kmieciách gdzie nie dawał á memoria hominum: ale musi sie prawdá rzec / kóždy Chrześciański człowiek winianá dáć temu ktory ná nie práwo pokáze. Bo zá nástapieniem heretyey gdy spirituale forum zwrotno á in tego pewnego nie w kazano / iáko mieli Duchowni w spráwách swych spráwiedliwosci dochodzić. Do tego iz z strony Dziesiećin roznymi trudnościami y suspensiami tákowe spráwy záhánowane byly / dobrze sie tego Duchowni trzymáli / zeby prezkrypcye nie slyt / po niebył agendi rationes w dochodzeniu spráwiedliwosci mieli impeditas. Bo non valenti agere, non currit praescriptio. Ale teź praescriptio inuentum est iuris Ciuilis, ktore nie moze znosić ius Diuinum, á Dziesiećiny in recognitionem supremi dominii Pána Boga ná wychowanie slug tego debentur de iure diuino: á im dawniey kto ich nie dawa / tym gorzy. Bo peccata quanto diuturniora, tanto grauiora. Ale to v nas w Polsce nouum uest peccatum w Chrześciaństwie nie slycháne / je nie tylko wilezo prezkrypcya sie bronimy / nie dawamy Xiezy dziesiećin z solwárkow ábo poddánych nászych ale sami od chłopow nászych wytykamy iure Clericali, y ad luxum domesticum obracamy. Dobrze ono Pleban ieden w Sierácii ziemí przed kilko dziesiat lat pozwał Stároste iednego heretyka de potioritate iuris ná dziesiećine / ktora Stárosta wytykał / y názwał go w pozwie Venerabilem & Magnificum forsán Plebanum. W co gdy potym Stárosta pozwał Plebaná do

sadu Arceybiskupiego / smiech ze wszytkiego / bo Pleban pokas-
 zat ze wlasnie Venerabili Duchownemu nalezy wyrykac dzies-
 sieciny / a nie swieckiemu. Zgola nie zastom nikogo prezkry-
 pcy / ani suspensio do Kompozycyey przeciwko dziesiecynom. W
 czym serzey powie sie nizey pod tytulem o Dziesiecinach. Nie
 pomoze tez Konstytucya Anni M. DC. VII. w ktorey napisano /
 zeby sprawy Duchowne ktore sie tkna gruntow gdzie quaztia
 prescriptionis zachodzi / suspendowane byly ad determina-
 tionem compositionis. Bo Konstytucye tego Roku o rzeczach
 spraw sie Duchownych dotyczacych / iako niezgodne y na
 ktore stan Duchowny nie pozwalal / nie moge bydz za prawo
 poezytane. Ale y wedle tej Konstytucyey termin do vezynienia
 Kompozycyey naznaczony byl tegoz Roku na S. Marcin blis-
 ko przybyly / na ktory sie swieccy nie stawiali / iako tedy z gody
 nic / tak tez y z suspensyey nic. Gdyz tylko ad terminum zgody
 naznaczoney suspensia vezyniona byla. Prawda iest y to ze to
 zalosna / gdy potomstwo slacheckie wypycha Duchowny z wio-
 sti ktora z Dziadoty y Pradziadow spokojnie / y bona fide
 przez sto albo dwiescie lat trzymali / co nie mato inuidya czyni
 stanowi Duchownemu. Ale iednak przeciwko prawdziemu tru-
 dno comerwic. Bo gdy Duchowny pokaze przywilej Koscio-
 lowi / iuzacy na one wioske / wkaże prawo dobre y possessy / ze
 ta wioska byla kiedyś de patrimonio Christi. y constat possessio-
 nem fuisse continuatam pertinentem ad sacerdotem : a ia-
 zas ex aduerso nie wkaże nic ieno same longissima possessio-
 nis prescriptionem, cum bona fide continuatam. Pro-
 zito nie moze mnie iustificare ta prezkrypcya / bo ius commu-
 ne resistit possessioni mez. A iesli rzeka ze moze to bydz / iz fry-
 markiem takim albo iusto aliquo titulo odesla ta wioska od Ko-
 sciola / czego przed tym nie tak pilno wpisowano in Acta publi-
 ca. Prawda moze to bydz / ale facta non presumuntur, sed
 probantur. Jednak iz tak nie rychle dochodzenia dobr Kosciel-
 nych sa odiosa, y ludziom slacheckim barzo vrazliwe / rozumiat
 byni

O preżkrypcyách.

bym ad declinandam inuidiam Pánom Duchownym / y do vs
 Spokoienia tych Kłoni z świecciami expedire, aby Pánowie du-
 chowni ná prozbu Ordinis equestris w to sie wložyli / aby ex
 autoritate & arbitrio Sanctæ Sedis Apostolicæ definiretur
 certum tempus, V. G. centum annorum, ábo co dálej / do
 dochodzenia dobr Kościelnych : á to dla tego / że præscriptio
 inuenta est a iure Ciuili ob negligentiam tertii. Třiechaby
 też y Duchowni ktorzy przez sto lat ábo co dálej nie inkluduią
 w to tempus vacationis Ecclesiæ aut beneficii, nie inkluduią
 też Interregna, ani bella dla ktorých iura silerent, zániedbali
 vindicare bona Ecclesiarum suarum : te wine podpadali aby
 post decursum annorum centum vel yltra, wiecey ludźi nie
 turbowáli. Wo táko deklaracye Sedis Apostolicæ / á czesto
 wistacye Ordinariorum, y czulość w Duchownych do oswobo-
 dzenia dobr Kościelnych excitabitur, y świeccy tutiores beda
 w summieniu swym, Alias y przed Pánem Bogiem / y y sedu bá-
 gznego nie moga miec świeccy wymowki / ktorzy pod prætertemp-
 przkrypciey hæreditate possident sanctuarium Dei.

O Dżiesięcinách.

Pokázuię z strony Dżiesięcin Exorbitancy / widze że przez
 trąsomowsto Paralepsim, ábo transitionem mowio że opu-
 sezáo y zámilczywáo / á przecię dotykáo. Znácznie náražáo /
 iakoby Dżiesięciny fundamentu miec nie miały / y że znázne in-
 convenientia zá sobo záciągáo y z ciężarem wielkim stanu słá-
 checkiego przychodzo. Wiece iáko o rzecz čięstkó / y nie słusno / że
 zdawná sie o nie Przodkowie nášy Kłóci. Takomiec iakoby
 náš práwá y Konstytucye nie máioo legitimum titulum Du-
 chowni / przecię Dżiesięcin dochodzić y stanowi słácheckiemu
 ubliżenie czynić mieli. Trzeba to wшыtko roztrząsnąć y wważyć /
 żeby tak ktorzeczy nie wiadomy zgorssenia nie odnosił. A ná-
 przed mowioe o fundamentách Dżiesięcin / powiadam krotko
 że takó

że takowe są / że wiekfe / gruntownieyfe / pewnieyfe bydź nie
 mogat: Bo na czym się funduie chwala Boża / na tymże się fun-
 duie żeś powinien slugom tey chwaly Bożey zapłaci obmysla-
 wać. Jako tey chwaly Boża sędzi się y funduie in iure Divino
 & naturali; na prawie Bożym y przyrodzonym; tak też Dzię-
 ścieciny z tey miary że w sobie zawierają in genere opátrzenie
 slug Bożych / funduio się na prawie Bożym y przyrodzonym.
 A z tey zaś miary ile okreslono y naznaczono w sobie pewno
 quote zawierają / opátrzenia tego slug Bożych / quoad deter-
 minationem quantitatis sędzo się na fundamencie postanowie-
 nia Kościoła powszechnego Kátholickiego / ktore to postanowie-
 nie iáko po inszych Pánstwach Chrzesciáńskich z wiáro Kátho-
 licko / tak y u nas zaraz przyiete było / y práwy / Statutami / De-
 kretemi / Przywilejami / dawnością przez tak wiele set lat ob-
 warowane y umocnione. Te tedy są fundamenta Dzieściecin z
 práwo Boże y przyrodzone / postanowienie powszechne Kościo-
 la Kátholickiego / práwo máto nie wshytkiego Chrzesciáństwa /
 y náše też Polskie nigdy nie nárušone / iákożmy ieno do wiary
 Chrzesciáńskiej przystapieli. Nie nálaźł się przez wiele set
 wiekow żaden Heretyk / ani tak gruby / ani tak zlosliwy / ktorys
 by śmiał nágáne iáko temu dáć y w wotpliwóść to przywodzić.
 Co bowiem może bydź spráwiedliwszego / iáko yt operatio
 reddatur merces sua. y iáko lepiej iáko słusniey / iáko conue-
 nientius to obesćie operariorum, y tá merces moglá bydź ná-
 znáczona y okreslona / ieno iáko io sam Pan Bog náznáczył / y
 nam ná wizerunk przyklad podał w pierwszym Zakonie: Do
 ktorego się przychyláio wshytko Chrzesciáństwo sposob ten
 opátrzenia przez Dzieścieciny slug Bożych przyieto / y wshytkimi
 práwy tak świeckimi iáko y Duchownymi potwierdziło. Do-
 piero Wicklef poczał nie dawno náuczác / że Dzieścieciny nie
 sędzo się na práwie y powinności / ale na dobrowolney iákmus-
 znie y szodrobliwóści. Grárcycellowie też insy Heretycy / ktore
 drugim imieniem Pseudoápostolami zwano / bredzieli / że Du-
 chowni

chowni ktorzy nie w wboſtwie po Apoſtołſtu żyją / Dziesięćcin
 brać nie mają. Bredni są lekkiſzy y iáſnyſzy krom ſámych Apo-
 náptiſtów / Trydeńtów / nie wiem żeby ſię ktorzy terázniejszy
 ſyſy czáſow herezy chyć mieli. O czym dáleko ſwiadectwo
 nie ſukáią / nie było v nas pewnie między Polaki naszymi zdás-
 niem foremniejszy Ewángeliſtów / y dziwne iáſnowicych / á
 zwaſzczá Przyłuſkiego Jákubá / y Andrzejá Frycego Modrzewo-
 ſkiego. Coż tych choć wielkich Ewángeliſtów á oſobliwie
 Przyłuſkiego o Dziesięćcinách zá rozumienie? *In comment. ſtatut.*
 Ażá tego nie przyznawa iáſnie y rzetelnie / że ſię ná ſłowie Bo-
 żym Dziesięćciny ſádzą / y że ſo y práwem Bożym / y práwy nás-
 ſzymi wawierdzone / że nie tylko inconueniens żadnego w ſobie
 nie máją / ale że ſię conuenientius y ſpoſobniejszy zwaſzczá w nás-
 ſzych krájách obścić ſing Bożych opátrzyć nie mogło. Lecz ſluſ-
 chajcie proſbę ſámego Przyłuſkiego. *Lib. 1. cap. 4. a. 1.* Quia mi-
 niſtris Eccleſiaz victus præſcripto Pauli debetur, præſtat e-
 os decimis alere, quam alio tributo: non ſolum quod ea res
 Diuino præcepto conſentiat, verum etiam quod hæc con-
 ſuetudo & receptiſſima ſit, & noſtris hominibus ipſique re-
 gioni accomodata. Poſluchawſzy tego / poſluchajcie y Fry-
 cego Modrzewoſkiego. *Idem in huius ſcriptis.* Perſonarum Eccleſia-
 ſticarum decimæ vetuſtiores ſunt, quam Nobilium vlla præ-
 rogatiuæ: neq; tantum diuina lege, ſed legibus ac moribus
 Patriis immunitates munerum illis data ſunt. Kiedy z po-
 wſechnym Koſciółem Rátholickim zgadzáją ſię ná to ſámiſz béc-
 czniejszy y wczéſny Ewángeliſy / że Dziesięćciny ſádzą ſię ná prá-
 wie Bożym / y máją w ſobie przyrodzona ſluſność / iáko kto
 może mówić żeby nie miały fundamentu? ábo żeby iákie
 inconuenientia zá ſobą záciągáć miały? Jákożkolwiek / rze-
 częſ / że z cieżarem ſlácheckim przećie ſo. Nie mnie ále Páwła á
 ſluchaj odpowiadájącego. *1. Cor. 9. v. 11.* Si non vobis Spi-
 ritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi carnalia voſtra metá-
 mus? Jeſtli ſię odpowiedz nie podobá / nie mnie / ále S. Pá-
 włowi

włowi przygane daroway. A tak to wierz masz słusne práwo /
 dáć quæ sunt Caesaris Caesari, á kiedy dáć quæ sunt Dei Deo ;
 to iuz w tey mierze práwa nie uznawasz ; zárazem zá ciężkość pos-
 czytawasz ; Sludze twemu co okolo gumná twego / okolo bydel
 y dobytkow chodzi / dáiesz zaplate y nie masz sobie tego zá-
 ciężar ; á sludze Bożemu co chodzi okolo duše twoiey / okolo
 zbawienia twego / co cie Pánu Bogu przez Arzest s. odradza /
 woć Sakramentá administruie / z ktorego rektu przemaswiersey
 Sakrament bierzesh / co zá cie wstáwicznie Ofiáre czyni / coć do
 láski Bożey / do niebá droge pokazuié y oewarza / ciężkoć wdzie-
 lić czasteczke ku chwale iego / wdzięczność mu pokazuié od ktor-
 rego wszytko masz co ieno kolwiek masz. O niewdzięczności
 ludzka ! Kupcy slugi y faktory swoe / ktorzy im w hándlách slus-
 zac / do dobrego mienia pomagáio / do czwartego do trzeciego
 groszá / bá y do polowice zysku przypusozáio / á tobie sie zá ciężko-
 widzi / przypuscíć do iakiey czastki slug Pána twego / ktorzye w
 rzeczách zbawiennych sluszo / y Pána Boga wstáwicznie zá cie
 proszo y chwalo. Niechcesz nic wdzielić P. Bogu zá ktorego lá-
 ska wrodzacie masz / y gumná swoe nápelniasz / ktorzy adipe fru-
 menti satiat te. Azaż przez dziesięciny iáboky nieiáki contra-
 ctus societatis nie dzieie sie miedzy námi á P. Bogiem ; żebyś ty
 orat y śiał / y z tego slugom Bożym ná chwale iego wdzieláit á Pan
 Bog żeby láska swoe blagosłáwił prace twoie / y odzlych przygod
 bronil. Godyś ignis, grádo, nix, glacies, spiritus procellarum
 faciunt verbum eius, y on dáte niue sicut lanam nebula sicut
 cinerem spargit. Mamy ten kontrákt z P. Bogiem dostátecz-
 nie zápisány. Malach. 3. v. 10. Inferte (Słowa sa v Proroká in-
 terozzy) omnem decimam in horreum meum, vt non desit
 cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Domi-
 nus, si non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vo-
 bis benedictionem vsq; ad abundantiam, & increpabo pro
 vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ ve-
 stræ, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus Exerci-
 tuum,

tuum; & beatos vos dicent omnes gentes. Eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus Exercituum. A możeś kto o tym wospieć? możeś za nie słusna rzecz to rozumieć / y ciężko musie zdac / za tak wielkie dobrodzieystwa Boże / że też z tego co on sam tak hoynie daie / cokolwiek sie na chwale jego udziela / y obraca? A to przecie rzeczysz / że sie Przodkowie nášy od kilku set lat z strony tych to Dziesięcin vstawiocznie z Duchowynymi kłócili? Niech nie dla Boga w te sukienta światobliwych Przodkow nášych nie obloczyt niech w tym błogosławieństwie Bozym odpoczywających pamiatki nie obciąża / czego oni prozni byli. Pogańskie abo Heretyckie to rzeczy / nie naydosie w Przodkach nášych / chyba z początku zaraz wiary Chrześciańskiej / gdy w nich iesze vetus fermentum Pogańskie zaśkwasy burzyły. Nie mnie / ale swym Historykom / swemu Długoshowi wierzcie / ktory piśac o szczęściu y chwale Bolesława Chąbrego / przedko po w prowadzeniu do Polski wiary Chrześciańskiej / powiada o nim że multifariis & gratuitis donis Dei, solium suum, & Regni sui Boleslaus videns Rex, propitiā Diuinitate firmatum, animum ad religionem, resq; diuinas conuertit. Non ignorabat siquidē ex vniuersis Principibus Poloniz pracedentibus, neminē tanta se tulisse trophea, tantaq; diuitias, successus felices; & gloriam talem, insuper industriam prudentiamq; habuisse, qualia & quanta in se vnum collata fuerint. Videbat praterea Principatus sui fulgorem vltra ceteros Reges & nationes magnificatum esse. Quare volens de amplissimis beneficiis se gratum ostendere, & illis aliquanta vicissitudine respondere, Ecclesiis tam Cathedralibus quam inferioribus, a genitore suo Duce Miecislao fundatis ac erectis, oppida, villas, ac pradia ampla, pro illarum stabilimento & dote munificē & largiter tribuit, & donauit, pluresq; Parochiales Ecclesias in villis, vicisq; quaz suo & Patris sui tempore erectaz fuerant, construxit & fundauit, vasisq; aureis & argenteis, in ministerium

sterium & cultum diuinum necessariis, Ecclesias singulas, sed præsertim Cathedralés, adeò exornauit locupletauitq; vt liberalitatem suam in Ecclesias Dei abundè effusam multa sæcula testentur. Decimarum verò manipularium pro Ecclesiis ac ministris Dei, in vniuersis Principatibus suo imperio subiectis solutionem nullatenus passus, aut varietate aliqua diminui, aut in dubium aliquatenus reuocari: sed mandauit decreuitq;, illam esse perpetuam ac perennem: varia vltionis Diuinæ flagella filiis, nepotibus, successoribusq; suis interminans, si per quempiam illorum præfatarum decimarum contingeret redditionem intercipi, transmutari, & rescindi. *To widzæ Szatan á spat zæ: Wie spat/* *isæ v tegoz Dlugoszæ macie.* Catholica Religionis fidem cultumq; Sathanz inuidia malignitas in Polonia Regno, & vicinis Regionibus videns in breui temporis spacio, primoq; quidem sub Miécislao Duce, deinde sub Boleslao Rege Polonorum; vehementer germinasse, & funiculos tentorii sui latissima propagine diffudisse, turbinem & procellam in Regno eodem exciuit, & res fidei extinguere, & quietem stabilitatemq; ciuilem nisus est perturbare. Nonnulli Nobiles Polonia Sathana suggerentè, ob onerosam decimarum manipularium solutionem, onerosos Christianos ritus dicentes, hi præsertim qui in spurcitiis gentilibus enutriti iugum Orthodoxum non facile tolerabant, ad ritus redire profanos, & vetustam sacrilegamq; vitam resumere & decimas non reddere tempore instituto, nec Ecclesias frequentare, Ministrosque & sacerdotes de eorum Ecclesiis pellere, frequenti conspiratione disponebant. Id cum ad Boleslai Regis Polonia aures perductum esset, non tulit fidelissimus Catholica fidei propugnator, aduersus gliscète conspirationem consurgere; sed in ipso ortu, illam mox extinxit. Authores enim illius missis militibus comprehendit, & capita conspirationis partim capitali supplicio

extinxit, partim verberibus multauit ceteris minus reís
 & sola contagione fœdatis, aliorumq; suasionem secutis,
 parcendum decreuit. Rozum sam pokázuie/ że to świežo po
 przyieciu wiary Chrześciańskiey/ y od Długosá slyšelísicie że to
 dymy iesoze Pogánskie sprawowały/ iáko te ominely/ przez trzy
 stá trzydzieści siedm lat/ nie bylo żadney miedzy Duchownymi
 á swiećciemi zstrony Dzieśięćcin sportki y kontrowersiey. Doz
 piero zá Kázimierzá Wielkiego poczeło záchodzie miedzy Bożez
 to Biskupem Krákovským/ á miedzy sláchtá nieco różnie/ ile
 baczyć moze zstárych dzieiow/ z tych przyczyn. Rozpuscił sie
 byl ná wielkie y iáwne wsececzeństwa Kázimierz/ nápominał
 go z tego przerzeczony Biskup Božetá / á gdy nápominiániem
 swym nie spráwić nie mogli/ odniósł go do Papiésá / y nákoniec
 Ekommunikował. Czym Krol zágniewány y záśádomicony/
 poczeł Biskupowi co ieno mogli wyrzodzáć/ y z inšyich miar /
 y z strony Dzieśięćcin trzywd pozwaláiec/ y ná to przez spáry pá
 rzac/ wiec y zwożenia ich iáko bywáto nie dopuszezáiec. Pocze
 zo to pomáti wielom smákováć / y ácz potym z Kóscítolem y Bi
 skupem poiednáł sie Kázimierz/ Kóscí przecie wrzuconeý nie zá
 raz gryść przestáno. Zápopuszezono raz wodzo / ferzely sie niez
 znásti miedzy Biskupem Krákovským á sláchtá támecznory Sens
 domírsto/ nie z strony Dzieśięćcin/ žeby ich iáko teraz czynia nie
 dáwáć (niech tego niht nie rozumie y nie wdawa) ále z strony w
 oddawániu ich niektorych okoliczností. Jednáť stánelá pred
 ka vgodá zá wloženiem sie w to Krolá/ ktory obaczyl predko cze
 go spráwiedliwosc potrebowáta / y Arcybiskupá tym sposo
 bem. Zeby Dzieśięćciny iáko bywály dáwáne z stárodawná/ ták
 y ná potym były záwše oddawáne / folge tylko czyniac do pew
 nych lat dla spustošená y z plondrowániá przez Pogány / nie
 ktorym Powiátom/ zstrony teź ploniň niektorych y nowin/ stáre
 zwoyezáie ponawáiac. Iż wiele ná czásie náleży tey vgody /
 gdyž niektorzy zá myslrych lat liczby w Státuciech w písáney/
 wotpliwosc te w Járosláwowe y Božecine postánowieniá przy
 wodzo/

wodza / á nie widze żeby kto iesze ten orzech rozgryśc miał. Trzeba tedy wiedziec że sie to działo nie M. CCCLXIX. iáko o mylka iest w Statucie Łaskiego / yz Łaskiego w wśytkich inśyich co po nim Statuta piśali: gdyż trzy lata przedym Bożeta iuż byl umarł ale Roku M. CCCLIX. iáko iest w tey správie sámego Bożety / ktorey sie w Kápitułe Brátkowskiej iesze náydnie / y náśy Hystoryey dostátecznie swiadczo / pod tenze czas iákos M. CCCLX. byly tráktaty w Wielkiej Polsce z Jároślawem Bogurya Arcybiskupem Gnieźnieńskim z strony nowin / Kopániń. A iz znorow przedko / to iest tak iákos we trzy lata M. CCC. LXIX. iáko sie v tych / co Statuta zbieráli / náydnie / poczeły sie byly w Máley Polsce odnawiać przesterożnice. Arcybiskup tenze Jároślaw per compositionem ábo arbitrationem wśposkoit / przeciwo cákorym iáko ich názywa zloczyncom / coby Duchownym Dzieśięćiny wydzieráli / erekcyja iáka ma bydź dostátecznie postanowiośy. A tak trwały potym w pokoju rzezy iáko y pierwey z dawna bez namnięśey zatárgi / przez lat siedmndziesiąt áz pod mlodosć Władysława Jágellowicza / iáko by ná pol pod Interregnum, gdy byl iesze pod opiekunámi / poczełi niektorzy swawolnicy ostrzey z Duchownymi z strony Dzieśięćcin ná nowinách / y niektorzych inśyich rzeczách kłotnie zéczyniac. Dwie tego byly przyezyny zázádowicenia przeciwko Duchownym. Pierwsza že iesli kto / tedy Kieža wezynieli byli wśtręczamyślow ich / že nie mogli Władysława mlodego / iáko sie byli náśádzieli / z Páństwa po Oycu zrázić. Druga že wiátry Heretyckie z Czech przez Zusyety náśládownce Wicłklesa zálociáły byly y zápowietrzyly tych / ktoryz te nieznásti przeciwo ko Duchownym rozmiecali. Wśakże nie dlugo to trwáto / iáko ná vgáśenie zapátu iákiego rzucili sie z wielka zárliwosćia Przdokowle náśy / spisawśy Konfederacya w Korczynie (Konfederacya Korczynska in Statut. Regni) ná takiego káżdego / ktoryby iákie hereticales errores facere, aut promouere vellent. Do pomogli im P. Bog: bo y Mielszynskiego principála Herety-

ká / y dla tego z Senatu wyrzuconego haniebną śmiercią skar-
 rał / y drugiego tego pomocnika w Wielki Polsce Zaskies-
 go / gdy mu Ministry popalono / z meláncoliek y z żalostí pred-
 ko z tego świata zniósł. A tak Kromer piše pedetentim omnis
 turba conqueuit compluribus ex iis qui signiferi erant il-
 larum barbarum , przeciwko Duchownym z strony Dzieśięćcin
 iusto Dei iudicio, quemadmodum creditum est, intra breue
 tempus extinctis, ceteris verò metu, & Religione percul-
 sis. Widzicie tedy ná oko com wyżej pomienił / z takich źródeł
 wynikały nieznaśli z strony Dzieśięćcin: widzicie iáko to Rzecz
 pospolitá y przodkowie násy przymowali / iáko sie to nadawało
 y iáko takich gniew sprawiedliwych sedom Bożych dotykał.
 Wiechże każdy wważy ieżeli z stárych dzieiow Przodkoro ná-
 szych máia sie czym chespić w tey kontrouersiey okolo Dzieśię-
 ćcin ci ktorzy im wystret czynia. Po tey chmurze Heretyckiey zá
 Władysława ktora predko rozpedził gniew Boży / cicho záś bylo
 y nie bylo żadney trudności y wacpliwosci okolo Dzieśięćcin/
 dáley niż przez sto trzydzieści lat. Aż potym zá poruśeniem przez
 Lutrá wśytkich Heresey z piekła / gdy też v nas przed śmiercią
 Augustowska y pod dwoie Interregna gora byly bárzo wynio-
 sły / poczeo zátym iáko z inszych miar wiara s. Kátholicka stá-
 rodawna odmieniać y tłumić / tak też y Dzieśięćciny w wacpli-
 wosc przywodzić y trudności w wydawaniu ich czynić: Ná
 czym że te wrzawy stáneli? Ná tym stánelo powiádam finali-
 ter, że Dzieśięćciny po imionách slábeckich in eo statu, w ktos-
 rym ná ten czas byly zostáwac miáły / nikogo nie wyrusáiac / y ode-
 lożono ie do Kompozycey. A tym wzgledem tamże záraz záka-
 zano / aby też od exekucey per lucrorum przeciwko Duchos-
 wirnym y imionom ich Stárostowie supersedowali. A tak że sie
 dśiátoz komuś to powiádaio: A záś nie máś Konstytuciey w re-
 ku ludzkich? A záś ich wśyscy nie czytamy? á záś nie láono
 każdy obaczyc moze że terzezy ináczy chodzieły? A naprzod
 że od tad poczne / á záś tym wzgledem kázano supersedowac ab
 Execu-

Executione perlucrorum przeciwko Duchownym otrzymawszych / żeby Dzięścieciny też do Seymu do Kompozycyey odłożone były : Aż nie expresse Konstytucya mowi / że nie dla tego / ale że stantibus Duchownych protestationibus , iudiciis vltimae instantia nie podlegały / to jest że per lucra extra forum competens były otrzymáne. Bo Duchowni nigdy ná sady Wieceowe nie pozwaláli / á zátym cokolwiek extra forum competens dzieisie / iż jest irritum & inane. Z tey tak ważney przyczyzny incompetentia fori, Kazano Starostom zaniechać exekucyey / y do vznánia to Seymowego odłożono / nie względem Kontrowersyey o Dzięściecinách Duchownych / ale względem peremptoria fori exceptionis od Duchownych przytoczoney. Jáko każdy weyrzawszy ieno w Konstytucyey obaczyć może. A dla tego też Parágraphu tego o exekucyey per lucrorum ná Kieżo / nie przyšly to do Parágraphu o Dzięściecinách / iakoby to per omnia vezynie było przyšlo / kiedyby był ieden drugiego poćiągnął ale odpráwiwszy rzecz o Dzięściecinách / y pušciwszy to mimo sie / y co inšego intermedium wtroczywszy / nákoniec też przydano / żeby Duchownych Starostowie nie trudnili strony perlukrow / á to dla tego / że peremptoriam fori exceptionem pokazáli. Lecz iż podobno mniey ná tym należy / dáley postepuiac / to czego by chćieli / y czego potrzebuio powiádaio / że Dzięścieciny finaliter sa aż do Kompozycyey odložone / to jest aż do sadnego dnia. Bo iesli do tod máio bydz odložone / aż bedzie chćiał o to sie zgodzić kto winien plácić / á kiedy nigdy nie bedzie chćiał czuiac sie winnym do vгоды przyšćipić / to inż ná wieki spráwiedliwosć vskrzywodzonych odlogiemby leżeć miała : A zgodzasz sie to z szusfnosćia : náwet zgodzasz sie to z rozumem : cum consensu communis : ná wola obwiniónego pusezać / żeby wten czas plácił kiedy by sam chćiał o to sie zgodzić co winien. Ażaz to rozum sam przyrodzony pokazuić : Nie toż práwś wolaio : że nulla promissio potest consistere quae ex voluntate promittentis statum capit, y że pro non dato est, quod dare nisi velis, cogi non possis,

Wiedz że stipulatio non valet in rei promittendi arbitrium collata conditione. Kiedyby kto z kim takowa Inter cyze wezy nił: zapłace kiedy sie z toba zgodze / a zgodze sie kiedy bede chciał. Azaby to nie scyze Kuglarstwo bylo & azaby nie fraus y dolus y oszukanie tego / komu by tak zaplate ukazano & Co by sromota wezynic inter priuatos honestos, to Konstytucyom to wszytkiey Rzeczypospolitey takowa kauillacya / takowe Kuglarstwo przypisowac cheemy & Nie day tego Boze. Vetus est formula, Inter bonos bene agere & sine fraudatione, vti ne propter te fidemue tuam captus fraudatusne sim. Dobrze tedy wezony eslowiek / ktory byl do Polsti z Kardynalem Romemendonem przyiachal (gdy slyszal takowe kauillacye / a gdy go tez coby o tym rozumial pytano) Non esse legalem, sed bestialem quastionem odpowiedzial. Szkodá zaprawde y rozumnowi / y wselakiey spráwiedliwosci takowych przeciwnych absurditat es spráwom Rzeczypospolitey przypisowac / goz tego nie winni / y nie sie takowego w nich nie znayduie. Odkladamy (mowi Konstytucya) Dzieścieciny po imionách slácheckich in eodem statu, nikogo nie wzruszác do Kompozycyey. To podobno do tad kiedy ten ktory jest obwiniony / bedzie chciał przystapic do Kompozycyey infinite nie wiedziec kiedy. Nie bez rozumna by to byla cauillatia, fraus, Kuglarstwo & Przydano tedy zarazem w Konstytucyey: Ktora zás ma bydz na Seymie. Ale rzeczesi nie máš na ktorym Seymie. Ale odpowiadam że rzecz samá y rozum pokáznie / że qui Calendis Ianuariis stipulatur, si non addat quibus, nec appareat quid inter eos actum sit, dicendum est primas Calendas Ianuarias spectandas. Quoties enim dies in obligationibus ponitur, presentis die pecunia debetur. Regula bowiem iuris wezy / semper in obscuris quod minimum est sequi, y kiedy ambigua est oratio commodissimum est id accipi, quo res, de qua agitur, in tuto sit & magis valeat quam pereat. A takowa má bydz zámwse in ambiguis interpretatio: ne actus reddatur clusorius, & ne absurdi-

absurditas sequatur. A ktoražby moglá byt̄ wiéřba absurditas, iáko záfědšy z sosađem / y odlořywořy křywoďa swoy práwo zázete do s. Jana / do przyačieřkřy vřody / kředyby křo nie o blřko przyřlym s. Janie rozumieč chčial / ále o tym ktory bedřie przed sodnym dnem / niewieđzieč kředy zechce ten / od ktoregoř vřřywođzony / ktory pewnie nřgdy nie bedřie chčial / y radby iáko naydluřey spráwiedliwoř zwołozyl winnym sie byt̄ czuic. So wiera rzeczy ář názbyc iásne / o ktore kředy ieřř zdrowy rozum y baczenie wotpliwosć mieč nie moga. Gdy tedy po tey Konřtytuocyey o ktorey řia mowilo A. M. DLXXVIII nářtopil pierwřey Seym. M. DLXXIX. y drugi A. M. DLXXXI. Pánowie Duchowni poczuwáioć sie w spráwách swych ořywáli řia / że termin z řrony Dzięsięćcin odlořon byt̄ do Kompozycyey / ktora miařlá byt̄ ná Seymie. Zá czym iř iuř Seym ies den y drugi przeředl / žeby ábo do Kompozycyey przyřtopiono / ábo wiec gođieby zřoda nie dořlá / žeby křády wedle tego práwo poláže spráwiedliwořci swoey dochodřil. Po dlugich ťporkách y álterkácycách ná tym ná ořtátek řtánelo / že ieřře Konřtrouerřia tá odlořona byla. Jednáč žeby iuř wřelákie káuillácia nápotym vřřály / iáko by řto odlořenie dlugo trwáć miařlo przyda no řlowá / náđ řlońce iásnieřře / že do drugiego Seymu / ná křo rym ma byt̄ Kompozycya. Zá tákowym pořtánowieniem czełáć znowu z čierpliwosćia Duchowni tego drugiego Seymu / ktory przyřpadł. A. M. DLXXXII. y tákže wlařnie iáko y przedtym ná zwołoki tyłko řto / do Kompozycyey nie przyřřepuic / žeby ďaley spráwiedliwoř Bořa odlořiem nie ležáć / wczynili proteřřácy / ořwiádeczáioć sie že gorowi byli przyřřopieč do Kompozycyey / iže nie przez nie řtánelo že do niey nie przyřřlo / y že zá tym iuř ďálřych zwoł niechčieli / y nie byli do nich powinni wodocho dzeniu spráwiedliwořci swoey z řrony Dzięsięćcin / poniewář to tyłko do drugiego Seymu záwiořono bylo. Jest authenticę Proteřřácy o tym Krolá Stephána řlawney pámieci reka wlařna podpisána. Znowu zář ná Konřtytuocyey dźięřięřřego

R. J. M. wezmiono suspensya tychże Dzieiesięćcin / wśakże finaliter & peremptorie iako recens obmawia do Seymu blisko przyszłego / przypadł zarazem Roku drugiego M. D. LXXXIX. Jż ná ten czas ná terminie Seymu tego finaliter & peremptorie náznáczonym Kompozycya nie dostała / á coż inszego było czynić post peremptorium terminum, gdy dárzennie zpezi y przeminál / ieno práwa pátrzyć / y práweim spráwiedliwoscé dochodzić & y krzywdáš to & y Exorbitáncyas to & kiedy sobie strony do iednánta náznáczo / á badz przez nie stáwienie sie Exoréykolwiek strony do iednánta / badz przez wpor ábo zinshey miáry iednánie nie doydzie / że záczyn do práwa strony sie wdáto / y práwa pilniá & Co by to zá slusnosć y godzic takowe práwo proste & że záraz ná wgod & pozwole choć termin wgod y przeminie / choć sie zemna wgodzáć nie chce & że bym przecie inz zá tym wiecznie áz bys sie zemna pogodzić chciál czekać powinná / y do práwa sie wiecey wciékać nie mogli. Utech kázoj porószwósy & rozumem osadzi / iezeli to co do rzeczy / y iezeli sie to Exorbitáncya názwáć moze. Co sie tyczy Konstytucyey Anni M. D. CVII. ktora potym nastapiláz insem nie raz powiedziál / że Konstytucyey tego Roku o spráwách sie Duchownych tzez czy dotykájących iako nie zgodne / y ná ktore stan Duchowny nie pozwalál / y owšem przeciwko nim protestowál / nie mogá być zá práwo poezytáne. Ale iakožkolwiek / y Konstytucya tá nie indefinité ad Calendas Gracas iako ono mowis do Kompozycyey odloželá spráwy dzieiesięćcin / kiedy sie o nie či co iedáwác powinná beda chcieli zgodzić. Lecz tylko do przyszley Kompozycyey / ktorey náznáczono zárazem ná tymże Seymie termin w Wársáwie ná S. Marcin blisko przyszly tegoż Roku M. DC. VII. A dostáš ná ten czas Kompozycya & á stáwielis sie przy namniéy swiececy ná termin & przystapilisz do wgody & á nie godzowisz byli Duchowni & ázaz sie nie zlácháli & ázaz dlugo dosfyć nie oczekáwali & á záž ná koniec trúpánie tytko y kostnie potrzebny podigwósy rozláchác sie dárzennie nie musieli / z protestácyo

testacya tylko nie nie spráwowy / Coz zárym inšego czynić /
 kiedy vstáwicznie ná pozor tylko o zgodzie mówis / y zgodzie ter-
 min náznáczás / á nigdy do zgody nie przystápis / náwet y ná
 terminy sie náznáczone nie stáwiás. Coz próše inšego počáć /
 teno práwem spráwiedliwosci swey dochodzić / kiedy zgodás
 miéysca nie má / kiedy sie do niéy przysć nie može / Pro temu má
 teno práwo koniec vézynie? Czy by to słusnosť ze kto nádzieis
 zgody vézynie (a przecie sie zgodzie y komponowásé nigdy nie
 chce) żeby inš zárym pusezác mimo sie spráwiedliwoscé / y prá-
 wá swego zámiechác / Krzywd kósciólow tego / żeby subtractis
 stipendiis zá obnáženiem slug Božych / kóscióly w pustki po-
 sly / chwala Boža poniszáis / y tak żeby zárym wšytko w he-
 rezysie y Pogánstwie obrócilo. Nie dáy tego Bože. Kiedy to
 Kieża do Dziesięćcintitulum iáko powiádas legitimum nie má-
 is / ezemu sie rozšodku práwonego zbraniás? ábo przynamniéy
 ezemu sie zchrániás Kompozycyey? Wytknáć by te illegitimi-
 tatentituli ná zroloki tego nie pusezáis. Ná co te ludisłácy
 y odkłádáma v gody / y nie lepiej żeby to iáko náypredzey poká-
 zác? Czy inš sie z vst párá / á inš sie w rozumie y w sercu
 Trudno przeciwko wodzie pływác / ále iešze trudniéy przeciwko
 ko práwodzić co mówis / trudno rzeczy plomnych y nie spráwic
 dliwosci z práwem / z słusnosťá / z iásná spráwiedliwosciá ná
 probie przypusezác. Inš sie wyšey pokázaly fundamentá Dzię-
 sięćiny y powinności ich. Jednáć z iákižkolwiek miáry iešze
 chceš wiedzic legitimum titulum ná Dziesięćcinie? Jesli z prá-
 wá przyrodzonego y Božego? słuchay co mówi práwo przyro-
 dzone y Bože w Piśmie s. nam podáne / 1. Cor. 9. v. 7. 13. ze di-
 gnus est operarius mercede sua. Qui pascit gregem, de la-
 cte gregis manducat: Qui in sacratio operantur, quae de sa-
 crario sunt edunt, & qui altari deseruiunt, de altari parti-
 cipant, ita & Dominus ordinavit, qui & Euangelio seruiunt,
 de Euangelio vivere. Jezeli teš Kanonow? Słuchay
 co mówis Kanonny przez vstá Augustyná s. Decima ex debi-

to requiruntur, & qui eas dare nolunt, vel alienas inuadunt. *Jeżeli ex Conciliis? słuchaj / że inſyich bårzo wiele pomine / Concilium przed tyſiõcem lat zgromådzonego. Matisc. 11. sub Pelagio 2. Cir. A. 128. ca. 7. Leges diuinæ conſulentes Sacerdotibus ac miniſtris Eccleſiarum pro hæreditaria portione omni populo præceperunt decimas fructuum ſuorum locis Sacris præſtare, vt nullo labore impeditiores legitime ſpiritualibus vacare poſſent miniſteriis, quas leges Chriſtianorum congeries longis temporibus cuſtodiuit intemeratas; nunc autem paulatim præuaricatores legum, penè Chriſtiani omnes oſtenduntur, dum ea quæ diuinitus ſancita ſunt, adimplere negliguntur. Vnde ſtatuumus ac decernimus, vt mos antiquus à fidelibus reparetur, & decimas Eccleſiaſticis famulãtib; ceremoniis populus omnis inferat. Si quis autem contumax noſtris ſtatutis ſaluberrimis fuerit, à moribus Eccleſiæ omni tempore ſeparetur. *Jeſli teſ chceſ mieć dowod tego tytułu z dzieiow y wiadomości dawnych tey Rzeczypoſpolitey & weźmi w rãce Kronikarze wſytkie ſtare y nowe / y Kãtholiki y Ewãgeliki / ktorzy ieno dzieie naſſe piſali / nie naydzieſ inãczey / ieno że gdy naſtãłã wiãrã Chreſciãñſka w Polſce / zãrazem teſ y Dzieſcieciny naſtãły od Młieciſława naprzod Duchownym nadãne / y od wſytkich potym y Pãnow y Krolow iednoſtãynie y ſwiãtobliwie w mocy zãtrzymane. Chceſli teſ z praw y Statutow naſſych wie-dziec? Słuchaj ſãnego Kãzimierzã Wielkiego / ktorzy naypierwſe Statutã zebrał y wydał / z tymci ſie ozywiaõcego y oſwiãdcaõcego / że niecyłko inſy / ale Nos Caſimirus Dei gratia Rex Polonia, cupientes vt ſubditi noſtri honeſtè viuant, alter alterum ne lædat, & ius vnicuiq; tribuatur (przyczynty tego o Dzieſciecinách prawã) de conſilio Sacræ Gneſnenniſ Eccleſiæ Archiepiſcopi nec non Prælatorum, Palatinorum, Baronum & vniuerſorum Nobilium noſtrorum ad perpetuam rei memoriam Statuta edidimus infraſcripta. O Dzieſciecinách**

nách przeciwko tym / ktorzy ich nie wydawáto / ktorzy te gwałto-
 wnie wydzieráto y zadržymawáto. Toż Jágello / toż Kázimierz
 III. toż y inšy Krolowie (przywodzeniem wšykiego nie chce
 sie przykrzyć) prároy y Statutami swemi powierdzieli. Jezeli
 nákoniec chcesz mieć titulum ex praescripta possessione ? Wie-
 cey niż przez siedmset lat possessiá Dzieśiećin non interrupta
 przechodzi. Y możeń bydz ktorey rzeczy táśnieyša sprawiedli-
 wość / możeń bydz práwnieyšy / słusnieyšy / dowodnieyšy ti-
 tulus, iáko ktoryśie we wšykich práwách Bożych Kościelnych
 wšykiego Chrześciánstwa / y nášych teź siedmset lat w Pol-
 seze dawnošcia wtwierdzony ná Dzieśiećiny pokáznie ? Czy po-
 downo kto ráki Bożey żywey potrzebuie / coby mu iáko ono Bál-
 tházárovowi sprawiedliwość sług Bożych / á nie sprawiedliwość
 tego nádfyá wypisáto. Ale iá bym rádžil żeby tey ciężkiej / stro-
 giej / stráśliwej réki dluzey nie oczekiwáć. Skłónić byśie do
 słusności / co Bożego Bogu oddáć / co Káplánškiego Káplano-
 wiť y rácey do niego póki czas iest mówić. Exo. 20. v. 19. Loquere
 tu nobis & audiemus; non loquatur nobis Dominus, ne for-
 te moriamur. Lecz iuź kóńcze / y znovu powtarzam / że nie mo-
 że bydz w tym Exorbitáncya / że sie káždy swego vpominať ále
 toby áź názybył gruba Exorbitáncya / toby scyżrá nie sprawiedli-
 wość / chcieć zágrodzić komu drogę do chodzenia sprawiedli-
 ści / y chcieć żeby to wolno nie bylo / áź bedzie samše ten chciáť
 ná kogo stárže / y od kogo krzywdę y niesprawiedliwość ponosi-
 mnie sie vsprawiedliwić.

O Szoltyśiech w dobrách Duchownych y słuženiu przez nie do Woyny.

PO Dzieśiećinách Szoltyśi nástepuis / żeby y co dziešey wšieto
 do czego zdawná záwšie práwo mieli / y do czego nigdy nie
 byli powinnmi / żeby ná nie wciágano. Wšytko coš dziwnie opáť /
 y z iáko słusnościá przyjdzie dáley w to iáko sie iuź poczato wey-
 źrzyć / y

szrec / y przed óczy ná rozsadek Każdego przelożyć. Já powodem
 przyrodzonego rozumu / tak to od wiekow w Zydostwie / w Po-
 gánstwie / w Chrześcianstwie / iednym słowé wśedzie záwóse / po
 wśytkich narodách bywáto / że iedni mieli pieczo o rzeczách
 Niebieskich / drudzy o Ziemskich : iedni służyli Oyczyźnie / dru-
 dzy służyli chwale Bożey : iedni wojowáli / drudzy zá wojuióce
 P. Bogá prosili. Nákoniec iedni dobrá y opátrzenia ná to ná-
 dáne mieli / żeby z nich obrona od nieprzyaciól / á drudzy żeby
 słuźba ná ktorey niemniej należało Bożo odprawowáli. Te grá-
 nice żeby sie nie mieszály y nie przestákwály / iáko kedy indzie /
 tak y v nas dostátecznie przywileymi y práwy obwárowano. A
 naprzod co sie tyče stanu Rycerskiego / że sam tylko ten stan nie
 kto inny powinien Oyczyzny bronić / y wśelákie wojny odpra-
 wowác. Sluchaycie przywileiu Ludwikowego wolności sláche-
 ckie z tym dokládem y wárunkiem nádánego. Quod si insultus
 hostium in dictum Regnum inualesceret, tunc Nobiles ipsius
 Regni ad repellendam eorum sauitiam occurrant, cum
 omnimoda eorum potestate. Sluchaycie y drugiego Przywi-
 leiu Jággellowego. Metas verò seu granities saepe dicti Regni
 memorati Nobiles, ad insultu eorundem hostium propriis
 sumptibus tueri debent, & omni modo tueantur. Sluchay
 nákoniec Kázimierzá III. Nobilitas suis propriis ceruicibus
 a casibus bellicis Regnum nostrum defendere consuevit, &
 est adstricta. Nie máś Duchownych : nie naydzieś wypraw
 wojennych z dobr Koscielných / nie naydzieś szoltyśow rieżych /
 choć to poslednieyşe priuilegia, niż Statut Kázimierzá Wiel-
 kiego de scultetis spiritualium, znéc że go ináczy ná ten czas
 rozumiano / niż go teraz náciogáto / stan tylko Rycerski / ktory
 od tákowej powinności ná wśytko ma / Nobiles, tylko mówio
 práwá y Priuilegia, ná wojne nieprzyaciólom occurrant, No-
 biles gránic ab insultu hostium tueri debent, Nobilitas Re-
 gnum defendere est adstricta. Nie Kieźa : nie Kieźymi ; ale
 swymi własnými dostátkámi / propriis sumptibus ; á nie szolty-
 sami

sami Duchownymi / ale sami z Szoltyśami / z Woytami y z slugá-
 mi swoimi / z możnością swoia wśelaka / eum omnimoda potes-
 tat e. oyczynny bronić powinni. Pospolu bowiem z przyściem
 wiary Chrześcijańskiej / przyielisny prawa y porządku Kościoła
 Chrześcijańskiego / przyielisny immunitates Ecclesiasticas. od
 wśelakiej świeckiej powinności tam in realibus. quam in per-
 sonalibus. slugom tej wiary / do ktorysny przystepowali / od
 Kościoła Bożego nadane y onym służące. Swiadcza to Kroni-
 ki naše / dánt w tym osobliwie Bolesławowi Chabremu dawá-
 iac / że iáko on po wiekszej części porządku wojenne y powinno-
 ści do dobrego rzadu / tak wojennego iáko domowego przynale-
 żace w prowadził / tak tenże hominibus Ecclesiasticis omni-
 um laborum, onerum, & expensionum regno & Reipub-
 licarum immunitatem, iure sempiterno concessit.
 Swiadcza o tym y priuilegia ktorych wiele in Archiuis Ko-
 ścielných máia Duchowni / iá tylko te przypominie ktorych mi-
 sie zdarzyło zayrzeć / Boleslai pudici, Venceslai Bohemi, Ca-
 simiri Magni, Zemouiti Masouiz Ducis. Ktore iásknymi rzete-
 lnymi słowy to w sobie máia : że Clerus vniuersus ab omni ex-
 peditione bellica, intra vel extra terram, per se vel per a-
 lium suscipienda, także ab omnibus oneribus, solutionibus, in
 perpetuum wolnym jest uczyniony. Swiadcza toż wśytkie
 prawa stáre : gdyz naprzod záwsze immunitates & preroga-
 tiuas Kościelne kładó / y cálosti ich iesli czego przestrzegáia.
 Swiadcza y swiete Konstytucye Zygmunta Stárego / że byly
 bona Ecclesiastica ab initio foundationis semper libera, &
 nunquam subiecta erant oneri bellicz seruitutis, przywo-
 dzac tego wlasna y istorna przyczyne / że dobrá Kościelne nie ná
 odprawy powinności wojennych / ale ná odprawy powinności
 chwaly Bożey / ad vsum duntaxat & onera Ecclesie sunt col-
 lata, multisq; immunitatibus & libertatibus donata. Iáko
 z inszej zás miáry dobrá slácheckie stanowi Rycerstwiemu loco
 stipendiorum miásto żołdu / aby wojnie z nich służyli / y obrone

opátrowáli nádáne sa / y kwoli temu swobodami opáttrzone.
 Jż tedy Szolctwa w dobrách Duchownych sa dobrami Dus-
 chownymi / sa czesią dobr kościelnych nie mogły bydz y nie sa
 subiecta oneri bellica seruitutis. A kedyś iáko obmawia Kōs-
 styucyá Zygmuntowa rzeczesz podziem Statut Kázimierzá
 Wielkiego / że tak swieckich iáko y Duchownych osob szoltyśi
 powinni z Krolem ná woyna do wypráwy? Odpowiadám że
 może mieć swe miejsce ten Statut Kázimierzow / y nie sie z nie-
 go przeciwnego temu oo Zygmunta świadezy / że dobrá Ducho-
 wne nie były subiecta oneri bellica seruitutis wyczerpnąc nie
 może. Gdyż sa casus extremae necessitatis, ośtátniey niewo-
 li y niebezpieczeństwa / gdy zá gwałtowna náválnościá ná os-
 brone Wyczyzny wśyśtkim sie ná głowe z Pánem swym poru-
 śać przychodzi. Tak czytamy v Kzymian że sacerdotes mieli
 vacationem militiá, wolność od powinności wojennych / ex-
 cepto tumultu Gallico, pod tákowy tyłko czas / áni Kieży / áni
 stárcóm wolność tá służyła. Także y práwa kościelne ácz dosta-
 tecznie obwárowály / y osob y dobr Duchownych swobody / od
 wśelákich ciężarów y powinności swieckich / iednáť przecie w
 gwałtownych náválnościách / gdyby inácy bydz nie mogto / y
 potrzeby więkše nád možnosti swieckich tak niósły / áni od strá-
 ży murowej / áni od bronienia Wyczyzny nie czynią ich wolnymi /
 quatenus cunctis vigilantibus melius valeat ciuitatis custo-
 dia procurari. Tymże sposobem y z przydatkiem / takoweś po-
 niekąd rácye iáka iest w tym ktorym przytoczył Kánonie ná táś
 Kowe też właśnie przypadki uczyniony był státut zá Kázimierzá
 Wielkiego / quia onus quod omnes tangit inter plures diui-
 sum facilius deportatur, statuimus seulteti tam spiritualium
 quám saecularium &c. ad expeditionem bellicam nobiscum
 transire teneantur. Była ná ten czas Koroná w ścisłych
 bárzo gránicách okrefona y dziwnie popustořona: Litwa nie
 tyłko że známi ziednoczona nie była / ále też od nich ná ten czas
 w Pogánistwie iejsze będących / iáko y od Tatar / wielkie tak
 Polska

Polska / iako y Rus nálezdy y pustošenia čierpiáta. Nie mieliš
 śiny y žmudzi / nie mielišiny y Prus y Pomorskiey ziemie / ani
 ziemie Chelminskiey / Ktorych po długich woynách musiał ná
 Poniec Kázimierz Wielki Krzyżakom wystąpić / żeby był Kuliawy
 y Dobrzyńsko ziemie odyštal. Nie była też y Rus známy ták do
 Łońca iáko teraz jest zločzona / tákže ani Wołyń / ani Podole /
 ani Mazowše. Wiere sáma w sobie Polska vstáwicznymi woje
 námi y co raz rušeniem sie pospolitym bárzo pusta / y nie ták iá-
 ko teraz w sláchte / w osády y dostátki rozšrzewiona. Pod tá-
 kie czáśy pátrzaó ná okolicznosci ták wielu nieprzyaciól Nieme-
 cow / Krzyżakow / Czechow / Litwy / Tatar od Ktorych odpo-
 czynku nie bylo / á ná málošć z drugiey strony y spustošenia
 Pańštw Koronnych / góšcie síly štanu Rycerskiego nie wydošá-
 ly / w tákowych vstáwicznych potrebách y náwátnošćiach / nie
 tylko šoltyšow / ále y pospolitey chłopow rušáć częstokróć
 przychođžilo. Jáko sie to śnádnie obaczyć može z przywileiu wy-
 šez námiencionego Kázimierzowego / Ktory dáł Košciółowi Śmie-
 śnienskiemu wolnošći tego dawne potwierdžiáć / že ab expedi-
 tionibus extra terminos Regni emergentibus penitus sunt
 exempti. Wšakže z tákowym dokládem y łondyca / quod vo-
 lumus tamen. si inimici nostri aliquo insultu impetuoso
 terram Gnesnensis Diocesis inuaserint, homines Ecclesia-
 stici viciniores eidé parti, quæ inuadenda fuerit, vna cum
 terrigenis nostris, & eorum villanis expediti, prout ipsi
 villani militum, eidé inimicis occurrere teneantur. Z tychže
 przyczyn vrost byl onže Štatut Zygmuntá Štárego / že Cmeto-
 nes S. R. M. & Dominorum tam Spiritualium quàm secula-
 rium, vigesimum é numero suo expedire tenebuntur. Ták-
 že y ná inšyich mieyščách práwš pogotowiú byđž kažo / w ták-
 o-
 wych przypadkách nie tylko Pánom / Rycerstwu / Kiešy / Scul-
 tetis, ále y cmetonibus, colonis, iednym słowem wšytkim.
 Wšakže co casus extremae necessitatis Ktory nie má legem
 wyššá y wyššigáć može / že pospolito iuris Ordinarii powin-
 nošć

nosć nie počytywano / y počytano żadno miarę bydź nie może.
 Jako wiele było wojen / tak wiele pospólnych ruszenia po Razi-
 mierzu Wielkim y po Stacucie tego o Szoltyśiech Duchow-
 nych / a przecie pokazać tego żaden do czasu tego nie mogli / y pe-
 wnie nie pokaze namnięszym dowodem / y podobieństwem / że
 by Xieża kiedy y Szoltyśi ich służbę wojenską odprawować mieli.
 Było potym takim przypominiał bärzo wiele wojennych za-
 ciągów wielkich y niebezpieczeństw / tak że więcej niż sto tysię-
 cy przechodziło ludu wojska przeciwko nam Krzyżackiego z
 przecie nie bacząc ieszcze ostatnię niewoli / zwykłym tylko pospo-
 litym ruszeniem odprawowali to Przodkowie nasi / y nigdy do
 tego nie przyszło aby wszytkich na głowę Xieża / Wojtow / y
 chłopow poruśać mieli. Bo iako nie był nigdy calus takowe-
 go niebezpieczeństwa (y Panie Boże nas go uchwyci) tak też
 nigdy nie przyszło do tych środków / do którychby w ostatnię
 niewoli uciec się y zasyć ich przyszło. Jeżeli kiedy trąpito się że
 Arcybiskup / Biskup który / pomagali Krolom Pánom swoim
 bądź ludźie słac / bądź pieniadziemi ratować / czynieli to z szczyrej
 tylko chęci swey a dobrej woli / a z miłości Pána swego / nie z
 powinności żadney y obowiązku iakiego / y warowali im to oni
 świeccy Pánowie / że to wolnościom ich y swobodom škodzić
 nie miało. Jest Przywilej Władysława Jagella / który dacie
 znac Archiepiscopum Gnesnensem , & Episcopum Cracoui-
 ensem vnum bannerum seu vexillum expediville, non ex de-
 bito sed ex amore Patrie. Jest takżę y Kazimierzá Syná tego
 świadectwo że ex mera liberalitate subsidium charitativum
 (słowa własne sa listu Kazimierzowego) od Duchownych przes-
 ciotko Krzyżacko otrzymał. Rzeczęś a iakoz przecie Komentarz /
 iako Przyłuski nazywa / abo iako Herbolt / Reisterá Cancellaria
 Regia sub A.M.CCCCLXXV. za Kazimierzá III. służbę wojens-
 ką Duchownych y porządek tej ich służby pokáznie. Niema do-
 stonatey wiadomości de his commentariis o tych to Reges-
 trach / y ważności ich / to tylko wiem że gdzieby na waga przy-
 sło /

sto / z regestrzytkow iakichsi iedno Kancellariey pisme czko za-
 dnym prawem nie autentykowane / nie widze iakoby sie na pla-
 cu zostac moglo / przeciwko tak wielkiej liczbie praw iasnych y
 Przywileiow / ktorymi zdawna od wselakiej powinności wo-
 ienny Duchowni immunitates sive potestas. Przylusti naz-
 przod wyrwal ten skrypcik ex commentariis iakichsi Kancel-
 laryey / y w Statute swooy z iadu Heretyckiego / ktory miał przecia-
 wko Duchownym / priuata auctoritate wopisal / co potym y
 Herbort idac za sladem od niego podanym wezynil. Obudwu
 Statuta iz sadnym prawem y Konstytucya nie approbowane /
 tak iako zebranie Lastkiego Statutu approbowane byly / dla tego
 intantum tyle o wiary y wazności mato / in quantum authen-
 ticum z przeszlych statutow approbowanych Kazimierzowego
 y Lastkiego / abo tez poslednieyshey Konstytucyey Panow Kro-
 low przytoczenia. Ale iakokolwiek tak Przylustiemu iako Her-
 bortowi ma bydz kazdy za co powinien / zerok pisme czka tego /
 gdy mialo bydz wezynione wypisali. Wo patrzac na sluzbe roku
 od nich polozonego M. CCCCLXXV. wierze ze cos takiego pod-
 ten czas radzie y obmyslawac mozo. Gdyz iako Kroniki nase
 swiadcza / po wzietiu przez Turki Kasy co sie tego roku stalo /
 wielka dziwnie trwoga z strony nawalności Tureckey padla
 byla na Korone: non secus (ze Kromerowych slow zazyie)
 ac si ipsa iam podolia & Russia vastaretur. Za czym pise tenze
 Kromer ze consultatum fuit aliquandiu de bello Turcico
 w Koczynie na Sejmie. Moze tedy bydz w tej trwodze / roz-
 zumieiac ze iuz iuz na nie wysytkie siety Tureckie nastepuis / ias-
 ko in casu extrema necessitatis, ze koto tego chodzono / y spo-
 sob spisowano iakoby w tak wielkim gwalcie tak poteznego nie-
 przyjaciela Duchowni sie tez byli do ratunku przyezynieli. Ale
 iako iacno z tychze Historyi nasych obaczyc / nie przyšlo to do
 skutku. Jako predko ominal pierwszy strach / tak tez ominely
 przedsiwziete ktore strach wyciskal rady. Omnia prius expe-
 riri, quam arma sumere, ac tam potentem hostem lacessere
 placuit.

placuit. Ze tedy takowe rzeczy w trwodze wielkiej in consultationem przychodźły / y że sie to miedzy pisiny y registry Kancellaryey nąyduie / nie przeto inż wiere zątym powinności sie to abo prawem nązywac ma. Azaz nie wiemy w iakiey wadze prawa nąsze chciąły mieć takowe Kancellaryey registra? azaz nie dostatecznie postanowiono gđzieby z nich nąprawa y wolności ozyie nąstepowac chćiano / że to nullius roboris & momenti esse volumus, & decernimus. Jako wiele Kancellarya / iako wiele y inszych rzeczy do wważenia ną Seymach podać? Azaz sie takowe podawania nie spisują? azaz y nie wpisują potym / zwłaszczą w ważniejszye księgi do tego przynależące / in Commentaria Kancellaryey z listy y pisiny inszymi / iako dawny zwozeczay Kancellaryey nieśie? Przeto moia rada modlitwami raczey Duchownych / a pożyteczna tych ktorzy są in Senatu rada chćieymy armare & munire patriam, niż niedziny mi ich Szoltyśami / ktorzy około roli chodzą w rzeczach woiennych żadnego ćwiczenia nie mają. A toć jest o tych ktore w tym nieszeszym czasie powstaly Kontrowersyach z Duchowienstwem sezere / słachectkie zdanie moie / wsiete y z Duchownego y pospolitego y nąszego prawa / ktorego gdybyzmy sie trzymali wsiysey / iacnaby zgodą y miela Oyczyzna nąsza ząkwitnelaby w szczęściu y błogosląwieństwie / ną ktore obracamy gniew Pąński / dum sacerdotes eius non honorificamus, y vmyłamy in partem quam constituit illis Dominus. Infunde Domine Spiritum tuum charitatis in corda nostra, & excita pristinum pietatis feruorem concordia, iusticia & aequitatis, abysmy mandatum tuum de dilectione, & reddendo vnicuique quod suum est. *rus*
 chćiac podmieśli nąd Oyczyzna nąsza hojne woebłogosląwieństwo / y pod obrona Bostiey respektwoiey / cała ną potomne wieki zątrzymali, Da Deus & fac, qui iubes
 & efficis.